

MLADIKA

LETNIK ENAJSTI-LETO 1930

3

Kamnarjev Jurij.

Spisal France Seljak.

6. Na razpotju.

Nedelja. Večer. Prostor med cesto in nizko krčmo, zasenčen s trto, pod njo mize. Na levi strani poslopja kegljišče, bili so slišni vzkliki igralcev; v večernih urah je visela na steni velika svetiljka in razsvetljevala shojeni pesek, vesele obraze. Na desnici so bile skrite za zelenjem vrtno grede. Zdaj zdaj je prinesla večerna sapa cvetličnega vonja, ki se je mešal z duhom vina in tobaka.

Pod okni krčme je stala dolga miza, za njo je sedel zajeten človek, podoben Stambulinskemu. »Soci«, so ga klicali. Roke so mu počivale na kupu listov, čelo je venomer grbančil in znova jasnili, gledal je mirno, prijazno. »Ti,« se je obračal do Marka na desnici, »čemu se je dal tvoj oče prevariti?« Marko je mršil obrvi, ki sta se mu ko strešici bočili nad oči. »Ko je delal pogodbo, me še ni bilo doma. Če dobim onega v roke...« Obraz Socija se je komaj vidno nasmehnil: »To ti nič ne bo pomagalo. Hvalica se bo znal izviti...«

Pred mizo je stal črnkast človek, mračnega obraza, dolgih las. Ivan Ščuka; radi dolgosti so ga imenovali Longina. Bil je pijan, poskusil je pokazati s prstom naravnost v Socija, a mu je roka vselej omahnila navzdol. »Soci! Slišiš!« Kolcalo se mu je in mu požiralo besede.

»Pojdi domov! Dovolj si pil.«

Pijanec je izbuljeno pogledal, izpljunil psovko: »Buržuj! Razumeš? Kaj čakamo z revolucijo? Ne grem domov, dokler mi ne daš besede... Vsa leta si obljubljal... a še vedno hodi gospoda po svetu... In praviš, da si boljševik?«

Soci se je ozrl po omizju, skupina pivcev je govorila o stavki. »Jaz sem zoper stavko,« je govoril rdečelasi delavec. »Izboljšajo ti za stotinko, a ti izgubiš liro.« Drugi: »Pelješ se po železnici pol ure daleč, nenadoma se vlak ustavi, da ne moreš dalje.« Soci je položil roko trdo na mizo in zgrbančil čelo. »Izguba narodnega premoženja, železni red v državi — poznamo take pesmi...«

Z zvišanim glasom je sklenil Soci: »Stavka je bila doslej edino postavno orožje proletarjata.«

»Zakaj bi se moral delavec posluževati samo postavnega orožja?« je vprašal Marko. »Vsaka revolucija je protipostavna le dotlej, dokler ni izvršena. Vržeš vlado, vržeš tudi postavo, ustvariš novo, tako uzakoniš tudi revolucijo.«

Soci ga je gledal postrani: »Ti si še mlad.«

»Marko je bil v Rusiji,« je znova ujel besedo Longin. »Pusti ga na miru, on je videl rusko revolucijo... V Rusiji je vse krvavo... Kolčak, Denikin...« Potegnil je šop listov iz žepa. »Na, beri! Njemu ni treba brati, on je bil tam...«

»Ti si pijan,« je dejal Soci mirno; ni se več zmenil zanj.

Jurij je prišel z Lovrencem in z njegovim bratom s ceste. Ozrl se je po družbi, Soci mu je pomignil z debelim prstom.

»Jurij, stopi sem; na besedo!«

Ta je slutil, kaj mu hoče. »V stranko me bo vpisal.« Spoštoval ga je radi njegove mirnosti, klenosti značaja in neomajnosti mišljenja. Pri delavcih je užival zaupanje in ugled. Pred njega je lahko stopil ko pred očeta. Toda v njem so se nejasno pretakale misli in čustva, bil je kakor tolmun, ki ga je zbrodila noga. »Drugič,« je dejal in se nasmehnil. Stopili so v vežo. V veliki izbi na desnici je ob zvokih harmonike v dimu in težkem vzdušju plesala mladina. Dvoje deklet je stalo naslonjenih na podbojih vrat in opazovalo plesalce, ki so ko podobe na filmskem traku bežali drug za drugim mimo njih. Soba na levisi je bila polna miz in natrpana pivcev. Vse obilne ribje love so ribiči od nekdanj praznovali z dolgim popivanjem. Popivanje je podedoval tudi rod kamenarjev. Glasne besede so udarjale pod strop; skupina mladeničev je pela.

Jurij je sedel v kot, Lovrenc mu je pripovedoval zgodbe iz vojne. Poslušal ga je le napol. Na pragu se je prikazal Nino in pogeldal po ljudeh. »Kje je Rudi?« In oni: »Na kegljišču.« Znova je ujel Lovrenčevo besedo, spomnil se je na Marico, a se je s silo otresel te misli. V tretje je poslušnil, a že je mislil na morje, ki je sinje, gladko

ko oljnata tekočina ležalo pred njegovimi duševnimi očmi...

Nasproti je sedel Nace, s pipo v ustih, zagorel, dvoje sivih, košatih obrvi se je nemirno premikalo ko dvoje pahljač. Z roko je držal za kozarec, obraz je obračal v soseda.

»Trije smo ostali, mi trije bomo vzdržali.«

»Ko ti ladja strohni in se ti mreže potrgajo, boš kupoval nove? Tako se je bilo zgodilo z drugimi.«

»Mlad si še,« je Nace pokusil vino. »Bajkam verjameš. Čožotom so prodali ladje, Križanom, tudi v Gradež. Jokali so za njimi...«

Jurij se je zamislil v nekdanjo sliko vasi. Kakor da izhajajo iz vina, so vstajale svetle podobe pred njim in znova ugašale... Govorili so o železnici. Majhen človek v vojaških hlačah je mahal s steklenico nad glavo: »Čez leto in dan ne bo nobenega Nabrežinca več pri železnici...« Iz dima pod stropom se je dvignila pred Jurijem slika obrežja v Dragi. Ladja ob ladji. Mreže, ki se sušijo na produ. Ribiči. Njihove žene, ki strmé za njimi. »Tam je naša ladja, a tam vaša...« Nebo se je pooblačilo... Odmrl je klic k Mariji z Barbane: »Otmi jih, Mati!« Ribiči so se vrnili, prižgali pipe, pripovedovali o morskih pošastih, o smrtnih nevarnostih...

Marko je vstopil, dvoje rok ga je zgrabilo za suknjič in ga stresalo: »To je vaša internacionala! Laški tovariši nas podé z rodne zemlje... To je vaša...« Besede so umrle v hrupu. Trije so se divje spoprijeli. Slišati je bilo le: »Ti ne sežeš Marxu do gležnjev! Pojdi v svojo čitalnico!« Marko je sedel k Juriju, ki mu je pravil o vtisih po vrnitvi. Vse se zdi po starem, vendar se je mnogo spremenilo. Ne samo na zunaj, tudi v dušah. Vse je nestalno, vse kipi. Marko je kimal. »Vendar,« je dejal, »eno je gotovo: zavest in moč proletarjata je zrasla. Ničesar več brez nas...« Jurij je slutil, kam meri Markova beseda. Nagibal se je k njim, ki so imeli trudne, delavne roke kot on. »Preveč lepijo samo na zemskem. Ali je mogoče zanikati kraljestvo duha? Priznati le, kar je dognanega, je otroško. Še več je nedognanega okrog nas in nad nami,« mu je misel drhtela. Ni maral govoriti o tem. Obrnil se je do Lovrenca, ki je pripovedoval o ribjem lovu, o vrstah rib, o njihovi ceni. Jurij je poslušal, vpraševal. Zamislil se je v večerne zarje, v zvezdnato nebo, v pljuskanje valov... Ali žene človeka na morje samo glad, želja po dobičku? Hiše bodo pozidane, marmor leži mrtev v globini zemlje — kaj potem?

»Večino ribičev vzamejo viharji?« je vprašal.

»Več ljudi požreta železnica in kamnolom,« je odvrnil Lovre in pogledal v Marka, ki je bil v

tistem hipu izvlekel rdečo knjižico iz žepa in jo položil pred Jurija:

»Ali poznaš to?«

Preden je odgovoril, je zagledal Rudija na vratih. Ta ga je poiskal z očmi in mu pomignil.

»Jurij, samo za trenutek!«

Dvignil se je omamljen od vzdušja in glasne govornice, stopil z Rudijem pred hišo. Molčé sta šla pod drevjem, ki je stalo v dolgi vrsti ob potu. Sapa je pošumevala v vrhovih. Svetloba se je bila vjela v veje in trepetala ko prozorna tenčica.

»Rešil sem te socialističnega agitatorja,« je spregovoril Rudi čez minuto molka.

»Od kdaj si moj varuh?« — Jurij je bil vesel, da je na zraku, na cesti, Rudijeva beseda mu ni bila prijetna. Marko mu je bil iz neznanega vzroka kljub politični zagrizenosti ljub.

»Močnega debela sem,« je zinil čez trenutek. »Vsak veter me ne omaje.«

»V boju za pravice delavstva mi ti ljudje niso zopni; danes pa je v nevarnosti naš narodni obstanek... Zakaj se ne vpišeš v čitalnico?«

»Odkrit bom,« se je Jurij ozrl v prijatelja in znova gledal v senco, ki je hodila pred njim. »Delavci se ne počutijo domače pri vas. Proletarcu ne tekne v restavraciji prvega razreda. Po vnanjosti, a to še ni najhuje, po mišljenju in čustvovanju je med nami in narodno gospodo prepad.«

Rudi je molčal. V duši mu je tiho pritrjeval. Ob cesti so stala drevesa, hiše zavite v gosti mrak. V daljavi so peli socialistično pesem. Skozi rdeče razsvetljeno okno bližnjega poslopja je bilo slišati glase klavirja. »Po jezeru bliz Triglava...« Ženski glas je pel, utihnil... Nevidni prsti so igrali mazurko.

* * *

Mir, ki ga je kazal Jurij na obrazu in v vsem svojem vedenju, je bil le navidezen. Med povojno mladino, ki so bili doživeli grozoto štirih let, po svojih notranjih bojih in razdvojenosti ni bil osamljen. Toda nihče ni drugemu razodel svoje notranjosti, ker je razodeti ni bilo mogoče. Vsak izmed njih se je čutil osamljenega v svojem boju in bolečini.

Truden, otopel od dela se je vračal Jurij vsak večer domov, se vdajal v usodo. Ni več mislil, da bi moralo biti na svetu drugače kot je bilo. Maričina podoba je bila zbledela. V mislih je zrastel srd na njenega očeta, ki ga je imel za sokrivca tistega, kar se je bilo zgodilo, prav tako kot Hvalico, in je čakal trenutka, da se sreča z njim na samem. Pripravil je ostre, s strupom napojene besede. Materin nasmeh in tihi, skrbéči pogled sta ga božala. Brezplodnim sanjam se ni vdajal; živel je ko človek, ki v trdi noči tipa skozi temo.

Charles Cottet: K večernicam.

Včasih se je bridko uprlo v njem. »Pustite me!« je dejal materi, ki je sanjala o stalni službi, mirnem življenju; stisnila je ustnice in se obrnila do ognjišča. Usločil je pleča, kakor da hoče odriniti neznano težo. Zgrabil je časopis in bral. Pa se je raztogotil: »Dajte mi mir z vašim Marxom!« in zmečkal časopis ter ga vrgel pod mizo. Napotil se je v Brežčice. Srečal je Tónico, Markovo sestro, ki je stopala mimo zadnjih trakov svetlobe, padajočih iz hiš. »Kam, Jurij?« Svetle, velike oči so živo prodirale, zdrav, širok obraz je vabil. Nasmehnil se je grenko, ni maral biti nevljuden, vendar je dejal: »Na samoto. Vas me duši.« Dekle je gledalo za njim.

Izgubil se je po stezi med skale, med grmovje, med borovce. Pod njim je počivala medlo razsvetljena vas, na drugi strani je v neznani globini šumelo morje. Od nekje je prihajal z vetrom močan vonj, kakor od cvetoče zarje, ki še ni bila popolnoma umrla. Na nebu so že sijale zvezde...

Vsi boji in vse misli o boljšem življenju so se mu zdele ničnostne nasproti skrivnostnim silam, ki so ugnemale usodo človeških življenj. Zemlja, morje, nebo — človek zaprt med njimi ko kroglica v ropotuljo. Materini nasmehi in skrbni pogledi, nauki Karla Marxa, sladka pesem »Rože je na vrtu plela«, nič ga ne more rešiti. Vse teče čez človeka, ga pritiska, da se ne more geniti. Milijoni so vedeli, da ne smejo moriti, vendar so morili. Na stotine milijonov jih je, ki čutijo in se zavedajo, da jih pritiska krvavo nasilje k tлом, in vendar nemo trpijo krivico. Pravijo, da bi morali ustvariti novega človeka. Novi človek je ustvarjen, le povedati tega ne sme, se ne upa, ker se ne zaveda, kako silna je njegova moč...

Jurij je bil legel na skalo, gledal v nebo, se oziral na morje in trpel... Misli, misli, misli. Kako lepo je imeti trdno vero — — —

V nekaterih trenutkih je znova v njem zagorela vera v človeštvo: človek more doseči vse,

kar je v njegovi volji. Ta vera v vse zmagujočo moč človeka mu je podarila smeh; pri delu je mislil, kako slednji udarec zidarskega kladiva gradi stavbo novega človeštva. In vendar kljub tej veri — ni se hotelo zjasniti v njem...

7. Trenutki radosti.

Hiša v Devinu je bila dozidana do vrha. Postavljali so ogrodje strehe, pri tem jim je zdrčalo bruno iz rok, enega delavca pobilo, da so ga morali prepeljati v bolnišnico, Jurija je zadelo v nogo. Udarec ni bil hud, vendar je moral več dni ostati doma. Petega dne je šepal s palico v breg, da si ogleda vinograd in se naužije pogleda na morje.

Ob bregu se je zibala ladja, na nji je imel opraviti Lovrenc. »Hooj!« Dvignil je glavo in zamahnil Juriju: »Hooj!« Ta je razumel, stopil navzdol, zašumel v okroglem grušču, v naplavini, ki jo je morje nanese, in se približal.

»Sam?«

»Greš z menoj na morje? Lovila bova.«

Jurij si je tega že dolgo želel. Z istim čustvom kot nekdanj z očetom v čupo, bi stopil na krov. Pogledal je po valovih.

»Ali ne bo viharo?«

Lovrenc se je zasmel. »Če se bojiš, ne hodi.« Pomagal mu je v barko. »Noga te še vedno boli? Nič ne de. Sedel boš.«

»Da vidim, če je v meni kaj krvi mojega deda.«

»Tvoj ded je bil slab ribič.« Lovre je odvezoval barko. »Tako sem slišal.« Vrgel je vrv predenj in začel dvigati jadro. »Pomagaj! Tu primi!« Jurij je prvič opravljal to delo. Škripec je pel, jadro se je nenadoma napelo, nagnilo ladjo... Lovre je skočil h krmilu.

Odplavala sta od brega. Nedaleč. Toliko, da ni bilo nevarnosti, da zadeneta v katero izmed skal in čeri. Lovre je naravnal barko, da je plula v enakomerni razdalji od brega. Tako sta ribarila.

Valovi so bili nagli, jezni, temnozeleni... Zelenorjavi jeziki morske trave so plavali na njih; metali so jih na breg in znova splakovali s seboj. Svetla griva se je prikazala, rastla, se dvigala, bližala se bregu, izginila je; nato je bila vidna le nemirna gladina zelenkaste vode, ki se je srečala od brega gredé z drugim valom in znova zakipela v beli peni...

Jurij je imel vrvico ovito okrog roke, gledal je v vodo. Občutek, ki ga še ni poznal v svojem življenju, ga je objel. Od tedaj, ko je stoji v kotu občudoval delo svojega očeta; kot tistikrat, ko je prvič izoblikoval kos marmorja v preprosto obliko; ko je njegov svinčnik prvič zarisal lik, da ga je očetova roka izklesala. Poklic ribiča, v ladji, na

valovih, ki so ga zibali, pod nebom, ki se je nagibalo nad njim... V dnu, globoko v vodah so plavale ribe. Zdajci mu niso bila več živa bitja, ki so se mu smilila, kot se mu je smilil še pajek, da ga ni ubil. Želel je, da se odprejo globine vse hkrati in jih bruhajo na dan. Kakšen občutek! Gledal jih je, kako so prihajale ena za drugo, njihova luskinasta telesa so se svetila. Videl je škrge, oči, plavuti, celo odprta usta. Šle so mimo, kakor da se norčujejo iz njega.

Vse je vztrepetal v njem, ko je uzrl prvo ujeto ribo pred seboj. Stresala se je, se premetavala, kakor da se hoče z enim sunkom rešiti v vodo... Občutil je drhtavico po telesu, nestrpnost, bal se je, da mu plen ne uide, zagnal je vreseč glas iz grla. Lovre se je začuden ozrl po njem. »Saj to ni nič.« To ni nič? Temu človeku ta riba ni nič, njemu je bila neznano mnogo. Vse. Najsrečnejši dan v njegovem življenju. Riba se je umirila, gledala ga je s široko odprtimi očmi, kakor da mu očita radi življenja, z repom je bila ob desko... Prijel jo je in jo vrgel v posodo. Znova se je obupno zvijala. Jurij je gledal v zelenkaste valove, dokler ni dal Lovre znamenja.

»Poglej, kako velika riba.«

Imenoval jo je. Jurij je ime v hipu pozabil. Strmel je v pisano, luskinasto telo. Posoda, v kateri se je premetavala, se je zibala.

»Ali greš na morje vsak dan?«

»Če je vreme ugodno. Jesti je treba vsak dan.«

Jurij je gledal v Lovretov obraz, bil je zagorel, dober, brez prestanka je upiral oči v vodno gladino, njegove mišičaste roke so popadle zdaj za krmilo, drugič za jadro.

»Potegni!«

Strahotno začudene so bile oči živali, ki sta jih potegnili iz njihovega mokrega, temnega domovja na svetlobo in jih metala v čoln. V lastni krvi so se valjale nekaj časa, se slednjič pognale v poslednjem smrtnem naporu kvišku in umrle. Jurij je pogledal nanje, nenadoma so se mu zasmilile.

»Ubij jo!« je pokazal na srebrno telo, ki je odpiralo in znova zapiralo svoje rdečkaste škrge. On se je ni upal dotekniti.

Lovre je molče pristopil in ji pomagal umreti. »Ali se ti smili?«

Jurij je molčal, kakor da ga je na tihem sram. Vprašal je: »Ali je z lovom mogoče živeti?«

»Včasih, kadar zajamemo tone, gre v tisočake. Nekoč se nam je čoln skoraj potapljal od njih... Dva meseca smo pili na ta račun. Eh!«

Vzdihnil je, kakor da ga je spomin na bogati lov vsega prevzel. Pogledal je na Jurija, nato preko njega na nebo, na katerega se je bilo dvig-

nilo solnce že zelo visoko. Molčé sta ribarila. Ladja se je oddaljevala od brega in se mu zibaje znova približala. Ves breg od Devina do Trsta je blestel v solncu. Na obrežju se je kopala kopica otrok; slišen je bil glasen vrišč. Na obzorju so bila pripeta jadra daljnih ribiških ladij; zdelo se je, da stojé že od jutra nepremična na istem mestu.

Lovre je znova obrnil jadro. Plula sta nazaj, a sta se oddaljevala od brega. Kot majhne, rjave lupinice so bile vidne ribiške kočé, beli pasovi zidov med vinogradi so se vrstili do železniške proge ko črte na tabli. Srebro oljk se je prelivalo v vetru. Valovi so šumeli, bežali v enakomernem sikanju mimo, se penili... Zdaj zdaj se je dvignila perot vode, dosegla rob ladje in se razbila v tisoč kapelj. Tu in tam je priletel galeb, se zagnal na vodo, kakor da se tehta na valovih, pomočil svojo grud, razpel peroti in odplaval čez ladjo...

Jurij je položil roke na kolena. Ni ga več zanimal ribji lov, ni se oziral na umirajoče ribe, ki so se stresale v posodi. Vse, kar je zdaj videl, občutil, ga je zazibalo v omamo, da se je oslonil ob jarbol, prekrizal roke, gledal, poslušal, se vdal zibanju barke, mislim in čustvom. Bilo mu je stokrat lepše ko takrat, ko se je vozil z očetom v črnem čolnu, zdelo se je, da odpočiva od vseh let, od vseh praznih upov, zgrešenih računov in prevar. Tu bi bilo mogoče pozabiti vse, vse... Božja, veličastna priroda, v dnu zelenih valov vsakdanji kruh.

Tudi Lovre je oprl komolce na kolena, se za hip zamislil, nato je poiskal tobak in si zvil debelo cigareto. Ponudil je Juriju:

»Ali boš?«

Z zasanjanimi očmi se je ozrl Jurij na tovariša in se nasmehnil. Zvil je molčé cigareto in jo prižgal na plamenčku, ki jo je Lovretova dlan ščitila pred sapo. Tako sta molčé sedela in kadila; vdajala sta se uživanju zibajočih valov in zahajajočega solnca...

8. Veselica.

Čez nebo so plavali ovčicam podobni oblaki. Preko kraških gozdov je pihal veter. V borovcih, ki so stali v črnih skupinah na holmih, je brnel kot skozi strune. Nedeljski zvonovi so peli. Ceste so se kadile od prahu. Avtomobili, kolesarji in vozovi so begali vse križem. Največ kolesarjev in vozov je hitelo od vseh strani proti sredini Krasa, kjer se je vršila velika narodna veselica. Vozovi so bili ovenčani, okrašeni s pisanimi trakovi, vsak voz je imel svoj napis. Na vozu so sedela dekleta v narodnih nošah, s smehom na rdečih licih, fantje so bili razigrane volje. Slišen je bil vrisk, nato

pesem, ki jo je odnašal veter daleč čez borovce, da se je kraški kmet ustavil na kameniti stezi, se ozrl; izraz tihega zadovoljstva mu je spreletel obraz.

Na obširnem prostoru ob gozdiču, je bil postavljen prenosljiv oder. Bele klopi so se svetile v solncu. Zelenje, mlaji, trakovi in venci, le zastave nobene. V bližini sta stali v barakah dve zasilni gostilni, poleg njih se je med zelenjem dvigal okrašen oder za ples. Ob blagajni se je gnetlo ljudi. Gledalci so se začeli vsipati na veselični prostor. Vse okoliške poti so bile oživele, narečja so se mešala med seboj, slišati je bilo vesele klice in smeh. Že pred napovedano uro je bil veselični prostor natrpan, vse klopi zasedene. Ob ograjah so stali ljudje, otroci so sedeli na tleh pred odrom. »Dovolj! Saj se še zadržimo!« Blagajnik ni poslušal. Kdor je prišel, se je hotel tudi preriniti skozi vhod, kjer je bila stiska največja. Nekdo je bil zlezl na ograjo, ki se je pa zlomila pod njim. Nastal je smeh. Nekateri so bili zlezli v breg pod gozdna drevesa in gledali na veselični prostor kakor v obljubljeno deželo.

Jurij je stal v bližini odra poleg Rudija, se naslanjal ob mlaj in gledal predse. Izvabili so ga bili na voz; bilo je toliko smeha in praznične radosti na mladih obrazih, da se ni bilo mogoče upirati. Imel je sicer rahel občutek, da je med temi ljudmi tuj, vendar se tudi ni mogel ubraniti nečesa božajočega, ki je velo iz pisanega in veselega šuma obdajajoče ga množice.

Ozrl se je po solncu. Bilo je še visoko, vendar se je bilo že nagnilo za vrhove dreves. Ljudje so postajali radi vročine nestrpni. Občinstvo je zaploskalo. Zastor se je zgenil in se začel dvigati, se zateknil in nato naglo planil navzgor, da se je zamajal oder. Na odru je stal pevski zbor: dekleta v narodnih nošah, za njimi možje. Vsi so gledali v oči pevovodja... Usločeni hrbet se je sprožil, roki sta planili navzgor, pesem se je oglasila, kakor bi kdo udaril na debelo jekleno ploščo, nato je prešla v bučanje zvona.

Nastopal je zbor za zborom. Vsi obrazi so bili resni, svečani. V srcih poslušalcev je drhtelo: to je naša pesem! Oglašala se je druga za drugo, trepetala ko ranjeno srce, umirala, a znova zaživela v kriku radosti... Ljudje so bili mirni, še sapa jim je zastajala. Tako so poslušali tudi govornika, čigar roka in glas sta se tresla. Zdelo se je, kakor bi jih vodil v zasanjane dežele; občutili so radosten trepet duše, mrščavico po telesu.

Tudi Jurija je bilo objelo nekaj silnega, omamnega. Pogledal je na Rudija, ki je imel sklonjeno glavo, oči so mu zrle, kakor da so začarane, drobna solza mu je lesketala v enem

očesu. Zastor je padel, občinstvo je zaploskalo. Jurij je bil med tem dvignil glavo zelo visoko, z Rudijem sta se spogledala; v njunih pogledih je trepetalo nekaj globokega. Postala sta si bližja nego sta si bila kdaj poprej.

Nova pesem... V tistem hipu je Rudija pocuknilo nekaj od zadaj. Ozrl se je in zagledal v narodno nošo oblečeno, rjavolaso dekle. Prav tako rjav je bil tudi njen obraz, le oči so bile sinje. »O, Danica!« je vzkliknil Rudi tako glasno, da so se bližnji poslušalci ozrli: »Pst!« To deklico je bil Jurij srečal, ko se je bil vrnil v domovino. Videval jo je z Markovo sestro Tonico. Privlačevala ga je in odbijala obenem. Ni je mogel primerjati z Marico. Na nji ni bilo nič nežnega, žensko vdanega.

»Danica, kod si hodila?« je vpraševal Rudi ves razvnet.

»Oče me ni pustil z doma,« je dejala brez vsakega srda ali žalosti v glasu. »Bal se je, da mu zapravim liro, raztrgam za stotinko čevljev.«

Njen oče je bil skopuh Matej. Človek širokih pleč in široke vesti. O njem je šel glas, da bi si na zadnjo uro niti barvane krste ne privoščil.

»In si mu ušla?«

»Pripeljal me je sam. Z nama je prišel Hvalica. Saj razumeš...« Stisnila je ustnice. »Če noče drugače, mu moram lagati.«

Jurij ni poslušal pesmi, nemo je strmел v Danico. To je deklica Dragotina Hvalice? Že je bil slišal o tem, da hodi oni za njo, a ker dekleta pobljže ni poznal, ga to ni zanimalo in je na to pozabil. Zdaj se je nenadoma porodilo v njem vprašanje: ali ga v resnici ne mara ali le tako govori? Oziral se je za njo, ko je izginila med zelenjem, ki je obdajalo oder...

* * *

Že se je bilo znočilo. Mesec je svetil na pokrajino. Zdaj zdaj so ga zagrnili oblaki, da je objela vso zemljo skrivnostna mračna luč. Le nad Čavnom je še svetil skozi raztrgane oblake, svetla lisa je ležala nad vipavsko dolino. Ob odru za ples so goreli lampijoni v pisanih barvah. Prostor za godce so razsvetljevale acetilenke. Valček, polka, mazurka, moderni plesi... Gosli so vriskale od radosti, bas je godrnjal. V parih so se vrteli plesalci drug za drugim mimo zelenja in balončkov. Njihovi obrazi so bili razpaljeni, veseli. Vseokrog so stali ljudje in gledali, kakor da s pogledi so doživljajo omamo godbe in plesa. Tudi omizja so bila polna ljudi, pili so in govorili, zdaj zdaj se je razlegnila vesela pesem.

»Danes ne bom plesala,« je bila odločila Danica.

Poleg nje je sedel Jurij. Njena bližina mu je bila prijetna. Hvalice ni ugledal nikjer, vendar se mu je zdelo, kakor da ga vidi zdaj zdaj, kako upira vanj svoje globoke, zasenčene oči. Ali bi se tudi v tistem hipu zvil pred njim ko pes in mu iztegnil roko, ko bi videl, da sedi ob Juriju Danica, za katero je ubiral stopinje vse dni? Rad bi ga bil razsrdil, globoko ponižal... Ali se jo bo upal iztrgati iz njihove družbe?

Novo vprašanje je zadrhtelo v njem. Ali ti je samo do maščevanja? Kaj ne vzdrhtiš, če se te Danica le dotakne z roko? Pred dvema urama jo je gledal na odru. Dve vrsti cvetočih deklet je stalo pred njim, vendar je obvisel njegov pogled prav na nji. Tudi njen glas je razločil od vseh ostalih glasov... Med predstavo narodne igre je pristopil k njemu Rudi: »Ali boš poslušal do konca? Prisedi k naši mizi!« Ali je tako nanoslo, ali je Rudi tako uredil, da je dobil mesto poleg Danice? Ta se ga je bila nehote doteknila z roko in se opravičila. Nato se je ozrla po godcih, ki so igrali mazurko.

»Ti bi rada plesala?«

In ona resno: »Danes ne bom plesala.«

Ta ženska mu je ugajala, vendar se je te misli branil in si je ni hotel priznati. Venomer se je oziral. Mučil ga je nejasen občutek, da stoji nekdo za njegovim hrbtom in ga z ostrim pogledom prebada.

»Danica, oče vprašuje po tebi,« je pristopil Rudi. »Dejal sem mu, da ostaneš še nekaj časa pri nas. Pozneje, če boš hotela...«

Jurij teh besed ni preslišal. Zbodlo ga je v dušo. Stisnil je pest, kakor da je pripravljen nekoga udariti.

»Ves večer ostanem pri vas,« je dejala Danica odločno.

»To je beseda!«

To je ušlo Juriju samo od sebe, v vzkliku, da se je prestrašil lastnega glasu. Dekletova odločnost mu je dobro dela, gorel je v neznanem ognju, da ni vedel, ali je iz osvete ali iz ljubezni.

Danica se je ozrla po njem.

»Nalij mi, Jurij! Rada bi pila.«

Nalil ji je. Dvignila je kozarec in uprla vanj sinje oči. Nekaj grenkega, skaljenega je bilo v njenem smehu.

»Daj mi cigareto!«

Prižgal ji jo je. Ona je dvignila glavo in pihnila dim skozi nos. To njeno vedenje je Jurija rahlo zbolelo.

»Ali vedno kadiš?«

»Včasih. Kadar me oče ne vidi. Ko sem živela v Trstu, sem kadila več. Kaj za to! Druge kadijo skrivaj, jaz očitno...«

Jožef Danhauser: Bogatin in ubogi Lazar. (Dunaj, Belvedere.)

Rudi je bil sedel k Juriju, gledal nekaj časa čez mize, nato ga je dregnil s komolcem: »Poglej, tam sedi Čičigoj...«

Juriju ni bilo prav, da ga je bil zmotil v razgovoru z Danico. Ozrl se je kljub temu. »Kaj je meni Čičigoj!« Spomnil se je, da ima Rudi z njim neke račune. Ni imenoval njegovega imena, da bi se mu od razburjenja ne bil tresel glas. Čičigoj je sedel v družbi veselih ljudi, majhen, vljuden, smehljajoč; mel si je roke pred svojim trebuhom in se klanjal na desno in na levo.

»Lepo si pela, Danica,« se je Jurij znova ozrl po deklici.

Danica radi hvale ni bila v zadregi. Pogledala ga je postrani: »Kaj pa misliš! Jaz vedno lepo pojem.« In se je zasmejala. »Kaj si dejal?« se je obrnila čez mizo. Nino ji je z živahnimi kretnjami nekaj dopovedoval.

»Tri leta že čakam, da mu jo zagodem,« je govoril Rudi dalje o Čičigoju. Duša mu je bila tako polna mržnje, da se ni mogel premagovati.

»Kaj pa ti je storil?« je vprašal Jurij bolj iz vljudnosti nego iz zanimanja. Bilo mu je zoprno govoriti o tem človeku. Morda Rudi misli, da sovraži krčmarja tudi on. Doslej je občutil le pomilovanje in zaničevanje do njega.

»Nino, mnogo si domišljaš,« je govorila Danica med smehom. »Kaj pa si doživel? Več sem doživela jaz nego ti...«

»Kaj je doživela?« se je grenko zgenilo v Juriju. Na vogalu mize je zagledal Tonico, ki je venomer upirala vanj temne oči. Pozdravila ga je nemo, z nasmehom. Prikimal ji je tudi on. Znova je slišal Daničin glas: »Kaj da sem doživela? To bo zvedel le moj bodoči mož...«

Rudi je pripovedoval svojo zadevo s Čičigojem, Jurij ga je slišal le napol. Daničine besede so mu glasno zvenele v glavi. Ujel je nekatere pretrgane besede: »Pred vojno... sramotilna popevka po napevu cesarske pesmi... ovadba... orožniki... zapor... v vojni politično osumljen... v prvih bojnih vrstah...« Zgodba o sovraštvu, ki jih je bila vojna skotila na tisoče. »Ne morem mu dokazati, a kdo drugi more biti? Zgodilo se je bilo v njegovi gostilni.« Jurij se je pri tem spomnil na Hvalico. Toda z njim je drugače. Med mislijo na Danico se je delal, da Rudija pozorno posluša. Položil je roko na mizo in dejal: »Uho orožnikov je morda tudi še danes...«

Danica je poslušnila v zadnje besede in se ozrla: »Prosim za cigareto.« Prižgala jo je in vprašala: »Ali si tudi ti proti kratkim krilom?«

»Lepo ni, če ženske kažejo kolena.«

V tistem hipu je bila Danica nenadoma zastrmela čez mize in zmečkala cigareto.

»Oče!«

Med mizami je hodil širokopleč mož, poraslega, mesnatega obraza, v odpetem telovniku in z rokama v žepih. Njegove oči so živo begale in iskale po obrazih sedečih. Nenadoma je stal ob njihovi mizi in spoznal domačine.

»Kje je Danica?«

»Ne grem nikamor!« se je oglasila, preden je utegnil kateri pokazati nanjo. Glas se ji je tresel, rdečica ji je zalila obraz. Nagnila se je k Rudiju: »Nocoj me hočejo zaročiti.« Očetu je zaklicala: »Kadar boste namenjeni domov, me pokličite.«

»Ne uganjaj neumnosti. Dovolj dolgo te čakamo.«

»Jaz imam svojo družbo,« je dejala Danica. Ozrla se je na Jurija s pogledom, kakor bi prosila pomoči. Prepričana je bila, da bo nastalo iz tega nekaj grdega, sramotnega, a je bila pripravljena vztrajati do konca.

Rudi se je dvignil, stopil do Mateja, ga prijel z obema rokama za telovnik in mu nekaj prigovarjal. Juriju je šinila v glavo srečna misel, da je ob nji ves vzdrhtel; nagnil se je do Danice:

»Pojdiva plesat! Tako jim ubežiš.«

Deklica se je ozrla po očetu. Njegove majhne, hladne oči so zdaj gledale v Rudija. Dvignila se je in dejala: »Grem.«

»Naglo za menoj!« je šepnil Jurij; neznanska radost zmage mu je trepetala v prsih.

Danica je mislila, da ji preti vsa nevarnost od očeta, zato se je znova ozirala po njem. Jurij pa je uzrl Hvalico tik za seboj. Ta je hotel stopiti k dekletu, a je kot začaran obstal, ko je videl, da ona hiti za Radovičem.

Stopila sta k blagajni. Danica je imela neprestan občutek, da jo bo zdaj zdaj nekdo zgrabil za ramo. Šele, ko sta se z Jurijem objela za ples in se zavrtela v poskočni polki, ji je bilo pri srcu, da bi bila zavriskala. Tudi Juriju je bilo nepopisno v duši. Ob zelenju ograje je videl oči Hvalice, ki so ju gledale ko oči volka... Plesala sta ples za plesom, pozno v noč, dokler niso izginile volčje oči.

(Dalje prihodnjič.)

Vesela.

Nade, svetle nade v srcu zableščale, da so vztrepetale, hitro odbežale misli črnogleda.	Radost se predrami in odpro se hrami svetlih hrepenenj. Vetrc lahen, tih zadnji je odnesel vzdih.
---	---

Ema Deisingerjeva.

Beseda sekire.

Ivan Plestenjak.

I.

Bili so trije: Janez, Francè in Matevž.

Grunt je bil majhen, vržen v reber in vsi trije so složno nosili na ramah gnoj na grčave njive. Rodile niso mnogo, sad, težko pričakovan in z ljubeznijo negovan, je bil pa sladak.

Francè ni vprašal Janeza, Janez ni vprašal Matevža: »Ali je težko?« Nosili so, plodili zemljo in skrbeli za mater, katera je pokašljevala v hiši in le v vročih dneh ždela zunaj in se razgledovala po dolini in po svoji rebri. Ona je bila gospodar.

»Kakšno je vreme?« je izpraševala.

»Malo oblačno, pa Blegaš je čist,« je odgovarjal Janez, pritrjeval France in povzemal bolelni Matevž, ki se mu je hotelo slabega vremena.

»Kar hitro, da bo še za steljo preskrbljeno!« je med kašljem ukazovala mati, vsa preperela in oglodana od dela, še vedno vsa v delu.

Sinovi so šli, vlačili, nosili, sekali. Mati jih je s ponosom gledala, le Matevževa šibkost jo je vselej zbolela. »Prav tak je, kot je bil sam, ne bo starosti dočakal.«

Opraskani od robidovja so se utrujeni vračali.

V hlevu je životarilo troje živinčet: eno je dajalo up za mleko, drugo up za mesarja, tretje je bilo za zadnjo tolažbo.

Trdo je šlo za kruh, trdo je bilo delo, toda ker je trdi in grčavi grunt družil sinove, so brez nadlog potekali dnevi, potekali meseci, leta. Jadicovanja ni bilo, žuljev pa dosti; za nameček nekaj mleka, ajdovih žgancev in ovsenega kruha. Če drugega ne, vsaj to rodi breg. Janez se mu je čisto prilagodil, grčav, kot je bil grčav breg, Franceta je bilo sram, da bi zaostajal, Matevž je pa trpel in molčal.

Janez je bil že od dela tršat in se je smehljaj največji teži, češ, bomo videli. France se je na skrivaj razgledoval po dolini. Tam so se križale in mrežile bele ceste, med cestami pa v ravni črti kot na papirju zrisane, izorane njive.

»Ravanci pa res ne vedo, kaj imajo,« je zagodrnjal komaj slišno.

»Oni gnoj vozijo!« je vzdihnil Matevž.

»Pa če bi se z ravancem udaril, Bog mu pomagaj!« je grčavo udaril v razgovor Janez.

Matevž je molčal, sedel je, da se odpočije. Tudi njemu se je zahotelo v dolino. Janez ga je razumel in mu ni bilo prav.

»Hribovec še nikoli ni shajal v dolini; zdolgočasi ga, ali ga pa vzame. Muzelj se je s hribov priženil v dolino, šel je grunt, za gruntom pa še

sam,« je zarenčal Janez, France in Matevž sta pa molčala. Obema so umrle misli na dolino, grunt jima je prešel v meso in kri in vsaka steza je bila posejana s sladkimi spomini na mladost, na delo za grunt. V Janezu sta videla kipečo moč, vso iz grunta in vso za grunt in nikoli se mu nista protivila. Kako tudi! Janez je odločal hitro, kadar se je pomišljal, je bil njegov premislek sklep.

Vsi trije so ostali na gruntu in garali za grunt.

II.

Pomlad je materi prizanašala, poletje jo je pa celo okrepčalo. Na jesen pa ni več mogla iz postelje. Bratje so se spogledavali, bojazni pa ni upal nihče izreči. Vsem je bila že misel na tisto grozno pretežka, nekam tuja.

Mati je bila navadno sama v hiši, sinovi so pa složno delali in se pripravljali za zimo. Molila je, premišljevala in v premišljevanje se je vpletal grunt in sinovi. Na vse je mislila, na Janeza, na Franceta, Matevža; vsi so vredni grunta, je preudarjala, prav vsi. Da bi imela tri grunte, lahko bi bilo. Misli so ji obstale pri Francetu in pri Matevžu. France si bo že spomagal, Matevž je revše. In kakor je premišljala, ni mogla izločiti Janeza od grunta.

V molitvi in v napetem premišljevanju je prišla do sklepa: grunt izročim. Poklicala je može in notarja, ki je ob takem času redno hodil nad srnjake. Janezu je izročila grunt. Francetu in Matevžu pa izgovorila po trideset goldinarjev. Ni mogla drugače, tudi pri ljubezni do Matevža ne.

Janez je postal gospodar, Franceta in Matevža pa to ni prav nič iznenadilo. Še srečna sta bila pri pogledu, kako Janez s podvojeno skrbjo motri ozimino, čisti pota in spravlja izpod kozelca vej-nike na skedenj. Čutila nista v sebi nikake spremembe, z isto vnemo sta delala, sinova istega grunta in iste matere.

Tik ob grapi so spomladi trebili gozd. Pritlikavo in grintavo drevje so posekali, zdravo očistili. Čez leto se je sušilo, da pozimi ogreje peč.

Vse drugo so bratje že pospravili, spravljeni so začeli drva. Delo je bilo težavno, po ozki stezi so se morali prerivati s težkim tovorom na plečih. Od Janeza je vse teklo, France je zaostajal, Matevža je pa krivilo do tal.

Materi je kar odleglo. Bala se je spora. Kadar so pa zazveneli v veži koraki sinov, so ji oči zažarele: »Bog bodi zahvaljen, samo da so prijatelji med seboj.«

»Jutri gremo spet v grapo, da se že rešimo rogovil,« je odločil po večerji Janez in skupno so odmolili rožni venec.

Komaj se je zdobra zdanilo, so že drčali v grapo. Matevž je bil še ves polomljen od prejšnjega dne in nič ni bil voljan v grapo. Molče je preskakoval korenine za Francetom.

Dopoldne so počivali in prigriznili vsak svoj kos kruha. Tudi Janez je bil že utrujen in počivali so dlje kot navadno.

»Za prihodnje leto se bo pa že treba pripraviti!« je začel Janez. France in Matevž ga nista razumela.

»Hišo bi rad popravil in kaščo prizidal.« France in Matevž sta molčala, vse je nekam čudno zvenelo.

»Pa sem že dolgo premišljal, tuhtal in se že tudi posvetoval. Pa so mi nekateri odobraval.« Matevž in France sta še vedno molčala in nista mogla razumeti pomena Janezovih besed.

»Takole sem si mislil. Drv za dom je več kot dovolj in doma lahko porabimo grintav. Lepa drva bi šla pa v kupčijo. Cena je letos precej ugodna. Les je lep, saj mi še nismo sekali v njem. Tako sem mislil, da bi posekali tole reber nad grapo, kakih tri sto klafter drv bi prav lahko napravili. Ko malo pospravimo, sem mislil, bi se kar lotili. Je že vse dogovorjeno.« Janez se je oddehnil, že zdavnaj je hotel spregovoriti, pa je vedno okleval. V Francetu in Matevžu je pa zavrelo in prebledela sta.

»Ne nastavljaš sekire!« je zarohnel France.

»Grunt boš pognal!« je komaj izvlekel Matevž in šlo mu je na jok.

»Sam vem, kako treba gospodariti!« je zarohnel Janez.

»Kaj ti je treba prizidka; matere bi se rad iznebil,« je togotno zabrusil France.

»Toliko časa smo čuvali gozd, ti pa hočeš napraviti iz njega goličavo!« je skoro jokaje očital Matevž.

»Vidva sta pa res čudna. Kaj pa imata od gozda? Enkrat je treba. Pa zasadim smreke. Brez denarja pa tudi ne morem ničesar,« se je skoro opravičeval Janez.

»Nekaj let še lahko počakaš. Sedaj ti ni sile. Bog ve, kaj še pride. Hrani za zadnjo silo. Kadar poženeš gozd, poženeš grunt,« je poudarjal France in mišice so se mu tresle. Matevža je pa obšla žalost. Pred seboj je gledal breg, prazen in pust, robidovje se razteza in v grapo drči kamenje. To je razvalina grunta. Zasmilil se mu je Janez, zasmilila se mu je mati, ki ji je bil ta gozd kot punčica v očesu. Bile so stiske in huda leta, pa se ga ni doteknila. »Gozd pa imej za zadnjo silo!« ji je naročil pokojni oče; njegovo voljo je izpolnila. Janez pa hoče že prve minute poteptati očetovo voljo.

Med potjo proti domu so molčali. Vrh rebr, odkoder je najlepši razgled v dolino, je molk prekinil France.

»Janez, kako misliš z gozdom?«

»Kakor sem rekel. Vse je že urejeno in tudi aro sem vzel. Saj vendar vem, kaj delam!«

Oba sta ga začudeno pogledala in obema je dozorela misel: »Greva!« Matevž se je misli otepaval, ali vedno močnejša in močnejša je, da ga je vsega prevzela.

Že prve dni se je poslovil France. Janez ga je izplačal, mati je pa sklepala roke in ga rotila, naj ostane.

»Ne morem, mati. Z Bogom! Pisal Vam bom in tudi poslal bom kaj. Z Bogom, Janez!«

Po dolini je vriskal s fanti, odhajajočimi v Ameriko, mati je pa molila in v njenih gubah so se lovile in spajale solze.

Janeza je vse to potrlo, strlo ga pa ni. Začel je izsekavati in pomagal mu je tudi Matevž. Janez je bil še bolj molčeč in pesem njegove sekire je odmevala iz grape, vsak udarec pa je zabolal Matevža in daleč od Janeza je podiral grmičevje.

»Joj, tale bukev bi rasla še trideset let, tako je lepa!« je pomišljal in odstranjeval od nje robidovje. Pesem Janezove sekire je pa pela in podirala, v Matevžu pa podrla vse, kar ga je vezalo na zemljo in grunt.

Mati je vedela za njegove bolečine, spoznala je tudi bolečine Franceta. Molila je v hiši, molila za Janeza, za Franceta in Matevža; in pri Matevžu se ji je molitev vedno ustavila. »Bog mi ga varuj!« je zavzdihnila.

Drugi teden je zahteval svoj delež tudi Matevž, se brez besed poslovil — do besed tudi mogel ni — in se izgubil v dolini...

»Oženim se!« je ogorčeno zamahnil Janez in sekira je pela svojo pesem nemoteno.

III.

Od Loke do Žirov, od Žirov do Loke, oj romarska dolga pot, tu vsa posejana z lepotami, tu zopet dolgočasna, polna strahov, ki so jih nanjo nanizali dedje in očetje. Prav ob tej rebr je bil ubit Kamnarjev hlapec. Sohlapca, ki je bil od sile korajžen, je hotel ostrašiti, preoblekel se je v volčjo kožo, da je bil čisto podoben volku in tudi po glasu je posnemal volka. Po stezi je prihrumel, sohlapec ga je pa oplazil z gorjačo, misleč, da je oplazil volka in ga — ubil. In hlapca Kamnarjevega je zadela kazen božja — tako so govorili dedje —, še na mrtvaškem odru mu niso mogli sleči volčje kože.

Po tej dolini vozi svoj samotež Matevž. Iz Loke v Žiri, iz Žirov v Loko, dan za dnem, dan

za dnem. Samotež je kupil iz dote. Zimo pa preživel pri Cunjarju in pomagal kuhati žganje.

»Matevž, boš peljal tale hodnični konec Jejarici. Nazaj pa pripelji čevlje, če so popravljeni!« mu naroča Frencinka.

»Matevž, pet litrov smrdljivca mi pripelji, pri Cenetu ga vzemi, je najboljši in najcenejši,« ga ustavi Hribovka.

Matevž spravi denar, zase dvojačo, in potegne samotež.

Tako iz dneva v dan, iz tedna v teden, iz Loke v Žiri, iz Žirov v Loko.

Pri Cunjarju se je Matevž vedno ustavljal, naložil novega blaga, se okrepčal in vračal proti Loki ali proti Žirem.

Med potjo se je razgovarjal sam s seboj in kramljal s svojim samotežem, se ustavil, ogledoval kolesje, osje, če je namazano.

»O, saj se bova še ustavila!«

V Loko je pripeljal že zvečer, blago razložil, razdelil, ga zamenjal in svoj samotež varno shranil. Pri Kernu je sedel za mizo in buljil predse ter prešteval dvojače in jih varno spravljaval v mehur.

»Matevž, nikar ne šteje, saj ni prida. Sam drobiž. Na vago ga daj!« ga je ošvignil Francon, popivajoč v družbi svojih sosedov.

»No, no, pa bo že. Kar je, je dobro!« se je Matevž zadovoljno nasmehljaval.

»Eh, kaj! Janez, tvoj brat, ta je tič! Ta je pa danes prešteval same bankovce. To je denar!«

»Janez?«

»Janez! Prav Janez, pa še za pijačo je dal, ni tako umazan kot si ti!« ga je podražil očanec Dolinar.

»Bom pa še jaz dal!« — besede so se mu tresle in ni bilo pravega zvoka v njih.

»Pa daj!«

»Francka, dva štefana!«

»Matevž, škoda denarja, težko ga zaslužiš!«

»Kaj, škoda, grdavš, grunta pa ni škoda! Dva štefana pravim!«

»Tako se govori, Matevž, le šleva ne bodi!« ga je pohvalil Francon.

Matevž je kar vlival in po prvem štefanu je že zaspal.

»Da bi ne treščilo v grunt, smo garali kot živina, da bi ne treščilo v grunt, je mati čuvala gozd, že sama misel nanj ji je bila sveta. Res, da bi ne treščilo, sedaj je pa treščilo. Bankovci bodo šli, ostala bo pa goličava — da bi je ne videl,« je jecljal v pijanosti.

Odslej je vozil iz Loke v Žiri, iz Žirov v Loko poteptan, sključen in tih. Tudi s samotežem se ni več pogovarjal. Koder se je pa ustavil, je popil kupo žganja, prevzel naročilo in odracal.

Zima se posavlja. (Fot. Fr. Krašovec.)

IV.

Tista jesen je bila hladna in Matevž se je premražen ustavil pri Cunjarju. Komaj je stopil v krčmo in sedel na svoje mesto, so ga gostje kar obsuli.

»Matevž, ohcet bo doma!«

»Matevž, Janez je pa drugačen tič!«

»Matevž, Janez si je poiskal ženo, katera ima pečká, pa ne malo. Pa boš vendar vabljen na ohcet?«

Matevž je molčal, v duši mu je pa kljuvalo in začutil je čudno utrujenost.

»Matevže, na ohcet te bo Janez menda povabil?« ga je podražil neznamenit možic, Macafur. »Saj še jaz grem; pa brez svatovskega oblačila, ne da bi plačal svatovščino, in vem, da me ne bo nihče podil. Ti pa najbrž še kot prežovec ne boš smel, Matevže!«

Matevžu so se misli v glavi kar kotalile in pred njim so se vrstile rebri, vse zbrušene od

njegove rovnice, vse od njega shojene steze in svetostna hiša, koder hrope in moli mati, razorana in zgrbančena, kot so zgrbančene rebri.

V gostilni je dušilo vzdušje žganja in dima in že od tega je bil Matevž pijan. Naročil je pa le kupo jagodovca in ga duškoma izpil.

»Matevže, ali dremlješ?« ga je prekinil v premišljevanju Macafur.

»Kaj gobezdate, budala! Ali sem komu kaj na poti?« je zarenčal v pijanosti.

»Kaj gobezdamo, praviš, Matevže?! To gobezdamo, da se tvoj brat ženi in da se oženi. Pred pustom bo ohcet. Ti se boš kisal, mi bomo pa plesali. Je že vse narejeno, čeprav niso tebe nič vprašali,« se je zarežal Macafur.

»Kaj? Pred pustom?« je zamomljal Matevž, nagnil kozarec in se stresel. Streslo ga je žganje, stresla ga je težka misel.

Omahnil je po klopi.

V.

Matevž je od tega dne omotično vlačil svoj samotež, na vprašanja skoraj ni odgovarjal, na naročila je samo momljala.

»Siromak, saj se mu bo še zmešalo!« so skle-pale roke ženice, možje pa zmigavali z glavami.

»Le pogledjte ga, kako sunkoma vleče svoj samotež, kot bi svojo rakev vozil,« je opomnil mladi Ratink. Matevž je bil že blizu družbe, pa je ni zapazil, preveč mu je bil sklonjen život. Primeknil je samotež k bregu in sedel na ojnice.

»Matevž, kaj se nas pa bojiš, saj smo tvoji prijatelji,« ga je poklical Fojkar.

»Kaj?« je zategnil Matevž.

»Vem, da si žejen, s tepkovecem ti lahko po-strežem,« ga je vabil Vrhovec.

Kot črn kup se je zravnal in njegovi koraki so bili drobni, život se je pozibaval.

Natočili so mu in on je duškoma pil.

»Po novem letu bo pa ohcet, Matevž!« Jakobin je samo hotel presekat tišino.

»Ohcet bo, pa smrt tudi lahko. Joj, joj, kaj bo z materjo. Janez ni napačen, mlada je ... nak, ne bom rekel.« Matevž je sklonil glavo in ves bi se bil rad prilepil k topli peči, tako ga je stresal čuden mraz. Neko čudno občutje ga je obšlo, ki pa mu ni vedel ne imena ne pomena. Podobno je bilo bolečini, ki jo je občutil ali vsaj zaslutil že zdavnaj, pa se je sedaj tako razbolela, da je bil ves ranjen od nje.

Možje ga niso več nadlegovali. Matevž se je pa izmotal iz hiše in se z »boglonaj« poslovil.

»Čuden je,« je menil Vrhovec.

»Vedno je bil bolehen, sem že rekel, in za grunt premehak,« ga je opravičeval Fojkar.

»Saj smo tudi mi mehki, kdo nam more opo-rekati, ampak tega ne kažemo. To je tisto,« je dodal Vrhovec.

Matevž pa je bil že daleč nad Poljanami.

VI.

Hribovske ohceti so bahave, obilne in Jane-zova nevesta je želela take.

»Saj veš, kaj bodo pa ljudje rekli, če bi bilo samo kakih šest svatov,« je rekla in Janez ji je molče prikimal.

»Ali ne bi tudi Matevža povabila, mu pa jaz posodim obleko,« je boječe prosil za brata.

»Kam vendar misliš! Te sramote mi pa vendar ne boš napravil, saj veš, kakšna zguba je,« je odločila nevesta in Janeza je zbolelo in brat se mu je zasmilil.

Poroka je bila z mašo in po maši se je navkreber pomikal dolg sprevod svatov. Harmonika je bučala, vmes pa je cvilil klarinet. Toliko je

bilo svatov v hiši, da je bila hiša pretesna. Mati je pa že v določeni kašči molila in jokala.

Matevž se je tistega dne držal v dolini, ni pa mogel iz bližine poti, ki je vodila na »njegov dom«. Bil je mrz, da je škripalo, snega je bilo do kolen. Bil je premražen in je krenil v krčmo, čudežno izpremenjen, skoro svatovski.

»Danes pa nisi nič tako čemerer? Pa menda nisi vabljen na ohcet?«

»Vabljen bil ali ne bil, pijmo, Marička! Kar liter, pa še zate kozarec. Marička!« je ukazal Matevž.

In je pil, pila je tudi Marička.

Popoldne ga je vino že prevzelo in srce ga je gnalo na dom, da ga še enkrat vidi. Jutri bosta v njem že dva gospodarja in vrata njemu zaprta, še vrata do matere. Komaj, da se je poslovil, že je odšel. Sani je shranil v krčmi, sam jo pa mahnil navkreber, na ohcet. Ni se opotekal, po-koncu je krevsal, kot je pač treba iti na ohcet. Niti gazi se ni držal, izbiral si je bližnjice, saj je sren držal.

Svatovanje pri Janezu je bilo bučno, godca sta bila sladko razpoložena, ker so dvojače kar deževalo.

Nevesta pa je bila nestrpna, čakala je očeta in neprijetno je bilo tudi ženinu. »Ob štirih mora priti,« je namignila nevesta, »naj gre kdo pogledat.«

Šel je sosedov hlapec in ga dolgo ni bilo nazaj.

»Godci ven, že gre!« je končno rešilo nevesto in ženina. Posebno ženinu je odleglo, ker mučna mu je že bila tesnoba, v kateri je živel. Še k ma-teri se ni mogel izmuzniti, da ga nevesta ne bi ošvrknila z očitajočim pogledom, češ, sedaj se brigaj zame.

Godci so šli pred hišo, koder je bil najboljši razgled na skrivenčeno pot. Matevž se je moško pomikal navzgor in škripanje harmonik, cviljenje klarineta mu je dobro delo.

Že je bil na vrhu in tedaj so se med hreščanje harmonik pomešali tudi pozdravni vzkliki. Godci so napenjali vse sile. Matevžu pa je bilo to že odveč.

»Nehajte, nehajte, kaj bi tisto!« Godci pa niso poslušali, nategovali so še bolj in preslišali obupni klic mlade: »Saj ni oče, saj je le zguba Matevž!« Rinila se je pred godce, godec jo je pa zavrnil. »Tudi ženinov brat je nekaj vreden,« prijel Matevža in ga vodil v hišo, koder so že bili osramočeni svatje. Pristopil je še hišnik, mu naložil vina in potice.

»Matevž, le jej in pij; ker ni drugače, pa sedi pri godcih.«

Matevž je pil in jedel, ni se pa upal pogledati brata, kaj šele nevesto. Vse se mu je zdelo tuje, prisiljeno. Zasmilil se mu je Janez in rad bi ga bil prosil odpuščenja.

Nevesta se je kujala, ženin jo je tolažil.

»Prizanesi mu, saj ni nič hudega, če sedi pri vratih. Pojedel in popil tudi ne bo dosti.«

»Ni mi za tisto, za sramoto mi je. Te sramote pa ne maram, to sem ti rekla že pred ohcetjo. Spravi ga iz hiše kakor veš in znaš. Nočem, da bi moj oče videl v hiši tega plašurja.«

Janeza je trla jeza, pa se je premagal. Bal se je prepira v hiši in sram ga je bilo svatov, ki so opazili, da med ženinom in nevesto v nečem ni skladja.

Stopil je pred Matevža in noge so se mu kar opletale, pa ne od vina.

»Matevž, nič mi ne zameri, saj veš, kako je, ne bi rad prepira v hiši.«

»Nič ti ne zamerim, Janez, po slovo sem prišel, po slovo od doma in od tebe. Nič ti ne zamerim, Janez, nikoli ti nisem zameril. Daj mi roko.« Janez mu je dal roko in mu ni upal pogledati v obraz, zjokal bi se bil.

Matevž se je dvignil, se zapotekel proti kašči in odprl. Mati je spala in je ni budil. »Z Bogom!« je zašepetal in izginil v temo.

Harmonike so bučale, klarinet je cvilil in dvojače so deževale. Janez pa vsega tega ni slišal.

* * *

Ko so se svatje drugi dan vračali, so našli Matevža zmrzlega. Obraz je še vedno odražal milino ljubezni in odpuščenja.

A. Dürer.

Zametene stopinje.

Avtoriziran prevod iz francoščine. — Prva knjiga.

Henry Bordeaux — Krista Hafner.

III.

Simplonski brzec se ustavi v Lausanni komaj za deset minut. Mark Romenay je potrkal na vrata oddelka, kjer je spala Julka. Gospa Acher, ki je bila že napravljena, mu je odprla.

»Gospodična še spi,« je povedala šepetaje.

»Prav. Časa je še dosti. Vendar pa bo boljše, če je ne zbudite šele zadnji hip. V eni uri smo v Martignyju.«

Nato je stopil na kolodvorski hodnik. Redki potniki v dolgih površnikih in s čepicami, poveznjenimi globoko na oči, so hodili pred njim in se sprehajali ob vlaku, da si razgibajo otrple noge. Neki prodajalec je rinil pred seboj majhen voziček, poln pijače, sadja in drugih jedil; tudi knjige in časnike je prodajal. Tu in tam so skozi majhna okenca ženske ponujale čašico kave.

»Švicarski časopisi?« je vprašal Mark, da je imel kaj dela.

Prodajalec mu je pomolil Journal de Lausanne. Mark je hitel nazaj v voz; uradnik je klical: »Odhod!«

Do Villeneuve, blizu tam, kjer se zavije reka Rhone, se železnica zmagoslavno dvigne nad Lemansko jezero. Vinogradi, vile med vrtovi in goste postaje: Vevey, Clarens, Montreux, Territet, ki se dopolnjujejo kakor vdelani dragulji, jo ločijo od obrežja. Prvi solnčni žarki so se igrali na belih pročeljih hiš, zlatili pobočja in mehko padali na vode. Na drugi strani pa so ostala pobočja savoj-skih Alp še vedno v senci. Megle, ki so se sproščale, so se vlačile okoli vrhov kakor slabo pripeti pajčolani, ki jih veter odgrinja. Hipoma se je prikazala gora Dent du Midi s sedmerimi vrhovi.

Ta prizor osvežujočega miru po brezkončni noči ni raztresel Marka Romenaya. Še dolgo je iskal v ozadju na pobočju Publierja močno, staro streho, ki pa je bila preveč oddaljena in preveč zakrita med drevjem, da bi jo bil mogel najti. Tam ga je torej čakala nekega poletnega dne, ki je bil sličen današnjemu, njegova usodna nesreča.

Sovražno je gledal na to razsežno gorsko pokrajino okoli jezera. Prav pred letom dni je napravil isto pot, in takrat je bila Tereza zraven. Šli so še dalje, prav do Viege in so tam vstopili na mali vlak, ki vodi do Zermatta, od tam pa so odšli na Riffelalpo. Zdravnik, ki so ga vznemirjala Julkina blede lica, je priporočal zdrav in oster zrak. Zvečer, ko je bil sredi svoje družine in ga ni ničesar več vezalo na družbo, so pretehtavali in primerjali ponudbe vodnikov. On je predlagal

Tirolsko, ona pa Savojo. Čeprav je bilo letovanje v Švici silno vsakdanje, sta se odločila končno za hotel na Riffelalpi, v višini dva tisoč metrov, zaradi njegove udobnosti, južne lege in dobrih izletnih točk z gozdovi, macesni in avstrijskimi smrekami. Kako se še spominja na prihod! Od Weissborna do Cervina niso videli nič drugega nego ledenike, ki jih je rdečilo zahajajoče solnce. Julka, vsa v ognju, je ploskala z rokami. Na pragu — zvonec je že pozvonil — sta Noransa v večernih oblekah motrila prišlece, in ko sta jih spoznala, sta bila zelo vesela, da jima je slučaj pripeljal znanca.

Andreja Noransa je spoznal prejšnje leto v Rimu, ko je bival v vili Medicis. Bil je mlajši od njega, hitro se je vnel za vsako stvar in prav tako hitro je njegovo navdušenje spet ugasnilo; zdaj je skoraj preveč ljubil življenje, zdaj pa ga je bil zopet naveličan; vsake stvari je nekoliko znal: slikarstva, godbe, kiparstva. Tudi sport je poznal. Bil je vihrav, nestalen, pogumen pa obenem nežen, zdaj ves vesel v kaki gostilni v Frascatiju ali v Tivoliju, drugič zopet ves potrta, zdolgočasen in zamišljen. Hitro je spravil tovariše v dobro voljo, pa je s svojim nerednim življenjem zopet odbijal tiste, ki ne marajo življenja zapravljeti, ampak ga skušajo urediti, a ga navadno ubijajo in težé. Tako ga je Andrej Norans hkrati privlačeval in odbijal. Ko se je vrnil v Pariz, mu je v množici povsem zginil izpred oči. Nato pa je zvedel, da se je oženil z lepo Simono Méris, katero so tudi njemu dolgo časa snubili. Res bi ga bila rada imela, seveda bolj iz častihlepnosti nego iz ljubezni; bila je izmed tistih deklic, ki jih občudujemo v modnih časnikih, ker spadajo k čaru velikih mest. Tudi, ko je bila že poročena, je še vedno nadkriljevala družbo. Hvalili so jo zaradi njene duhovitosti in njenih oblek; tem so se čudili, ker so vedeli, da ni posebno bogata; drugače pa o njej niso govorili. Kaj bi je ne občudoval, ko sta se srečala? Skoraj mu je bilo žal, da ni njegova žena. In ko se je ustavil na Riffelalpi, se je počutil bolj slabo, ko jo je videl v tolikšnem lepotičju, medtem ko je bila Tereza oblečena le v preprosto potniško obleko in je le slabo tekmovala v svoji zmučenosti in preprostosti s svojo nasprotnico.

Ko se je nekoč zopet vrnil s kratkega pota, ker je nadzoroval delo pri neki stavbi — zato je moral večkrat za kratek čas v Pariz —, je našel Terezo trudno, ožgano v lice in vso zbito. Opravičila se je, da mu ni mogla naproti do kolodvora.

»Kje pa si bila?« jo je vprašal.

Ponosna na svojo pot in obenem nekoliko v strahu zaradi svojega skrivnostnega poguma je zardela pod ožgano kožo in naglo odgovorila:

»Na Breithornu, saj to ni nič!«

Breithorn, čeprav je nad 4000 m visok, rade obiskujejo ženske. Pot je zgledno lepa, na njej preskušajo hribolazci svojo vztrajnost. Z Riffelalpe jo premerijo v dveh dneh, z doma gredó popoldne, prenočujejo v koči Théodule, navsezgodaj drugega dne pa gredó na vrh, da se vrnejo še istega dne v Zermatt. Pot je dobro poznal, toda ta Terezina nenadna podjetnost ga je presenetila in vznemirila.

»In Julka? Kam si jo dala ta čas?«

Še bolj je zardela in se zbegana zagovarjala:

»Zaupala sem jo gospe Acherjevi. Gospa Acherjeva je tako previdna in zanesljiva. In pa Simona je bila zraven.«

»Simona?«

»Da. Gospa Norans želi, da se kličeva po imenu.«

Kakšna dolga pot je morala voditi do te zapuosti! Po spominu si je obnovil še nadaljnje izpraševanje:

»Toda saj vendar nisi šla sama?«

»O, ne. Saj veš. Gospod Norans je skrbel za vse. In pa vodnika in nosača smo si najeli, vodnika Auberja in Fridolina Burgerja. Oba slovita.«

»In si spala v Théodule?«

»Da, jaz v sobi, drugi na slami. Prišli smo pozno, in ostala je le še ena postelja zame. Toda nisem zatisnila oči. Saj veš; nikoli se do takrat še nisem ločila od Julke.«

»Zares bi bilo bolje, da je ne bi bila pustila same, ko mene ni bilo doma.«

Obžalovala je ali pa se je le delala tako in je priznala, da ni bilo prav. Dalje se nista razgovarjala.

Da bi ugodil Terezi, ki jo je gora očarala, se je nekaj dni pozneje še sam pridružil družbi, ki je šla na Cima di Jazzi, ki nadkriljuje Macugnago v Italiji. Nazaj grede pa je bil čudno jezen, ko je videl, kako je lahka, kako so ji noge prožne, medtem ko je sam komaj lovil sapo in skoraj zaostajal. V svojem razmišljanju si tega ni priznal, spominjal pa se je še vedno, kako se je čudil prej neznanu sproščenosti svoje žene, kako je zmago-slavno odkril v njej nove moči, in tedaj hrepenenje, ki ga do takrat gotovo niti slutil ni.

Za Villeneuve se vlak poslovi od jezera in se spusti v Ronsko dolino. Mark je imel svoje stvari že pripravljene, odejo zvito, gospa Acherjeva mu je sporočila, da se je Julka zbudila in da jo pravkar oblači. Da bi pregnal one tri četrti ure, ki so ga še ločile od Martignyja, in zlasti še, da bi se otresel vsiljivih misli, ki so mu mučile možgane, je poiskal časnik, ki ga je bil kupil, in ga je razgrnil. Toda neusmiljeno se je znašel spet ob svoji

življenjski zgodbi, ki je postala, kakor je videl, javna, ob kateri more vsakdo pasti svojo radovednost. Komaj je obrnil prvo stran, ki je bila prepolna evropske politike, že je opazil napis: Nesreča na gori Velan. Nehote je postal pozoren. Začel je brati tale sestavek, ki je bil napisan večer prej in je brezbrizno, kratko in brezbarvno ko kaka sodnijska razsodba opisoval dogodek:

Martigny, v soboto, 15. julija.

Poizvedbe za skrivnostnima potnikoma, o katerih smo poročali že v včerajšnji številki našega časopisa, so imele dober uspeh. Potnika sta odšla preteklo nedeljo iz Bourg-Saint Pierrea in sta hotela sama, brez vodnika, na goro Velan. Kakor je vse kazalo, sta postala tudi ta dva, kakor že toliko planincev, žrtev lastne neprevidnosti. Hotela sta preplezati vrh Proz, pa sta spodrsnila. Padla bi bila prav na dno prepada, pa sta k sreči obvisela na ploščati skali. Tu so ju po dolgem iskanju končno v četrtek zjutraj našli menihi z Velikega Sv. Bernarda. Možak je bil že mrtev, ženska pa je še slabotno dihala. Čudno je, kako je mogla preživeti tako hud smrtni boj. Zaenkrat so pustili mrtveca pri miru, skušali pa so takoj rešiti nesrečnico. To delo je trajalo dolgo in je bilo celo nevarno. Po neizrekljivem naporu so jo slednjič proti večeru prenesli v kočo. Tu so jo položili na nosilnico in jo prenesli v gostišče, kjer jo negujejo z vso skrbjo. Kljub temu pa skoraj ni več upanja, da bi jo rešili. Snoči je še govorila, zdaj pa je povsem oslabela in se ne zaveda. Vsak hip lahko umrje. Vendar pa je davi še živela, kljub dolgi poti. Sicer nima hujših ran, vendar pa mora imeti notranje poškodbe, ki jih je dobila pri padcu v globino štiri- do petsto čevljev.

Danes bodo prenesli tudi truplo njenega spremljevalca v Bourg-Saint Pierre in jutri ga bodo najbrž prepeljali v Martigny in od tam z vlakom v Pariz.

Po njunih potnih listih in listnicah so obe žrtvi tudi spoznali. Mrtvec je gospod A... N... iz Pariza, ona pa je gospa R... Do zdaj še niso dognali, kako sta si bila v sorodu. Kakor smo zvedeli, so iz gostišča že obvestili družini ponesrečencev.

Ta velika nesreča takoj ob pričetku letoviščne dobe naj bo vsem planincem, ki so preveč predrzni, premalo skušeni in se sprehajajo po naših gorah brez vsake previdnosti, zdrav opomin, da bolj pazijo nase nego do zdaj.

Mark Romenay je vedel zdaj vse. Jezen je vrgel list proč, ko ga je vendar tako strastno pričel čitati. Brez dvoma prihaja prepozno, gora je že praznovala svoje zmagoslavje.

Za cerkvijo v Beričevem. (Fot. Fr. Krašovec.)

Znova je jasno čutil, da bi laže prenašal zavest, da je živa, nego vest, da je mrtva. In znova ga je zadela bolečina, za katero ni zdravila.

V tem hipu je ko solnčni žarek priskakljala v voz Julka.

»Dobro jutro, očka. Si dobro spal?«

»Seveda, seveda!« je hitro zagotavljal, njegov obraz pa je bil ves izmučen in oči zatekle. »In ti?«

»Oh, šele gospa me je zbudila. Kaj še nismo tam?«

Nekaj minut pozneje se je vlak ustavil in sprevodnik je zaklical: »Martigny.« Mark je izstopil pred hčerko in gospo Acherjevo, katero je spremljal nosač. Mark je zagledal pred seboj gospo Noransovo. Neki duhovnik, ki je pazljivo ogledoval potnike, se ji je približal in jo vprašal po imenu. Za hip se je obotavljala, nato pa se ji je ravna postava upognila. Hitro pa se je zopet zravnila in stopila je z duhovnikom v voz. Gotovo je že vse vedela.

Mark se je ogledoval po postaji. Nihče ga ni pričakoval, nihče se ni brigal zanj. Torej je Tereza

še živel. Nevede je zopet laže dihal; prsi so se mu širile.

V prvem hotelu je naročil voz do Svetega Bernarda. Z dobrimi konji je bilo treba računati do tja skoraj deset ur; pošta, ki vozi v Liddes, jih potrebuje enajst. V hitrici je zajtrkoval in medtem, ko sta vzgojiteljica in hčerka mirno jedli in so napregli konje, je zahteval krajevni časnik. Morda bo tu našel kaj natančnejšega o nesreči. Dali so mu »Petit Valaisan« in zraven razlagali:

»Pravkar je izšel za nedeljo. Zelo dobro ga urejujejo, boste videli. Na dolgo je opisana nesreča na Svetem Bernardu. Kako žalostno! Ubogi gospod...«

Rad bi bil vprašal: »In ženska?« Toda skoraj ga je bilo sram, da bi se o njej razgovarjal s hotelskim slugom. Poglobil se je v čitanje.

Časopis je bil pisan zelo poljudno in je za svoje bralce na široko opisoval vse dogodke. Posvetil je nesreči več stolpcev, zgoraj je stal glavni naslov, ki se je nato razčlenil v več podnaslovov:

Nesreča v gorah.

Naši dobri duhovniki najdejo ob vznožju Velana dva turista: Možak je mrtev, toda ženska še živi. Kako so ju našli?

Dva planinca, ki sta se v ponedeljek brez vodnika odpravila na Velan, so našli v četrtek zjutraj naši dobri duhovniki, menihi z Velikega Sv. Bernarda. Njihovo požrtvovalnost priznava že ves svet. Žal pa je bil eden izmed ponesrečencev, g. Norans iz Pariza, že mrtev. Dobil smo natančne podatke. Hočemo opisati svojim čitateljem vse podrobnosti prav do trenutka, ko so ju našli.

Vesel odhod.

V soboto zvečer sta prišla iz doline Chamonix po novi železnici iz Chatelarda v Bourg-Saint Pierre dva potnika in odšla v hotel »Napoleon«, kjer sta se vpisala kot gospod in gospa Norans. Oblečena sta bila kot planinca: v čepicah, z nahrbtniki in golenicami. V nedeljo sta bila pri maši v vaški cerkvi in, ko sta odhajala, sta se zelo zanimala za ženske klobučke in narodne noše ondotnega kraja.

Povprašala sta gospodarja, ali je pot, za katero sta se odločila, nevarna. Prosila sta ga, naj odpošljejo njune težje kovčege v gostišče na Sv. Bernardu, kamor sta mislila dospeti v ponedeljek zvečer. Od tam bi nadaljevala pot v dolino Aosta. S seboj sta vzela le hribolaško opremo, nahrbtnike, čutare, naočnike, daljnogleda itd. Hotela sta priti na Velan preko ledenika Valsorey in od tam po drugi strani do koč na Prozu.

Vsak planinec iz kantona Valais ve, da je pot na Velan — odkoder je nenavadno lep razgled — precej težavna. Ni pa nevarna, če je človek količkaj previden, in žalostno bi bilo, če bi nesreča, ki se je pripetila, plašila turiste in tako škodila našemu sportu. Vsak, kdor gre na Velan, mora imeti vodnika s seboj, saj je toliko izvrstnih v Bourg-Saint Pierreu. Ledenik Valsorey je zelo razpokan in pod vrhom ga je treba preplezati. Pot čez ledenik Proz pa je posebno slaba. Vodi po stezi iz pokončnih skal, ki se vsak trenutek lahko odkrušijo. Vsak hip je potnik v nevarnosti, da zdrkne v prepad. Proti italijanski strani je pečina silno ostra. Proti švicarski strani pa je pobočje sicer manj strmo, pa še vedno zelo nevarno. Celu utrjeni planinci ga rajši obidejo v velikem loku.

Zaman je hotelir »Napoleona«, ki je znan po svoji previdnosti, prigovarjal gostoma, naj ne hodita sama na pot. Norčevala sta se iz njegove bojazni, zaupala sta v uspeh, vase in sta bila brez skrbi in vsa vesela. Bog zna zakaj sta hotela biti sama.

V nedeljo popoldne sta mirno odšla do koč Amont, ki je oddaljena dve uri od Saint Pierrea. S slastjo sta použila juho, jajca in mrzlo meso; vse to sta bila prinesla s seboj. Prihranila pa sta si še za naslednji dan pečeno kokoš in nekaj drugih jedil.

Drugega dne okoli dveh ali treh zjutraj sta odšla na pot. Pastirček Avguštin Bolley, ki mu pravijo Tintin, jima je pokazal pot, ki vodi na vrh plazu zahodno od ledenika Valsoreya. Zapustil ju je malo nad skalnato steno v gori Gouillei. Tu sta se oba hribolazca poslovila od njega in sta mu dala pet frankov. Ta je bil zadnji, ki ju je videl pred nesrečo; nihče več ju ni srečal v gori.

Iščejo ju.

Šele v torek zvečer so telefonirali iz gostišča na Velikem Sv. Bernardu v hotel »Napoleon« v Bourg-Saint Pierre in poizvedovali po obeh potnikih, katerih prtljago so že dobili in ki sta si naročila sobo za zvečer. V koči na Prozu, kjer bi se bila morala ustaviti, ju ni nihče več videl. Bilo je že zelo pozno, pa vendar so še v naglici sestavili četo izbranih vodnikov, med katerimi sta bila brata Omer in Julij Menoud, oče Mallet, Viktor Bontemps in Karel Corsaz. Ti so še isti večer zapustili Bourg-Saint Pierre in dosegli koč Amont. Drugi dan, v sredo, so ju znova iskali na obeh straneh Velana, po ledeniku Valsoreyu in po Prozu. Tudi iz gostišča je namreč odšla na pomoč rešilna skupina, ki jo je vodil menih Sonnier. Ta dobro pozna naše gore. S seboj so vzeli dva ali tri pse, ki so najbolj navajeni na gorske neprilike.

Toda tisti dan niso imeli uspeha. Vodniki so zastonj pretaknili vsako pečino ledenika Valsoreya in steno gore Grouille. Menihi, ki so dosegli vrh ledenika Proza, so šli po najkrajši poti in zaman preiskali skale, kjer se nesreča težje opazi nego na sneženi plošči. Ker niso našli sledu, so se obrnili proti vrhu Velana. Kljub utrujenosti niso hoteli opustiti svojega plemenitega podjetja in so prenočevali v višini skoraj tri tisoč metrov.

Šele naslednjega dne, v četrtek, ko so nadaljevali svoja raziskavanja po slemenu Monleina, držeč se poti, je njihovo delo imelo uspeh.

Našli so ju.

Oče Sonnier je nenadoma opazil na stezi pred seboj nekaj svežih sledov. Če sta se hribolazca ponesrečila na italijansko stran, sta prav gotovo zdrknila na dno brezna. Toda švicarsko pobočje, kakor smo že rekli, ni tako strmo. Duhovnik se je sklonil in glej, opazil je dve sto metrov pod seboj dve človeški postavi, ki sta bili obviseli na izbočeni skali; prva je ležala, druga pa je zraven nje klečala in zdelo se je, da proseče dviga roke. Zavpil je, da bi ju obvestil, da je pomoč že tu, toda nihče mu ni odgovoril.

Rešitelji so imeli s seboj dolge vrvi. S silnim trudom so dospeli do žrtev, kajti opornih točk ni bilo in kamenje se je rado krušilo. Pečina, kjer sta obvisela, je bila podobna ozkemu balkonu, odkoder nista mogla splezati ne kvišku ne navzdol.

Možak je bil že mrzel, toda ženska je še živela. Lahko si predstavljamo, kakšno je bilo telesno in duševno stanje nesrečnice, ki je prebila tri dni in tri noči v groznih bolečinah na samotni skali brez hrane. Menih Sonnier ji je najprej dal nekoliko okrepčila; požrla je par kapljic ruma in vode, jesti pa ni mogla ničesar. Še vedno je bila privezana na svojega tovariša. Odvezali so jo, pustili mrtveca na skali in skušali rešiti najprej njo, ki je še živela. Zelo se je mudilo in naloga je bila težavna, kajti vrv ji je prizadevala velike muke. Sama pa je bila preslaba, da bi si mogla kaj pomagati. Slednjič so jo spravili na stezo. Tu so morali poiskati varno mesto, kjer so jo zložno položili in ji nudili prvo pomoč. Komaj pa je mirno ležala, že je omedlela. Zdelo se je, da bo umrla. Toda oče Sonnier ji je pripravil čašico tople juhe, katere je popila dva ali tri požirke.

Rešena govori.

Menih Sonnier, s katerim smo še isti večer govorili v gostišču, nam je opisal vse podrobnosti tega dogodka. Ni pa hotel govoriti o nesrečnici. Naslednji prizor nam je zato opisal neki drugi udeleženec. Njegovo ime tu zamolčimo, a o njegovi resnicoljubnosti smo prepričani.

Ko je nesrečnica poskušala piti juho, je vsa prestrašena pričela jokati. Nato pa je mrmrala »umiram« ali »hočem umreti«.

Pomirili so jo in ji obljubili, da bo še živela. Nato je tožeče vprašala: »Kje je?« Ko ji nihče ni mogel odgovoriti, je pogledala meniha Sonniera, ki je bil poleg nje, in ga v pretrganih stavkih spraševala: »Oče, umrla bom... Zato mora on priti... da mi odpusti...«

Zaradi teh nerazumljivih besedi, so nekateri mislili, da se ji blede. Skušali so jo pomiriti in odšli navzdol. Celih pet ur so potrebovali, da so dosegli sedlo Monleina. Nosači so bili silno utrujeni. Mislili so, da tega dne ne bodo mogli nadaljevati poti in že so se pripravljali, da bi spet prenočevali na prostem. K sreči pa so prišli upehanim rešiteljem na pomoč čariniki, ki so prav takrat pregledovali pot, po kateri tako radi lazijo tihotapci. Ob enajstih zvečer so končno dospeli v planinsko kočo. V naglici so pripravili zasilno posteljo in nanjo položili nesrečnico, ki se je tekom dolge poti večkrat onesvestila in se pričela mrzlično tresti ter blesti. Zdaj je kričala »Stojte!«, kakor bi znova padala, in zdaj zopet »Odpusti mi!«. Ali pa je presunljivo klicala tovariša: »Andrej... Andrej... pojdi z menoj!« To ime je večkrat ponavljala, nazadnje pa je zaklicala »Julka!«. Že so mislili, da je vse končano.

V gostišču.

Zjutraj je še dihala. Ko se je za hip pomirila, se je tudi zavedela in prosila za duhovnika. Menih Sonnier je ostal z njo nekaj minut sam. Posrečilo se mu je, da ji je vlil novo upanje in novo vero. Naložil jo je na voz gospoda Marqueta iz Martigny, ki se je sam ponudil, da oskrbi prevoz, in je šel pred njo v gostišče na Veliki Sv. Bernard. Zato je bila soba že pripravljena, ko je voz došel, in so jo lahko takoj preskrbeli z vsem. Neki mimoidoči zdravnik, profesor Maurici iz Turina, je odložil svoj odhod v Aosto, da jo je pregledal. Toda po njegovi preiskavi je le malo upanja. Slaba žila in mrzlica, ki jo trese neprestano, dokazujeta, da je popolnoma izčrpana in da je le čudežno preživela močni padec ter tisti tridnevni smrtni boj na pečini v mrazu, lakoti in duševnem strahu. Vendar ni noben ud zlomljen in tudi nima notranjih poškodb. Rane se poznajo le na desni strani obraza, na ramenih in desnem kolku; ti deli so pri padcu največ trpeli.

Neka podrobnost pa je zelo genljiva: obleka, zamrzla v snegu, ki je padal v noči od torka na sredo, je bila na notranji strani zalita s krvjo; prilepila se je na telo in zrezati so jo morali z nje krpo za krpo.

Fr. Zupan (1916): Na razpotju.

Med tem časom se je nov sprevod vrnil na Velan, da prepelje še truplo mrtveca v dolino. Snoči so ga odložili v gostilni na Prozu. Najbrže ga bodo danes prepeljali v Martigny.

Skrivnost.

Obe nesrečni žrtvi sta imeli pri sebi razne listine, iz katerih so jih spoznali. Toda, čeprav so takoj dognali, kdo sta, je vendar njuna zgodba nekam skrivnostna. Mrtvec se piše Andrej Norans, 26, rue Cortambert, iz Pariza; ona pa je gospa Romenay, naslova pa niso našli pri njej. Kakor so pravili, so ponesrečenčevo družino že obvestili. Vse potrebno jim je povedala rešena ženska v jasnih trenutkih tekom včerajšnjega dne.

S a m o m o r ?

Ta skrivnost je bila celo vzrok, da se je porodila domneva, ki jo priobčujemo samo kot vestni poročevalci. Nočemo ji pa pripisovati kake važnosti, ker tudi sami ne verjamemo vanjo.

Po tej čudni domnevi sta oba hribolazca hotela iti prostovoljno v smrt na goro Velan. Posestnik kočice na Amontu, kjer sta prebila zadnji večer, je opazil, da sta zelo zamišljena, da sta dolgo molčala

in se le sempatja razgovarjala v kratkih stavkih. Na njegovo opazko, da je nevarno, če gresta kar sama v gore, sta brezskrbno zamahnila z roko, kot bi hotela reči: »Kaj naju briga nevarnost in smrt!« In nasilno sta odslovlila pastirčka, ki jima je v ponedeljek zjutraj kazal pot in se jima ponudil, da ju spremlja tudi brezplačno.

Na vse to prav lahko odgovorimo, da so vse te priče zelo dvomljive in bi se bila nesrečneža lahko vrgla na italijansko stran, če bi si bila hotela res končati življenje; tam bi se bila prav gotovo pobila do smrti. Saj je že itak težko, ko moramo priznati, da njuno razmerje ni bilo pravilno, in ni treba, da ju obenem dolžimo še zločina nad lastnim življenjem.

Zadnje vesti.

Pravkar smo telefonirali v gostišče na Velikem Sv. Bernardu. Ko tiskamo te vrstice, gospa Romenay še živi. Toda profesor Maurici nima nobenega upanja in le težko bo preživela noč. Nič več ni govorila in zdaj je že v zadnjih zdihljajih. Če bodo gospoda Noransa v nedeljo v Martignyu pokopali cerkveno — misel o samomoru je pač treba odločno zavreči — bo prebivalstvo gotovo pokazalo svoje sočustvovanje s tujo družino, ki jo je zadela takšna nesreča.

Med čitanjem obširnega poročila je Julka večkrat zmotila Marka Romenaya:

»Med in slaščice sem jedla.« je povedala.

»Gospod, pripravljeni smo.« je obvestila gospa Acher.

Hotelir, ki je služboval že v boljših hišah, je službeno naznanil, da je voz za gospoda že pripravljen.

Mark je nemo odpravil drugega za drugim. Ob zadnjem stavku v časopisu je vstal in skoraj boječ vprašal natakarja, ko je plačeval:

»Smem li obdržati časopis?«

»Kar obdržite ga, gospod, kar obdržite ga zastonj. En groš stane, mi pa ga dobivamo zastonj. Nesreča na Velanu Vas zanima? Kako žalostno, kajne? Tujci niso dosti previdni v gorah, gospod! In to je za nas slabo.«

Mark se je kratko izognil temu klepetanju, ki ga je žalilo, in je dal gospe Acherjevi in Julki znamenje, naj sedeta. Voz je bila kočija s streho, a stara in slaba, da bi je v dežju ne mogli zapreti.

»Saj ne bo deževalo.« je zatrjeval hotelir.

Odpeljali so se in za mostom so prišli v ozko, gozdnato sotesko, po kateri reka Dransa v ozki strugi šumno vali svojo umazano vodo. Senca jo je še polnila in zdelo se je, da solnce sploh nikoli ne posije vanjo. Dnevni žarki božajo le vrhove in pobočja gora ter se razlijejo po ronski dolini,

ki je v primeri s to zelo široka. Kako neki naj bi prodrli v to razpoko? In vendar se potniki ozirajo za njimi, jih kličejo v srcu in vabijo, da bi se ogreli ob njih, zakaj mrzlo je tod. Julka, ki so jo z rutami pokrili preko ramen in kolen, jih je domače klicala:

»Solnce, solnčece, ledene roke imam. Glej, dvigam jih k tebi, ali ne prideš? Vse si tam gori in tu spodaj te ni nič.«

In ko je oče, ki je navadno ljubil njeno liriko, molčal, je ljubko nadaljevala:

»Kaj razmišljaš, papa?«

Zdelo se je, da se vrača iz velike dalje in odgovoril je dobrohotno, vendar brezbrizno, kakor ljudje, ki jih loči velika starost od okolice:

»Nič. Samo gledam.«

»Kam se peljemo?«

»Na Veliki Sv. Bernard. Zelo daleč je. Hudo-urnik preveč buči in gluši naše besede.«

In znova je obmolknil; otrok ga ni več motil; čutil je, da želi oče molčati in molk je prevzel tudi njega.

Poštena in vestna povest švicarskega časnika, polna koristnih naukov in poučnih razmišljanj, je pretresla Marka s tistim trepetom, ki nas prevzame ob spoznanju življenjske resničnosti. Iz natančnejšega pripovedovanja je spoznal kretnje in gibe obeh žrtev, obeh junakov: nestalni značaj Noransov, ki je bil ves vesel v Bourg-Saint Pierreu in molčeč v koči na Amontu; zraven pa globoki čut materinstva v Terezi, ki je za svojim ljubimcem v blodnjah klicala Julko. Toda, kot se vedno zgodi, da nas v dolgi pripovedi posebno dirne en sam majhen dogodek, sta tudi njemu dve sliki, dva stavka brodirala po glavi ves čas, odkar so zapustili Martigny; mučila sta ga ko grozen prizor, od katerega ne moremo odtegniti oči. Prvi prizor je bil tale: Dve človeški postavi, prva je ležala na tleh, druga pa je klečala in proseče dvigala roki... Drugi, še bolj grozovit, je opisoval kos njene bede: Obleka je zamrzla v snegu, je bila oblita s krvjo in se je oprijemala telesa. Morali so jo strgati z nje kos za kosom...

Jeza in maščevalnost sta se ga bili znova polastili, ko je bral v čenčavem časopisu svoje ime, ki ga ji je bil dal in je bilo zdaj izročeno javnosti v posmeh; vendar pa je čutil, da je bila ta žena, ki je ranjena in uničena umirala od lakote, mraza in zapuščenosti na samotni skali poleg mrliča, ki ga je ljubila, vendarle njegova žena. In to telo, ki so je v mukah razgalili, je bilo cvetoči del njegovega lastnega telesa. Kako se mu ne bi smilila? O, kako žalostna je bila ta soteska! Ves se je tresel. Da bi vendar bilo že konec te poti in bi mogel olajšati grozoto tako počasne smrti s tem,

da bi ji pripeljal Julko pred oči, in da bi bil vendar že spet daleč od te Kalvarije, na katero je ona stopala skoz tri dni in na katero sam še misliti ni smel.

»Hitreje!« je ukazal vozniku.

»Navzgor vozimo.«

Za Sambracherjem, ki ga venčajo razvaline, so prišli v dolino Entremont. V Orsièresu so morali konji počiti, potniki so med tem zajtrkovali. Te vasi so že zelo stare. Okna so zamrežena, hiše imajo napihnjene balkončke, ceste so ozke in tlakovane, podstrešja sloné na stebrih, strehe na zvonikih so kamenitne. Videli so, kako so v vedno istem miru hodile mimo njih črede in tropi, pastirji in junaki. Tu se že začenja pomirjujoča gorska samota.

Mark Romenay je priganjal za odhod. Za Orsièresom je voznik s koncem biča pokazal belo kupolo, ki se je strmo dvigala nad gorsko ravnino.

»To je Velan,« je izjavil.

In znova je začel:

»Nesreča...«

Nihče se ni zmenil zanj in razgovora je bilo konec. V Bourg-Saint Pierreu se je nameraval ustaviti v hotelu »Napoleon«. Tu sem sta prišla pred osmimi dnevi Tereza in Andrej vsa vesela in razigrana.

»Naprej!« je velel Mark in voznik ni upal ugovarjati.

Zunaj vasi jim je množica ljudi zaprla pot. Kaj delajo ti ljudje tu? Kaj čakajo? Kakšnega prizora so željne njihove razširjene oči? Naj se razmaknejo, da moremo naprej!

»Pogreb bo,« so odgovarjali.

»Čigav pogreb?«

»Mrličev.«

Mimo se je pripeljal voz, ki je bil pokrit z belimi rjuhami, z vejicami in gorskimi cveticami. Tako je Mark Romenay zadnjič v življenju srečal Andreja Noransa in ga pozdravil.

Ob solnčnem zahodu je končno opazil na vrhu slemena sredi žalostnih skal velikansko poslopje, visoko, staro in močno, čigar rumenkasto zidovje so božali zadnji žarki. Pred vhodom so pravkar mulam jemali tovore s hrbtov. Kmetice iz doline Aoste v pisanih rutah in pestrih krilih, hribolazci in duhovniki so prihajali in odhajali; med njimi pa so se sprehajali veliki beli psi z bledordečimi lisami. Bili so pred gostiščem, ki že skoraj dvesto let čuva alpski prehod.

»Tam je ona,« je razmišljeval. »V nekaj minutah jo zagledam. Živo ali mrtvo?...«

Julka je bila zaspala in morali so jo zbuditi.

(Dalje prihodnjič.)

Iz anatomije. Drobje. Črevo.

Dr. Janez Plečnik.

Pravimo, da naše telo ima: glavo, vrat, trup, ude ob trupu (zgornje in spodnje oziroma sprednje in zadešnje).

Glava ima dva odmerka. En odmerek je za lobanjski mozeg (za »možgane«) in rekli smo temu delu: lobanja (mozgovni del glave oziroma črepinje). Vstopje v črevo je v drugem odmerku in rekli smo le-temu drugemu odmerku: črevni del glave (oziroma črepinje).

Dobiš znanje le s ponavljanjem, pa te prosim, da prebiraj znova in znova, kar je bilo pisanega o anatomske zadevah v Mladiki 1927, 1928, 1929; anatomske podobe v le-onih letnikih naj ti bodo znova in znova v brigo. Ne gre za to, da veliko veš, in gre za to, da dobro veš; vse to velja za vsaktero spoznavanje.

Prepiri in prerekanja (»debate« in »disputacije«) so rade — skušnja uči to — brezplodne. Miren človek se čudi razgovárjavcem in njih trudu. Razgovárjavci dokazujejo plamtečih oči z »vso jasnostjo« in »dokazujejo« znojni in z vso vztrajnostjo; prepričujejo drug drugega z vso vnemo o »samo ob sebi umevnih resnicah«. Miren človek gleda s strahom na prazenstvo v prepirniki »neovržnih dokazih« koj ko odlije reščo besed in pogleda samó goščo misli.

Reša (rešča) je gorenjska (Kranjska gora). Gorenje opiše dva dela pri ukuhani juhi: kar je ukahal mu je goša (gošča), tekoči del mu je pa reša (rešča).

Išči po vzroku le-tega prazenstva. Najdeš ga v (nam po šoli priučenem) mišljenju, da naša beseda, da naša oznaka pove vsakemu kar to, kar nam. Povsem preprost človek poseka izšolanca v tej zadevi. Pojdi in povej preprostemu znanckometu, da želiš kupiti konja, in poprosi znanca, če ve za katerega. Kmet bo odgovoril: »kakšnega« ali »le-kaj za enega?«. — Prav taka je pri »drobu« in »črevesu«. Pojdi in naroči (poštenemu) mesarju, da naj ti da za nekaj soldov »droba«, pa te bo mesar opozoril: »le-kaj za enega?«. »Oči« (zrkla) in »možgani« (= lobanjski mozeg) veljajo nekim tudi za drob. Mi govorimo kot anatomi. Zdi se torej po vsem prav, da bralec zve, kaj je tisto, ki mu anatom pravi »drob«, in kaj je tisto, ki mu anatom reče »črevo«.

* * *

Naš trup je dobro obsežna cev in ločimo na cevi dva odmerka; prepona (Zwerchfell, diaphragma) je platilo med odmerkoma. (Glej podobo v Mladiki 1928, str. 376). Glavni bližnji odmerek ima ime k o š (Brustkorb, thorax), glavi oddaljeni pa trebuh (Bauch, abdomen).

Najdemo v k o š u : srce (in vélike žile); pljuča; priželje (Bries, thymus); požiralo. Najdemo v t r e b u h u : končnik požirala; želodec; črevo; jetra; véliko trebušno slinavko (Bauchspeicheldrüse, pancreas); vránico (slezeno, slezênico, Milz, líen); najdemo v trebuhu tudi: ledvice (obisti, Niere, ren); nadledvično žlezo (nadobistno žlezo, suprarenalni organ, Nebenniere); ledvično iztrebilo (ureter, Harnleiter); scalni mehur (Harnblase, vesica urinaria); lóžesno (Gebärmutter, úterus).

Najdemo pa drob tudi v glavi (v nosu; v ustih; žrelo) in najdemo ga v vratu (jabolko; sapnik; požiralo; predsapnica, Schilddrüse, thyreoidea; epitelijalna telesca, parathyreoidea, Epitelkörperchen, Beischilddrüse).

Anatom šteje jezik k drobu; mesar ceni jezik kot jezik.

Vsi le-ti udi so — v razmerju s trupom — res nekam drobni, pa bo odtod menda tudi beseda in je, kar tiče drob d r o b ê n o in so torej jetrne (in krvave) klobase tudi »drobêne« (Pleteršnik).

Drob (drobje, drobovje, drobovina) leži v trupu (in vratu). Davni Nemci so označali to, kar je znotraj, z besedo Weid = znotránjščina, znotráva (Janežič). Današnji Nemci poznajo le-to besedo v neki meri in govore še »Eingeweide« (znotráva, drob) in govore »ausweiden« = znotrávo iztrebiti (drob vzeti iz živali; izčediti, izčistiti žival).

Davni Grki so razločevali dvojni drob in so imeli dve oznaki za drob. Ena njih oznak je bila »splánhnon«, ena pa »énteron«. Anatomi (in zdravniki sploh) močno uporabljajo korena obeh oznak, pa je torej prav, da omenimo korena z več kot eno besedo. Znebili se bomo pri tem vsakega strahu pa tudi vsakega spoštovanja do le-teh tujih nepotrebnic.

»Enteron« ti je znan po besedi dys-»entería« (griža) in le-ta »učena« beseda ne pove drugega kot »nepravilno stanje znotráve« (črevesa).

Druga grška oznaka »splánhnon« je pa sorodna z besedo »splen« (slezeno, vranica). »Splén« je tudi v žlahti s »[sp]líen« in »líen« pomeni v latinščini vranico. Ne dovoli torej, da bi kdo govoril o »splánhnologiji«; vsak naj ti pove, kolikor ve in kolikor želi povedati, kar o »drobju«, in tudi ne dovoli, da ti pripovedujejo o »splénomegaliji« (megalos = velik) — zahtevaj, da naj ti povedó, kaj »velika« vranica pomeni, na kaj kaže.

Latinci so rekali drobju v i s c u s (viscera) pa tudi i n t e s t i n a. Deblo za »intestina« je v besedi »intus« (znotraj); rekali (Plinij) so drobju tudi »interanea« pa tudi (v narečjih) »intraia« — odtod francoska beseda »entrailles« (antráj) = kar je znotraj. Delom drobja so rekali »exta« (zunaj).

Pazni bralci vedó sedaj, da njih bolezen ni jasnejša, ni žlahtnejša, ni nevarnejša in ni milejša, pa naj ji rekó *dysentéria* (magari še »gravis«) ali pa *gríža* (drista, hitrica, švigla, krva, krvavica). Življenje bo poučilo bralca še o tem, da je prav vse eno pa naj mu lekarnar proda kak »obstipans« ali pa zdravilo, ki ustavlja, ki zaustavlja drisko, ki mu zapira »črevo«, torej kako zaporčno sredstvo.

Pozoren bralec ve sedaj tudi, da oznake za drob, rabljene po »neslovanskih in velikih« narodih, niso kar nič povednejše od slovenskih. »Narodi« poudarjajo, da je drob znótráva, mi Slovenci pa poudarjamo, da je drob zložen iz drobnjave.

Davni narodi so razlikovali žlahtne dele droba od nežlahtnih. Grki so rekali žlahtnim delom droba »splánhnon« in so imenovali nežlahten drob »énteron«. Rimljani so označili žlahtne dele kot »exta«, nežlahtne kot »intraíia«. Kateri deli droba so jim veljali za žlahtne, kateri za nežlahtne? Zadeva je bila tale:

Davni narodi so bili prav tako vraževerni, kot smo mi danes. Imeli so (tudi Rimljani) posebne vedeževalce, plačane in v vedeževanje postavljene. Le-ta vedeževalna sodrga je bila zbrana v stanove, v cehe in so *haruspeksi* (mesogledi) bili zbrani v svojem lastnem cehu. Haruspeksi (*harúspex*; *harúspices*) so opravljali bogovom klavne daritve, so odpirali zaklane živali, so pregledali lego in obliko droba in so (po svojih opazkih) sklepali na srečen ali nesrečen završetek vojne, volitve — sploh vsakterih, vso državo tičočih započelij. Prusias, bithynski (iz Male Azije) kralj (192—148), je bil v le-take svoje mesogleda kar zaverovan in ni vprašal — tako poroča zgodovina — svojih generalov, je li vojna upapolna, in se je posvetoval rajši z ogledniki drobja juníce. Pa je torej usoda narodov zavisela često od jeter ali srca juníce in od mnjenja *haruspeksa* (lopova ali bebca), ki je presojal in ocenjal obliko juničnih jeter. In le-ti mesogledi, le-ti *haruspeksi* so poznali dvoji drob: žlahten in nežlahten. Žlahten drob so jim bili: srce, pljuča, jetra, vranica (slezeno) in ledvice (obisti) — bili so to tisti udi (organi) zaklane živali, ki so jih *haruspeksi* — po vnanjem ogledu — pražili na »svetem« ognju in so jih použili oprazene. Le-ta drobovina je imela pri Rimljanih ime »exta«; ogledali so le njeno vnanjščino (»extispicium«). Cevasti in neužitni deli droba (želodec, črevo, scalni mehur, ložesna) so bili *haruspeksom* »nežlahtni« deli.

Časi ob svetovni vojni so močno sličili davnskimi in *haruspeksi* hodijo še danes po zemlji in vodijo usodo marsikaterega naroda. Pravimo enemu cehu današnjih *haruspeksov* *spiritisti*. *Haruspeksi* so ogledovali drob in so vedeževali — *spiritisti* kličejo »duhove« in se ravnajo po nasvetih »duhov«. Vemo iz svetovne vojske, da voditelji in vodniki narodov in vojnih trum često niso (sami) mislili — misliti se pravi primerjati — in vemo, da so le-ti voditelji vpraševali »duhove« za svet. Vemo, da so cesarji (ruski car), ministri (grof Aehrenthal), generali in bankirji sedeli pri *spiritističnih* »sejah« in so čakali, kdaj in kako bo »duh« odgovarjal na njihova vprašanja s »trkanjem« *spiritistične* mizice, pa je torej mikanje »*spiritistične*« mizice odločalo o velikih napadih (ofenzivah) in o življenju tisočev; vemo, da so časnikarski klateži klicali »duhove« in da so se posvetovali z »dušami« rajnkih; »ljudstvo« jim je verjelo in ni zaupalo na lastno moč.

Najdeš med prvaki in pripadniki le-tega novodobnega vedeževalstva človeke, ki bi jim prisodil vsaj pošteno srce, če že ne pameti. Le-ti prvaki pišejo in govorijo o »*spiritističnih*« pojavih prav tako resno, kot so davni *haruspeksi* resno prebiralí svoja vedeževalna vodila in so resnih oči gledali, kolikó polí imajo jetra, in so resno sklepali in vedeževali, ali število in oblika polí kaže na srečo ali nesrečo. Pa je usoda narodov časih zavisela od mikanja in trkanja mizic in od lopova ali bebca, ki je presojal le-to mikanje in trkanje.

»Duhovi« pripovedujejo *spiritistom* tolikanjske traparije, da se človek zgrozi nad človeško neumnostjo. Kaj je pač napoved »poklicanega« rajnkega moža, da mu (še živa) žena ni bila prišla vseh gumbov na mrtvaško srajco — če ne traparija?

Pobijesh zablode z razmahanjem človeške nevednosti in dušne lenivosti. Pogledi v naravo in v lastna doživetja so dobra sredstva za le-tako razmahanje, ki bo tem lažje, če opomnimo, da je Du h že govoril z nami in da vemo:

Uho še ni slišalo in oko še ni videlo, kar je nebeški Oče pripravil tistim, ki ga ljubijo — in: da ne vemo ne ure ne dneva. Govorimo po razodetju Du ha: daj jim večni mir in pokoj in večna luč naj jim sveti in naj (oni) počivajo v miru; mi ne govorimo: daj mi večni mir in pokoj in večna luč naj mi sveti in naj (jaz) počivam v miru. Po ukazu Du ha so naše besede: daj nam danes naš vsakdanji kruh. Proti ukazu Du ha bi bile besede: daj mi danes moj vsakdanji kruh. Vse le-te besede govoré kar eno: ljubi bližnjega kot samega sebe. Ravnajmo se po le-teh ukazih, pa nam ne bo preostajalo časa in utegnili ne bomo hoditi na posvete z »dušami rajnkih«.

Toliko o besedi drob (drobovina, drobje, drobovje). — Anatomi štejejo k drobu torej vse, kar leži v črevnem delu glave (črepinje), in štejejo k drobu: žrelo, jabolko, sapnik, predsapnico, epitelijalna telesca, požiralo (v vratu), pljuča, priželjc, srce, želodec (in črevo), trebušno slinavko, slezeno, jetra, nadobistno žlezo, ledvice (obisti), ložesno, scalni mehur.

Ves drob je po dejavnosti porazdeljiv v tri skupke in je središče enega skupka srce, središče drugega skupka črevo (črevena cev), središče tretjega skupka je ložesna.

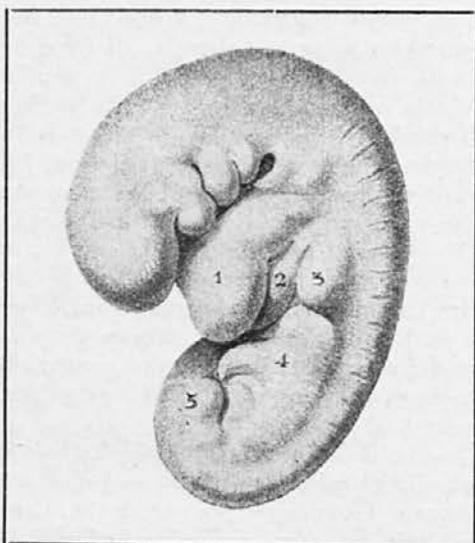
Vnemarili bomo prvi skupek skoraj povsem; poudarimo o tretjem skupku edino le, da so tam udi (organi), ki so uporabni za ohranitev vrste (plemena). Govorili bomo obsežneje o drugem skupku: o črevesu, ki njega deli (udi, organi) skrbé za prehranjanje (razvijanje) in obstajanje telesa.

Črevo (usta, žrelo, požiralo, želodec, ozko in široko črevo), obustne slinavke (in žleze sploh), predsapnica, jabolko, sapnik, priželjc, pljuča, jetra, slezénica, trebušna slinavka spadajo v le-ta skupek.

Ledvice (obisti), ledvična iztrebila in izvodila, scalni mehur ne spadajo v le-ta skupek; tudi nadlevična žleza (suprarenalni organ) ne šteje vanj.

* * *

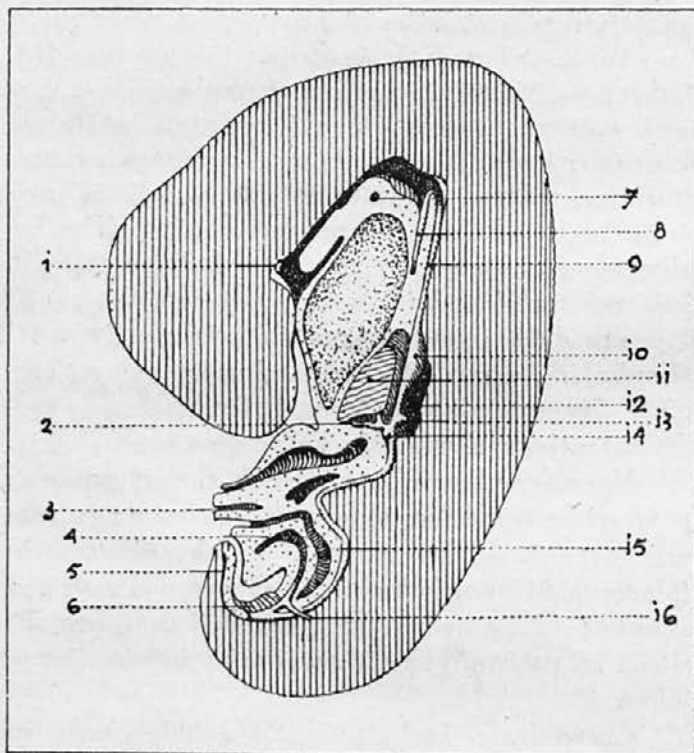
Črevo je torej skupek naših prebavil in so prebavila udi, ki sprejemajo hrano, jo prebavijo, jo prekuhajo, jo naredo tako, da jo

Podoba 1.

telo more posrkati in uporabiti za presnavljanje, za zbiranje in za menjo večnosti.

Imamo različna hraniva pa imamo tudi — to je umevno — različne odmerke prebavil (črevesa)

Podoba 2.

in so ti odmerki različno zgrajeni in sestavljeni in imajo različno dejavnost. Zapomni si in dobro upoštevaj le-to dejstvo.

Zgraja prebavil (črevesa) ti postane jasna le, če se pobrigaš za razvoj prebavil in ti nato po-

stane jasno, zakaj anatom šteje pljuča k črevesu.

Podoba 1 ti kaže človeka v prvih tednih razvoja. Treba je povedati, da je narisano, močno pognjeno bitje človek, (ki je v resnici le nekam 5 mm dolgo). Podoba 2 ti kaže človeka na podobi 1 prerezanega podolž v somernici. Dober kos podobe 2 je enakomerno črtan in le-ta kos podobe kaže (hrbtensko) ostenje (glave, vrata, trupa); risar ni vrisal v le-to ostenje ni ene podrobnosti. Prerezani človek — se ti zdi — ima na trebušensko plat nekako lino, nekam odprt je. Sredi po človeku vidiš črevo. Številka 1 stoji tam, kjer je glava in kaže v (črno) ustno duplino — todi se prične torej črevo. Dve (črni) poti (cevi) vodita iz ustne dupline: krajša (spodnja) drži v (na risbi nekam 2 cm) dolgo cev; kos le-te cevi se je odščipnil in kaže številka 7 na mešičkast odščipek. Daljša (črna) cev, ki vodi iz ustne dupline, je vzporedna z le-ono krajšo in drži navzgor (proti vratu) in se (glej podobo) razširi v vratu. Pridesh iz le-tega razširka zopet v dve (svetli, beli) cevi: v krajšo (na podobi nekam 3 cm dolgo) in slepo (8) in v daljšo (9), ki je s krajšo vzporedna. Razširek (v vratu) je pozneje žrelo, krajša cev (8) so poznejša pljuča, daljša cev (9) drži v želodcu (10). Želodec se (znova) zoži in vidiš cevast, kratek poganjek (13) na hrbtenski strani zožka in vidiš cevaste buljke (2, 14) na trebušenski plati zožka; eden le-teh poganjkov drži v jetra (11), ki leže kar pred želodcem. Zoženi del želodca — to razbereš iz podobe — drži navzdol v črevo in v končno črevo (15). Med jetri (11) in ustno duplino (1) ležeča listasta (pikčasta) lisa je praznina, ki srce (srce ni risano) leži v njej. Podoba uči tudi, da se črevo (v prvih tednih) slepo prične in se (ob repku) slepo neha.

Natura zastavi torej črevo kot cev, na obeh koncih slepo, in ima črevesna cev cevaste (votle) poganjke. En poganjek (7) postane predsapnica, en poganjek (8) se razvejči v pljuča; poganjki pod izstopjem želodca se tudi razvejčijo in postanejo jetra oziroma trebušna slinavka. Anatomi pravijo torej: usta, žrelo, požiralo, želodec, vse črevo (navzdol od želodca), pa tudi predsapnica, jabolko, sapnik, pljuča, jetra in trebušna slinavka so deli črevesa.

Opazovanja učé, da vsakteri le-teh poganjkov iztreblja njemu svojitne izločke: tako je obče znano, da jetra žolč napravljajo. Jasno je tudi, da le-ti izločki (po večini) odteka v črevo in tam se primese črevesni imovini (Darminhalt). Namenoma ne bomo govorili danes o vsem le-tem in namenoma se bomo ustavili in se bomo spomnili, da moremo resnico spoznati le ob potekanju časa.

Poudarili bomo en sprevidek: pljuča so poganjek črevesa, pljuča so res črevo. Črevo oskrbuje našo prehrano; ob bolnem, ob nedelavnem črevesu, ob pomanjkanju hrane stradamo, sestradamo, umremo. Pljuča so, ki zaužijejo telesu za živetje potrebne pline (pred vsem kisik). Pljuča so, ki oddajajo iz telesa za živetje škodljive pline. Le-teh plinov potrebujemo, porabimo in oddajamo porabljene v ogromnih množinah. Pljuča použijejo na dan (nekam) 500 litrov kisika in oddajo na dan nekam 450 litrov ogljika, kisiku pripojenega. Pljuča použijejo (pojedó) torej na dan (nekam) $\frac{3}{4}$ kg (!) kisika in iztrebijo nekam 1 kg (!) plinastih ogljikovih spojkov. Pljuča so pri nas prav to, kar je listje pri rastlinah.

(Dalje prihodnjič.)

Zdaj je zima.

Zdaj je zima, vse je belo;
bela je visoka gora,
bela loza je široka,
bele, bele so vasi. —

Gladka je snežena cesta —
moje deklet s plavim okom
se po njenem svetlem tiru
sanka, sanko z drugim fantom
ves popoldan, ves večer.

Pa jo srečam, ko se pelje:
me pogleda in zardi,
se prešerno mi zasmije
pa po bregu odbeži.
Kaj jo briga moja bol!

Kaj me briga moja bol!
Saj bo še lepo pred pustom,
ko se bo moj stric oženil:
jaz harmoniko si kupim
pa mu pridem zaigrat.

Hej, kako bom jaz igral,
da bo vstal še stari Matek
izza miza in zaplesal
in zavrtel sivo Kato,
da se bo ves svet smejal.
Hej, kako bom jaz igral!

Zdaj je zima, vse je belo,
vse je belo in veselo,
moje deklet s plavim okom
se po gladki cesti sanko — —
Jaz pa čisto sam grem, sam.
Kam naj se obrnem, kam?

Jože Berkopec.

Zgodovina obleke.

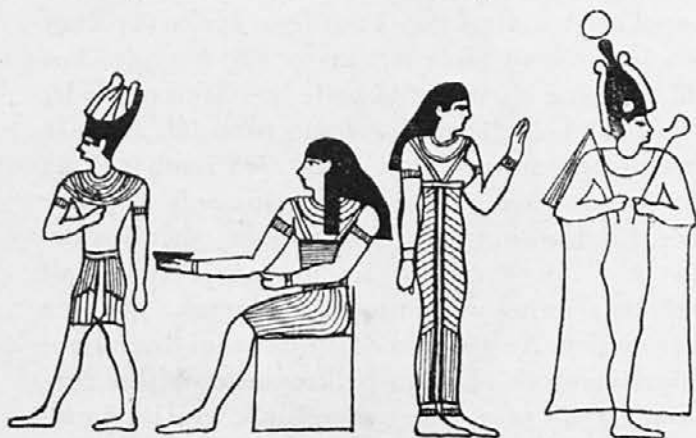
Dr. St. Vurnik.

1. Antična obleka: Egipčani, Grki in Rimljani.

Egipčani stare države so skoro brez ozira na spol ali družabni stalež nosili vsi enako (tipično) nošo, imenovano »shenti«, namreč četverokoten kos belega platna ali volne, ki se je opasal okrog ledij in spredaj več ali manj umetno zavozlal. Za naše današnje pojme o obleki torej niso imeli več na sebi kakor neke vrste predpasnik ali kopalne hlače. Le dostojanstveniki so si poleg shentija nadeli še širok ovratnik, ki je pokril rame, ali kvečjemu tesno prilegajoč se telovnik, pritrjen z naramnico. Na glavi so nosili navadni državljani le oprijemajočo se kapo polkroglaste oblike, ženske naglavno ruto, imenovano klaft, kraljeva rodbina pa visoke avbe (atev, pshent) z edinim okrasom Urejeve kače ali drugim kraljevskim znakom.

Za nas današnjike, ki si pod pojmom obleke predstavljamo lupino, ki kar se da vsestransko objema in ovija telo, da skriva goloto, ne pomeni egiptovska noša shenti prav za prav nobene prave obleke. Ne smemo pa te obleke presojati po današnjem okusu, niti verovati, da bi bili oni davni egipčanski časi iz nekaj tisoč let pred Kristusom morda še preokorni ali premalo iznajdljivi, da bi bili mogli iznajti »boljšo« obleko. Egipčani so imeli izredno visoko razvito kulturo, tako da se moremo še mi česa naučiti od njih; stvar je druga. Antični človek je imel — tu je glavni vzrok! — povsem drugačno svetovno naziranje, drugačen lepotni čut in pojem o obleki kakor mi. Zanj bi bila taka obleka, ki skriva in taji telesne oblike, ki so videli v njih od božanstva ustvarjeno lepoto, laž. Zato Egipčan upodablja božanstvo golo in mu je lepo somerno razvito telo užitek. Zato s poudarkom razgali telo in njegova »obleka«, shenti, ovratnik, atev in klaft mu niso toliko »obleka«, kakor jo mi pojmujejo, nego bolj neke vrste okras golemu telesu. To nam dokazuje pravtako tudi egiptovska noša poznejšega časa, za Ramesidov. Takrat se egiptovska »obleka« podaljša od žličice (srčne jamice) pa do gležnjev in se spremeni v kalasiris, daljno sorodnico grškega hitona, torej je že dosti podobnejša »obleki«. In vendar — kljub temu še vedno ne gre za skrivanje telesnih oblik; zakaj kalasiris je navadno povsem prozorna tenčica, skozi katero se telo vidi in ki telesnih oblik ne taji. Prav podobne razmere se zrealijo v egiptovskem stavbarstvu, ki ne ustvarja prostornih stavb, nego neke vrste kipe v svojih piramidah, v kiparstvu, pesništvu, verstvu, pravosti, družabnem ustroju itd.

Tudi Grki še niso ustvarili »obleke« po naših pojmih. Njih noša je še vedno tipična, še vedno »idealna«,* čeprav že dosti bolj objema telo kakor egiptovska in ga deloma celo pokriva. Grška obleka je neke vrste zmes okrasja in obleke, ka-

Egiptčanska noša.

kor grški tempelj, ki je napol prostorna stavba in napol kip. Tudi Grki še niso delali prave razlike med moško in žensko obleko in so v bistvu nosili vsi enako obleko. Na telesu so nosili neke vrste srajco in domačo obleko obenem, hiton, dolg štirikotnik belega blaga z luknjo v sredini za glavo; rokavi, če so bili, so bili široki in zelo kratki. Nad to srajco so nosili plašč, himátion ali péplos imenovan. Tudi ta je podolgast kos četverkotnega blaga, ki se zadaj z enim koncem obesi čez levo ramo, z drugim pa potegne s hrbta pod desno ramo preko prsi in ostanek vrže nazaj čez levo ramo na hrbet. Lovci, gizdalini in bolj gosposke ženske so nosili včasih namesto širokega in dolgega himátiona ali péplosa krajši hlamís. Pokrival niso imeli, le tesalski kmetje so si pokrivali glave z nekakšnim klobukom (petasos), sicer pa so nosili moški na glavah le tesno prilegajoče se polkroglaste čepice. Razlike v oblekah so bile malenkostne, šlo je le za večjo ali manjšo širino ali dolžino, za bolj ali manj skrbno gubanje in privihovanje robov. Takšna obleka po našem mnenju še vedno ni pravcata obleka, zakaj s štirikotnim kosom blaga lahko oblečeš kakršnokoli obliko, ne pa samo človeškega telesa; za zakrivanje tudi še ne gre, saj se i Grki še ne sramujejo dolgih razporkov v svoji obleki, skozi katere pogleda pri vsakem koraku bedro ali kos prsi, saj se pri plesu slačijo in se fantje kakor deklice v Sparti urijo v teku, borenju, metanju kopja kar goli.

Rimska umetnost je nekam po svoje predelana mešanica etruščanskih, grških vplivov, pa

* Ideal, po grški besedi za »vzor«; idealizem je nazor, po katerem je več vredno nadnaravno od naravnega, »lepo« od naravno-praktičnega.

vendar se glede prostornosti in slikovitosti bliža srednjeveški stilni tvorbi. Prav podobno je z rimljansko obleko. Grškemu hitonu ustreza rimska túnika, himationu pa toga, ki se je iz etruščanske tebene razvila v jajčasto obliko in se nosi, dasi v dve gubi preganjena, podobno kakor grški péplos — himátion. Grški hlamís je podobna rimska trabea. Ženske nosijo spodnjo túniko (tunica interior) z dolgimi ali krajšimi rokavi, nad njo gornjo túniko, imenovano stola, na glavi tenčico flammeum ali palla, daljnjo, sivo sorodnico srednjeveškega vimpfa ali naše znane peče. Pod obleko so Rimljanke nosile svoj mamillare (kakor Grkinje stethodésma), modrček, ki je opiral in bočil grudi.

Razkroj antične kulture je povzročil razkroj antičnega svetovnega nazora. »Kolikor glav, toliko misli«, je geslo individualizma, ki se je v dušah pokazal, in razpadla je država, družba, umetnost in kultura antike v nebroj delov, katerih vsak je hotel vladati brez drugih, pa je bil zato premajhen. Razpadla je tudi poprej enotna, tipična antična obleka. Obleka je bila znak družabnega položaja. Razni dostojanstveniki so nosili različno obrobijene tunike (túnica lati in angusticlávia, palmáta, páenula) in različne toge (toga praetexta, cándida, picta, sórdida, graecánica). Ob razpadu antične kulture so nastopili za preseljevanja narodov kot nova, sveža sila i na kulturnem poprišču barbari, ki so vdrli od vzhoda. Barbarskemu vplivu je pripisovati, da so se že v Rimu v 2. in 3. stoletju

Grška noša.

pojavile prve — hlače. Hlače so tisti prepad, kjer se v obleki neha antika in je konec stare antične kulture, ki ji je duša zdrava le v zdravem telesu, in kjer se začne zapadna, naša kultura. Hlače so prvi pojav naše današnje obleke. Pa so

že Rimljani začeli nositi tudi barvaste obleke, kakršnih dotlej v antiki niso nosili. Antična obleka je imela le robove poudarjene, srednje cesarske rimske noše so se že ločile po barvi teh robov, v tretjem stoletju pa se že pojavijo purpurne, vijo-

Rimska noša.

ličaste, krogusovo-rumene, hiacintasto-modre itd. obleke — brez robnih bordur. Da, na plaščih in tunikah nosijo prvi kristjani prišite barvaste, pestre kroge in kvadrate blaga drugačnih barv kakor je bila obleka; tunike dobé dvojje navpičnih, širokih bordur, ki ničesar več ne obroblijata. Celó v tem je videti razkol dveh kultur. Tiste stare antične obrobne bordure so imele povsem drugačen stilističen značaj, so bile potreben (tektonski) rob; nova barvenost pa se ne strinja več s staro antično, materialistično tektoniko.* Živahnost barv je ustvarila nov stil, ki je protimaterialistično duhoven in čustven (duhovni značaj mlade krščanske občine). Istega stilnega pomena so hlače, prvi znak poznejše srednjeveške lupinaste obleke, ki točno objemajo vse telesne oblike; hlače kakor barvenost sta zarodka poznejše srednjeveške obleke, rojena že v smrti antike.

Še danes vidimo v Avstraliji, Afriki in deloma tudi v Aziji noše, ki so v bistvu antičnim podobne. Trdovratno so se držale tudi v vzhodni Evropi in Italiji še skoro tisoč let kot bizantinske noše. V tem času pa je zapadna in srednja Evropa pognala nov kulturni razvoj v znamenju barbarov, ki so tedaj nastopili v zgodovini.

* Ta izraz je vzet iz stavbarstva: vsi gradbeni deli so med seboj v taki zvezi, ki pove, kaj kak del nosi; n. pr. podzidek pri hiši, podnožje pri steburu.

(Dalje prihodnjič.)

O Bog.

V večkratnem poletu sredi samot
so krila mi omahnila
in stala sem sama sredi temot
in Tebe zavetja prosila.

V brezvezdnih nočeh iskala sem svit,
tam misli vse Tebi cveto,
tam v pesmi vetrov Te zaslutim
in omahujočo podam Ti roko.

Ni ugasnil mi plamen v očeh.
Mi prideš naproti neznani,
da breme svinčenih mi misli odzameš,
utešiš nemir moj in rečeš mi »vstani!«?

Ema Deisingerjeva.

Orel in kure.

I. A. Krylov.

Da z dnevom solnčnim nasladi se,
se car krilatih ptic popel je v sinji zrak
in tam spreletal se legak,
kjer blisk rodi se.

Spustivši slednjič se z višin strmih,
na stog car-ptica sede na oddih.
Za orla takšen sedež ni baš pravi,
a vsak car ima svoje muhe v glavi.
Nemara stog je počastiti htel,
morda ni bilo tam, da bi po čimu sel,
ne hrasta blizu ne granitne skale.
Ne vem jaz misli, ki so orla gnale,
da je le malo posedel
in že na drugi stog se je presesti šel.

Ko koklja čopasta to ugleda,
takole s kumo začeblja svojó:
»Zakaj le orle vsi časte takó?
Zastran poleta, ne, preljubljena soseda?

No, prav za prav pa, če želim,
sè stoga pa na stog i jaz zletim.
Le take bebe ne bodimo več v bodoče,
da orli više bi cenili se od nas.
Saj nimajo ne nog več ne oči kot jaz.

In videla si prav ta čas,
da letajo po nizkem kakor kloče.«
V odgovor orel, sit teh gluposti, ji de:
»Ti prav imaš, a vsega ne.
I niže orli se od vas kedaj spustijo,
nikdar pa kure pod oblak ne poletijo.«

Kadar talente sodiš ti,
ne trudi se zastonj, jim šteti nevrline;
temveč, čuteč vse njih krasote in moči,
umej doseči ti različne njih višine.

Poslovenil B. Vdovič.

Kruh — vsakdanja hrana.

Albin Zalaznik.

Kaj? Za to nam je treba posebne razprave? Kruh je vendar nekaj čisto vsakdanjega! Tako bo marsikdo sam pri sebi govoril, ko bo čital ta naslov. A mnoge vsakdanjosti se nam zde navadne in enostavne samo radi tega, ker o njih ne razmišljamo.

Mislite si, da bi kruha ne poznali. Kako dolgočasno bi bilo zajtrkovati brez drobtinice kruha! In če bi niti kosilo niti južina niti večerja ne videle hleba na mizi! Saj nočemo reči, da bi človek en dan ali dva tega ne prenesel. Kaj še, celo ves teden vam prebije tako, če treba. A potem bi začel vendarle nekaj pogršati, vedno huje bi se mu zdelo in dnevi bi postajali vedno daljši. Kdor ne verjame, naj vpraša tiste, ki so živeli v letih svetovne vojne. Kolika zadrega je bila, ko je takrat bolj in bolj zmanjkovalo moke in kruha! Kako bridko so čutili ljudje, da nenadoma nečesa ni, kar je bilo še malo poprej tako običajna in samoumevna potreščina kakor zrak in voda! Šele neizprosno pomanjkanje je dalo množicam spoznati, kateremu hranilu gre častno mesto na naši pogrjnjeni mizi. Kruh je os naše dnevne prehrane. Kruh je hranilo in začimba obenem, nujna potreba in prijeten priboljšek hkrati. V njem najdete vse glavne sestavine, ki jih je človeku treba za življenje. Res je na svetu nešteto milijonov ljudi, ki še kruha nimajo. Na Kitajskem in Japonskem, v Prednji in Zadnji Indiji poznajo kruh le kot hranilo tujcev, ki so prišli iz Evrope, domačini pa jedo riž in le riž. Toda za nas in vobče za 99% evropskega prebivalstva ni s tem niti malo dokazana korist brezkrushne prehrane. Pomislite le to, kako poceni je kruh v primeri s svojo redilnostjo. Kruh lahko do poslednje drobtine in skorjice pojēš. Pri krompirju zavržeš olupke, pri kruhu prav ničesar. Kdor bi hotel živeti brez kruha, bi moral pač kupovati druga, in sicer dražja živila. Pa še to: kako okusen je pravilno pečen kruh! Silno malo je jedil, ki bi se jih človek čez nekoliko časa ne naveličal. Kruh pa lahko ješ sleherni dan po večkrat, vedno ti bo teknil in te tudi redil. Na razvajenega človeka se seveda ne smemo ozirati. Ta nikoli ne ve, s čim bi pravzaprav zalagal svoj ubogi želodec — in istina je, da tak gospod ob izborni hrani slabše živi — za zdravje — nego

marsikateri povprečni zemljan, ki se hrani preprosto in je dobršen del njegove prehrane črni kruh.

Ali bi bilo mogoče živeti ob samem kruhu? To vprašanje treba brez dvoma zanikati. Že zaradi tega, ker izkušnja uči, da prehrana brez razlike v jedeh ne velja. Zdrava oseba, ki bi dnevno uživala poldrugí do dveh kilogramov dobrega rženega kruha, bi nekaj časa brez težav nadaljevala svoje običajno življenje. Ljudje s takim poklicem, ki ga ponajveč vrše sedé, bi mnogo prej omagali, pa samo radi tega, ker bi takih količin kruha nikakor prebavljati ne mogli. Težák, ki bi si privoščil manj kruha, zato pa primerno porcijo krompirja, bi shajal bolje in dlje časa. Še par korakov, pa bi bil pri naravni kmečki hrani: meso ima le ob nedeljah in praznikih, sicer rastlinske jedi in mleko.

Zgodovina kruha.

Bili so časi, ko človeški rod še ni umel peči kruha. Prej je moral človek prehoditi dolgo pot od krvoločnega lovca, ki si je v naravnih špiljah skrbno netil in hranil ogenj, do umnejšega krotilca, ki si je znal živali udomačiti in izkoriščati. Kakor se je učil vplivati na živalski svet, tako je začel segati tudi po rastlinah in jih negovati, da bi imel od njih čim večje prispevke k svoji prehrani. One pradavne čase, ko je človek prvič redil domače živali ter sadil koristne rastline, prebival pa ne več v jamah, ampak ob jezerih in rekah v stavbah na koleh, imenujemo novokameno ali neolitsko dobo. Ime dobe je odtod, ker v tej dobi, ki je nastopila ponekod prej, ponekod pa kesneje in ki tudi ni povsod enako dolgo trajala, je bil človek že dovolj spreten, da si je iz pripravne kamenine, zlasti iz kremenjaka, izdeloval raznovrstno orodje in orožje. S porabnejšo tvarino nego je bil kamen, se še ni znal okoriščati. O teh davno minulih časih ne bi mogli danes prav nič slutiti, še manj pa kaj povedati, da niso učenjaki na nebrojnih mestih (med drugim na Ljubljanskem barju) odkrili veliko ostankov, ki pričajo o življenju onih sicer neznanih začetnikov človeške omike. Med mnogimi drugimi predmeti so našli tudi ostanke najstarejšega kruha. Pa ne predstavljajte si kakih kolačev! Kruh, ki so ga našli med ropotijo neolitskih mostiščarjev ob jezerih današnje Švice, ima vse polno le napol zmletih prosenih in pšeničnih zrn. Pa tudi cela zrna so vmes. Kruh je

brez luknjic, iz česar sklepamo, da ni bilo kvašenja: testo ni vzhajalo. Zoglenela skorja priča, da so kruh gotovo pekli na jako vročih kamenih in ga povrhu pokrivali z žerjavico. Izkopavanja v istih krajih so spravila na dan tudi mlinske kamne za ročno rabo. Iz teh najdb moremo precej točno ugotoviti, kako je napravljaval neolitski človek svoj kruh. Žitna zrna je med dvema gladkima kamenoma toliko časa mlel, da je nastala nekaka debela moka. Tej je prilil vode in z mešanjem dobil testo, ki je prišlo koj v vročino. Treba vedeti, da je bil ta način peke že prav znaten napredek. Oni pračlovek, ki je pred mostiščarji lazil po svetu, je menda kar jemal zrna žitaric, ki so brez njegovega prizadevanja rastle v prosti naravi, in jih žvečil. Zobe je imel čvrste, časa pa kolikor je hotel.

Nedvomno se je večkrat prigodilo, da je pustil pradačni človek testo ležati, nakar se je začelo kvasiti. Spočetka je to zmes kot pokvarjeno gotovo zavrgel. Po naključju ali pa radi pičle zaloge jo je dal kdaj vendar peči — in nastal je prvi pravi kruh. Kajpada je minilo precej časa, da se je iznajdba udomačila in razširila. Vse kaže, da je domovina kruha v Egiptu in Mezopotamiji, ki sta sploh poleg Indije in Kitajske zibelki človeške omike. Feničanski trgovci, ki so pluli po vseh delih Sredozemskega morja ter širili kulturne pridobitve svojih sosedov Egipčanov in Babiloncev, so kasneje zanesli kruh med Grke; od teh so ga dobili Rimljani, ki so se dotlej hranili z močnikom; rimske osvoboditve pa so utrle kruhu pot v zapadno Evropo. Rimski vojak ni dobival »komisa«; dobil je vrečico pšenice. Iz te si je sam s kamnom — v žrnvah — mlel moko za kruh in zdrob za kašo in močnik.

Judje v Abrahamovi dobi še niso vedeli, kaj je neopresen (kvašen) kruh. Menda so se z njim seznanili v Egiptu; kajti Mozes, ki jih je vodil iz države faraonov v Obljubljeno deželo, jim je zapovedal, da se morajo pri uživanju velikonočnega jagnjeta vzdrževati neopresnega kruha.

Najstarejši kruh je bil iz prosene moke, redkeje iz pšenične. Proso, ki se javlja v različnih vrstah, je bilo menda sploh prva žitarica, ki jo je znal človek pridelovati. Polagoma se je uveljavljala pšenica. Stari Rimljani n. pr. so jedli pretežno kruh iz pšenične moke, dočim so sužnjem dajali ječmenovega. Rimski kruh je imel obliko štirivoglatih, kakih 5 cm debelih plošč. Pri obedu so jim te plošče služile nekako tako kakor nam krožniki, le da jih po jedi ni bilo treba umivati, ker so jih gostje kar snedli. Rženi kruh se je pojavil šele za preseljevanja narodov. Prikupil se je Germanom, zlasti Nemcem in Skandinavcem, ki mu dajejo prednost še dandanes. Tudi Rusija peče večinoma kruh iz ržene moke. Romanskim narodom pa gre bolj v slast bel kruh. Prav tako je pšenični kruh všeč Angležem, dočim jedó v Severni Ameriki veliko koruznega, ki pa mora biti vedno mlad in voljan, sicer ni okusen. Pri tem kruhu je treba posebno paziti, da moka ni pokvarjena, sicer dobé ljudje neprijetno bolezen, znano pod imenom pélagra. Iz ječmena pečejo kruh v Južni Nemčiji, v Švici, tudi na Grškem. Ta kruh je težko prebavljiv in mu tudi okusa posebno ne hvalijo. Še slabši je ovseni kruh, kljub temu ga jedó. Poznajo ga zlasti v deželah, kjer pretežno pridelujejo žito te vrste (na Škotskem in Švedskem). Tudi naši revni hribovci so nekdam užili mnogo ovsenjaka.

Kvarjenje kruha — oderuhi.

V vseh časih so skušali ljudje moko vsaj deloma nadomeščati z različnimi nadomestki. Ti so bili: krompir in kostanj, ki sta še kolikor toliko pripravna, a tudi želod, buče, razni lišaji, lubje, nadrobno zmlet les, žaganje, sirek, fižol, kri, posušene ribe in meso, polži itd. Kajpa, mnogokrat so bila suha leta in Adamovo potomstvo je v sili pač seglo po vsem, kar je bilo pri roki. Manj opravičljivo je neko drugo dejstvo. Bili so mlinarji in peki, ki so znali zviševati težo moki in kruhu na ta način, da so mešali vmes mavec, zmlete kosti, kreda in drugo. Koristili so svoji mošnji, pa oderuško grešili in škodovali zdravju kupcev. Iz vseh krajev Evrope je ohranjenih nebroj zakonov, odredb in predpisov, s katerimi so skušale oblasti ščititi zdravje naroda pred tako brezvestnostjo. Dandanes so goljufige te vrste bolj redka stvar, ker bi jim prišli z mikroskopsko in kemično preiskavo prelahko na sled.

Če so v prejšnjih časih zalotili nepoštenega peka, so ga na očitnem trgu bičali in za par ur privezali k stebri, ki je stal sredi mesta. Tako je zabeleženo v starih listinah, da so v Vratislavi (v Šleziji) leta 1736 priklenili nekega peka za tri ure na sramotni oder, ker se je drznil prodajati neužiten kruh. Pri Valvazorju pa čitamo, da so v Ljubljani peke, ki so prodajali premajhne hlebe, pod Trančo potapljali v Ljubljano. Ko se je nepoštenjak že nekoliko napil vode, so ga znova potegnili kvišku. To se je nekajkrat zaporedoma ponovilo.

Sploh se zdi, da so imeli naši predniki več križev in težav radi preskrbe z vsakdanjim kruhom nego mi. Nekdaj ni bilo železnic in parnikov, ki bi mogli v najkrajšem času iz žitorodnih dežel dovažati potrebno hrano. Nekdaj je bilo drugače. Viharji na morju, gusarji, požari, slabe ceste, negotovi mostovi, rokovenjaštvo in ne navsezadnje ogromno število carinarnic in mitnic — vse to je dajalo kaj malo pobude za prevažanje večjih tovorov na veliko razdaljo. Baš zato je bila mnogokrat lakota, ker ni bilo mogoče dobiti živil iz oddaljenih krajev, koder je žito obrodilo. Ko je bila na Kranjskem l. 1817 huda lakota, je kupila mati za drag denar četrtnico (4 bokale) mešanega žita (pšenica, rž, ječmen, oves) in iz te zmesi je imelo pet otrok dva meseca kruh.

No, tembolj je šlo špekulantom žito v klasje. Kar čez noč je v marsikaterem mestu ali kar v vsej deželi zmanjkalo moke in kruha. Po domače povedano so trgovci in peki svoje zaloge lepo poskrili, da bi šle cene kvišku in bi bil zaslužek čim večji. Kronika največjega lombardskega mesta omenja značilen primer take zlorabe. Bilo je l. 1628, torej za dobe 30letne vojne. Tudi v Italiji, ki takrat sicer ni bila bojišče, so to vojno čutili. Našli so se ljudje, ki so znali izkoriščati že samo dejstvo, da se je povsod v deželi o vojni in njenih grozotah vobče govorilo. Plemiči in »nekateri drugi« v Milanu so začeli žito zadrževati v skladiščih, tako da je na trgu nekaj dni zaporedoma kar zevala praznina. Pa niti tega niso hoteli dopustiti, da bi tuji trgovci pripeljali novo blago v mesto. Tako so dosegli, da je poskočila cena vreči pšenice na preko 50 milanskih lir. Gladno ljudstvo se je začelo puntati, dokler niso oblasti poskrbele, da se je vrnilo žito po znosni ceni na trg.

Tudi Ljubljana je videla za 30letne vojne črne tedne, ko je bil kruh več vreden od zlata in žlahtnih kamnov. Valvazor poroča, da so se v letih 1622 in 1629 zaloge v vsem mestu silno skrčile. Tedaj so pekarnice z dimom bolj malo nagajale, trgovcem se je komaj še ljubilo odpirati trgovin. Ljubljancem so postajali za čuda tihi in topi, le na pokopališče so hodili češče nego prej.

Pomanjkanje kruha je usodno vplivalo na razvoj dogodkov za velike francoske revolucije, ki se je pričela l. 1789. Že prej se je velikokrat dogajalo, da v posameznih mestih in pokrajinah ni bilo dovolj kruha. Ljudje so seveda godrnjali in vedno manj tuja se jim je zdela misel, da si bo treba slednjič s silo pomagati. Vsi so bili uverjeni, da sta kriva dvor in vlada. Ali ni vladal kralj Ludovik XVI. zato, da bi imeli Francozi dosti kruha? Kraljica Marija Antonietta (izg. Antoneta) je nekoč slišala, da narod strada, pa se je začudila. »Kaj?« je vzkliknila. »Ljudje nimajo kruha? Moj Bog, zakaj pa ne jedo piškotov?« A kaj se je kmalu zgodilo? Dne 5. oktobra 1789 je tolpa lačnih in nahujskanih Parižanov prihrumela v Versailles, vdrla v kraljevski grad in Ludovika XVI. prisilila, da se je z družino vred preselil v Pariz. To — vprašanje kruha — je bil začetek njegove nesvobode in končne pogube, kajti v Parizu revolucije ni bilo mogoče več ustaviti. Dogodek se je nato nizal k dogodku, drug je bil hujši od drugega, kralja so odstavili, obsodili na smrt in v mesecu januarju 1793 res obglavili. Devet mesecev kasneje pa je tirala jakobinska strahovlada še nesrečno kraljico Antonietto pod giljotino.

O knjigi.

Dr. Jože Pogačnik.

Katoliška umetnost.

Zadnjič smo v obširnejšem uvodu nanizali vrsto vprašanj o katoliški umetnosti, si načrtali red, v katerem hočemo odgovarjati, in končno začeli z nazorom neumetniških, a praktičnih kulturnih delavcev o katoliški umetnosti. Ti zahtevajo, smo rekli, naj se umetnost podredi našemu celotnemu katoliškemu kulturnemu pokretu, naj ga pospešuje; zato naj riše katoliško snov in tako, da bo naše ljudstvo od tega kaj imelo. Obljubili smo odgovor na to mnenje tako s socialno-praktičnega kakor z umetnostnega vidika. Najprej torej odgovorimo s prvega stališča!

Ali je umetnost socialna?

Da se razumemo: socialna je tista stvar, ki je družabno koristna. Tako je n. pr. napeljati vodovod, ustanoviti kmetijsko šolo ali preložiti cestni klanec gotovo socialno delo, ker je brez dvoma koristno za človeško družbo. O tem ne dvomi nikdo. Toda, kaj pa umetnost? Ali je spomenik Ilirije oživiljena na Valvazorjevem trgu družabno koristna? Ali je morda socialen Sterletov portret ljubljanskega škofa ali pa Bradaškove slike na znamenjih po Gorenjskem? Je socialna kaka opera in njena plesna umetnost? Je morda socialno koristna Plečnikova cerkev v Zgornji Šiški, ne zato, ker je cerkev, ampak zato, ker je taka cerkev, ker je umetnina? Vidite, to je vprašanje!

Da ne bo zmede, še eno pripombo! Ni samo to socialno ali družabno koristno, kar gmotno, gospodar-

sko ali denarno koristi. Univerza je gotovo socialna ustanova, pa ne prinaša narodu nikake gmotne koristi, nasprotno, zahteva celo velikih denarnih žrtev! A duševne vrednote, kakor znanje, izobrazba, zmožnosti in sposobnosti za važne življenske poklice nam daje univerza, in zato je družabno koristna. Socialna je torej vsaka stvar, ki bodisi gmotno bodisi duševno koristi človeški družbi. Pa vedite: družbi in ne le posamezniku!

Ali je torej umetnost socialna?

1. Je! Zavrtni moramo tisto naziranje dekadentske dobe, ki je zagovarjala neomejeno, popolno svobodo umetnosti. Ti ljudje so rekli, da umetnik ni prav nič vezan, da se mu ni treba prav nič ozirati na družbo, da ga ne veže noben državni in noben božji zakon, predvsem nobena moralna ali etika. Zato so opisovali nižine človeškega življenja z bolno radostjo in niso čutili za to nobene odgovornosti pred družbo. Vse, tudi poštenje, tudi življenje, so govorili, je treba žrtvovati veliki, oboževani umetnosti. To malikovanje umetnostne lepote je bila zabloda modernega pogana in sad krive smeri modernega modroslovja (subjektivizma in individualizma). Kakor vsaka zmota, tako je tudi ta razkrajala človeško kulturo in tudi umetniške zmožnosti svojih zagovornikov, kakor kaže zgodovinska skušnja.

Vsako človeško prizadevanje mora služiti človeku. Tudi umetnost. Človek ni suženj ali podložnik svojih del, ampak njihov gospodar in vladar. Tako tudi znanost ni nad človekom, ampak zanj. Pravtako tudi umetnost. »Umetnost zaradi umetnosti« (l'art pour l'art, kakor se pravi po francosko), je laž in zabloda. Hvala Bogu, dandanes ni več mnogo ljudi, ki bi to trdili. Zadnja desetletja so veliko napredovala v misli, da mora biti vse človeško prizadevanje organska celota, vsaka posamezna stvar se mora skladati z vsemi drugimi. Zato razumevamo danes brez težave, da mora tudi umetnost z drugimi področji vred tvoriti organsko celoto. Torej umetnost je brez dvoma socialna, mora biti za človeško družbo prava dobrobit.

2. Toda kako je umetnost socialna?

Da niso vse stvari enako socialne, smo videli že zgoraj. Nekatere koristijo gmotno, druge duševno. Da je umetnost duhovna vrednota in torej ne koristi gmotno, je očitno. Pa so še druge razlike v socialni koristnosti kake stvari.

Nekatere stvari so družabno koristne name noma. Zavarovanje delavcev, Vincencijeve družbe, zveza služkinj, novi železniški most v Zidanem mostu, avtobusni promet, mestno kopališče itd., vse to je namenoma koristno. Vse to je le sredstvo, ki služi v javne namene, samo v sebi pa nima posebnega pomena. Nobeno mesto ne bo zidalo cestne železnice samo zato, da ima pač železnico, ampak zato, da prevažajo ljudi. Šele namen, kateremu služi, jo dela družabno koristno: tramvajski voz, ki bi na vse veke stal n. pr. na frančiškanskem mostu poleg Prešernovega spomenika, bi ne bilo nobeno splošno koristno strašilo.

Druge stvari so družabno koristne že same po sebi. Poglejte poletni rože na naših kolodvorih! Lepe bodo, pa če jih nikdo ne pogleda. Vzemite srednjeveški rokopis v kaki bogati knjižnici! Ima svojo vrednost, pa če ga nikdo ne lista. Znanstvena dognanja so velike vrednosti za človeštvo, čeprav bi jih nikdo ne uporabljal. Nauk, kako je treba zdraviti jetiko, bo družabno

koristen, pa če se nobena jetična sirota ne zmeni zanj. Te stvari torej so že same v sebi vrednoti; že to, da so, je za človeštvo veliko vredno.

Jasno je seveda, da more postati stvar, ki je že sama na sebi socialna vrednota, koristna tudi po namenu. N. pr. rože ali prosveta, ki zavedno, namenoma širi take vrednote med ljudi.

Umetnost brez dvoma ni socialna zgolj namenoma. Kakor je znanost, ki odkriva resnico, socialna vrednota že sama po sebi, tako je tudi umetnost, ki upodablja lepoto. Umetnost ima že sama v sebi namen: ustvarjati lepoto. Zato ni njena naloga, da bi bila socialna nalašč, to je že sama na sebi. Zato je umetnik, ki je ustvaril umetnino, že s tem storil tudi socialno delo. To je treba ljudem, ki zahtevajo koristno katoliško umetnost, pribiti: Umetnost je že zase vrednota in že po svoji naravi socialni blagoslov.

Ali pa bi ne mogla biti umetnost povrh tudi namenoma socialna? Zakaj ne bi mogel Finžgar napisati Razvalino življenja nalašč za naše odre, in sicer umetniško?

Odgovarjam: More biti, a redko brez škode za umetnost samo. Take zahteve morejo staviti samo ne-umetniški ljudje, ki ne poznajo dovolj, kako se vrši umetniško ustvarjanje. Vsak pesnik in vsak slikar ve, da je najteže pisati ali slikati po naročilu. Slavnostne deklamacije so redko prave umetnine. Pa recite, da so prigodna voščila, ki jih je napisala m. Elizabeta, pesniški veleumotvor. Podobno boste priznali, da so častne diplome navadno le delo umetnostne obrti, čeprav jih je delal poklicni slikar-umetnik. Umetniško ustvarjati po naročilu je za umetnika žgoča muka, ki se konča v najboljšem slučaju s porodom nebogljenčka, večinoma pa z mrtvim rojstvom. Seveda bo vsakdo vesel, če bo delo obenem resnična umetnina in zavedno socialno koristna; toda način ustvarjanja se temu upira. Tendence spodjeda umetniku življenske sile. Ustvarjanje ni zavedno, tendenčno hotenje, ampak je vzdih vseh človeških sil, tudi onih iz nedoumljivega srčnega dna. Če je Pravica kladiva tendenčna, ni s tem pridobila na umetnostni vrednosti, pač pa zgubila. Praktične zahteve naročitelja so še redno zmanjševale umetniško kakovost dela. Nalagajo namreč umetniku vezi, ki mu vežejo krila, ga utesnjujejo in mu leže moreče na srcu. Ali je mogoče doživljati na ukaz, čutiti po naročilu? Čustvenemu življenju se ne da vladati z voljo, ker gre čustvo pred njo, ker je to spontano vrednotenje stvari, dano nam z našo naravo od Stvarnika; volja ga more voditi le s prigovarjanjem, posredno, z vplivom na spoznave. Zato se more umetnik kvečjemu le včustvovati, če hoče ustvarjati po zahtevi; to pa ni vedno lahko. S tem je odgovorjeno na ta nazor o katoliški umetnosti tudi z vidika umetnostne kulture.

Dejansko je pri nas tako. Lisica Zvitorepka velja za izvrstno knjigo, ker jo ljudje v zimskih večerih ali v nedeljskih popoldnevih z užitkom beró. Repoštev je čislana odrska igra, ker je fletno gledati morilca ali pijanca na deskah društvenega odra. Dobra pesem za akademijo je nad vse dobrodošla. V tem je zmota: tem zagovornikom katoliške umetnosti v zgoraj označenem zmislu ne gre za umetnost, ampak za korist. Hočejo le umetnosti, ki naj bo namenoma socialna, če je povrh lepa, je zelo prav, če se pa v lepoti ne od-

likuje, no, pa je tudi za silo dobra katoliška umetnina. Ne gre toliko za lepo, ampak predvsem za zabavno knjigo. Kakor je bilo včasih na platnicah: »Za pouk in zabavo.« Res je, da ljudstvo ne uživa kar z lahkoto resne umetniške stvari in da mu je predvsem za zanimive, kratkočasne, koristne reči. Zato bo vedno treba tudi »Zabavne knjižnice«. Res je veliko socialno delo in duhovno usmiljenje dati ljudem tudi te vrste hrane. Vedno nam bo potrebna tudi zabavna knjiga. Toda to še ni umetnostno lepa knjiga! In če hočemo veljati za kulturne, moramo imeti tudi čisto umetnost, moramo imeti knjigo, ki ji ni za postranske, splošne namene, ampak za lepoto.

Za tako knjigo se borimo. Umetnosti hočemo in je nočemo zaslužjiti, nočemo je narediti za deklo in pastorko. Preveč se zavedamo, kaj naj bo umetnost. Žal pa jih mnogo ne misli nanjo in zato se povzpnejo do takih čudnih, malomeščanskih trditev in končno celo sami verjamejo, da imajo prav. Celó za svojo dolžnost smatrajo, da javno stavijo svoje zahteve kakor nezmotne in edino veljavne. Nikakor še ni človek, ki ima morda celo akademsko izobrazbo, sposoben, da sodi nepogrešljivo o vsem. H krščanski skromnosti spada tudi premišljenost in previdnost v stvareh, kjer se nisi strokovno izobrazil. In zelo veliko studija je treba, da more kdo soditi o umetnostnih vprašanjih. Umetnost mora služiti duhovni kulturi, izrabljati pa za sredstvo se ne sme.

Vidimo torej, da zagovorniki take katoliške umetnosti, kakor smo jo zgoraj označili, govoré s svojega zgolj praktičnega vidika. Iz njihovih razmer, še bolj pa iz potreb njihovih in njihovega ljudstva jih moramo razumeti. Odobravati pa ne moremo njihovega stališča. Zahtevajte knjigo, ki bo ustrezala potrebam preprostega ljudstva — prav, ampak priznajte, da hočete katoliške zabavne in prosvetne knjige in da vam ni za umetnost in umetniško lepo knjigo. Nikakor pa ne posplošujte svojih nazorov za umetnost sploh!

Nazor torej, da naj »katoliška umetnost« služí vsestranskim potrebam katoliškega ljudstva, moramo torej z umetnostnega stališča odklanjati. Kratko posnamemo svoja dognanja sledeče, kar naj bo kratek in jasen odgovor na to naziranje:

Umetnost, tudi lepa knjiga, je socialna, a že sama po sebi, ne pa šele po izvenumetnostnem namenu. »Katoliška umetnost«, t. j. umetnost, prikrojena za katoliško ljudstvo, bi pa morala biti namenoma socialno koristna. To pa je zaradi svojevrstnega umetnostnega ustvarjanja umetnosti vedno v kvar, kar dokazuje tudi skušnja. To je zabavno in poučno čtivo, ki je sicer potrebno in velike važnosti, ali ni še umetnostno lepa knjiga. Zato naj taki ljudje ločijo svoje, iz potreb porojeno mnenje in ločijo področje prosvete ali tudi poučne zabave in področje umetnosti. Potem pa, če gledajo le kot praktični delavci, naj tudi sodijo samo neposredno praktične stvari in le za te stavijo svoje zahteve in nazore; umetnost pa naj prepustijo drugim in jo spoštujejo ter s tem pokažejo svojo zares duhovno kulturo!

Dramatik Anton Leskovec.

Dne 25. januarja t. l. sta se razlegla dva topovska strela po Ljubljanskem polju. Nista imela slovesnega zvoka. Za čudo žalostna sta bila. Naša srca sta bridko zbolela. Srca nas, ki smo stali tedaj ob odprtem grobu, kamor je zdrsnila krsta z rajnim Antonom Leskovcem. Je prečudna usoda našega naroda, da mu

Anton Leskovec.

njegovi najboljši sinovi legajo, preden povsem dozore, v grob: Čop, Jenko, Medved, Prelesnik, Kette, Muren, Grohar, Krek, Lampe, Cankar, Kosovel... in za temi in drugimi še Anton Leskovec. Kar tih je bil, nič govoril, a snoval, živel svoje svetove; in ko je doživel in dotrpel, je zapisal — in imeli smo štiri drame od njega. Že v tretji, «Dva bregova», nas je tako iznenadil, da ni bilo nobenega dvoma več, ali je ali ni. Bil je. In samo čakali smo in želeli smo si ga. Snoval je in v sebi dogradil novo dramo, ki jo je bilo treba le še ujeti na papir — pa mu je smrt izpodmeknila belo polo in iztrgala pero iz rok.

S sklonjenimi glavami smo šli za pogrebom, ki smo te ljubili in cenili: Župančič, Pregelj, Jalen, Lovrenčič, Albrecht, Stele, Vodnik... Ko se je poslavljaj od tebe v imenu nas vseh in v imenu naroda urednik Koblar, nam je bilo tako grenko... »Veter je dehnil in cvetlica se je osula.« Ne več cvetlica: drevo je izruvala burja — smrt. Drevo, ko je začelo zoreti in smo že okušali prve sadove. — Da bi bil Jeremija in bi znal povedati o potih, ki žalujejo, ker ga ni več, da bi hodil po njih... Počivaj v Bogu, Tone! Bog krepčaj in tolaži rodbino, ki si ji bil najboljši mož in oče.

Toda pred menoj je še vprašanje: Ali res žalujemo za teboj mimo rodbine samo mi, ki se ukvarjamo s slovstvom? Ne samo mi. Sodim, da je še vse bolj živa žalost v srcih vseh tistih, ki so s Tonetom imeli opravka — kot z uradnikom. Je tako zelo prirodno,

da si redno niso dobri tisti, ki davke določajo in pobirajo, pa tisti, ki jih plačujejo. Pokojni Tone je bil sprelepa izjema. Zvesto je služil, komur je služil; pa je imel srce, ki je po svojem bistvu tako do globokih gorkot občutilo in poznalo, kje bi pod pritiskom prikapljala kri. Pokojni Leskovec je bil ob vsej izobraženosti, ob slovstveni darovitosti predvsem človek — in sicer dober, izredno plemenit človek. Danes v svetu ne manjka učenjakov, ne civiliziranih ljudi in ne sportnikov, pogrešamo pa srčno dobrih ljudi: ljudi s srcem in dušo. Tone Leskovec je bil pa tak. Zgodaj osirotel z bratom vred, ki mu je bolezen zavrta razvoj odličnega talenta in ga odtegnila javnemu delu, je okušal od prve mladosti, kolika borba je življenje, kako dober je kruh, če še tako skromen, ako ti ga reže dobro srce. Rojen je bil v Škofji Loki 4. januarja 1891. Zgubil je zgodaj očeta in mater ter še kot otrok prišel k sorodnikom v Reteče. Pri stricu Kušarju sta rastle sirotka in ništa ni za hip občutila, da sta rejenca. O, ta dva študenta! V hodnih srajcah, redno kar bosa, sta rano vstajala ob počitnicah in s koso na rami s senoseki hodila na travnik, v lozo nad steljo, na njivo s plugom, s sekiro v drva. Zrasla sta s kmečkimi v eno. Kaj sta se menila za svoja odlična spričevala, za grščino in pravoslovje — nič! Src in duš sta iskala v narodu, po svoje rekla stricu-gospodarju Bog plačaj, pa vriskala v sorsko polje. O, ta dva reteška študenta!

Zato je Tone vedel, kje boli kmeta, kje obrtnika, delavca. Zato je žel kot vodja finančne uprave toliko zaupanja pri vseh županih in vseh davkoplačevalcih radovljiškega okraja. Zato toliko solz in vzdihov po njem od vseh, ki so ga poznali — kot uradnika. Da, Tone, ko si plačal poslednji davek pred Najvišjim, vem, da ni kanila ni kapljica ljudske krvi v skodelico tvojih del. Blagoslovljen!

F. S. F.

Nove knjige.

Knjige Goriške Mohorjeve družbe za leto 1930. Poseben narod smo Slovenci: razkropljeni in raztepeni smo po vsem svetu, pa vendarle ne utonemo v daljnih tujinah, marveč se družimo v raznih družbah in društvi, kjer izdajamo svoje liste in knjige in se oklepamo svojega jezika in vere iz domovine. Goriški Slovenci niso daleč od nas, Goriška ni daljna tujina Slovincem. Pa je radi izrednih odnotnih razmer vendarle bolj tuja od same Amerike. Goriški Slovenci hodijo po težavnem križevem potu. Ne samo, da njih jezik v njih novi državi nič ne velja, še celo svojih priimkov in krstnih imen si ne smejo obdržati, marveč jih oblasti uradno zamenjujejo z laškimi. Skoraj vse slovenske časopise in revije so zaplenili Italijani in prepovedali njih izdajanje. In naši listi ne smejo tja, celó Mladiki, zgolj družinskemu, leposlovnemu, prav nič politično navdahnjenemu listu, je prepovedana pot čez to, komaj nekaj ur od Ljubljane oddaljeno mejo. A navzlic temu silnemu pritisku tujih oblasti, ki kakor ogromna skala tlači Slovence, le ni izumrla slovenska beseda naših goriških bratov. Kakor zaman skušaš potlačiti ogromen požar, čim je prodril na svojo pot, tako še zmeraj žari plamen ljubezni za slovenski jezik med goriškimi Slovenci. Težavna pota vodijo do žrtvenika, kjer se morejo iz plamenov ljubezni razviti darovi, slovenske knjige — pa vendar, razvijejo in razvijajo

se: dokaz so nam knjige Goriške Mohorjeve družbe, ki smo jih dobili letos petero v dar. Nič jim ni videti, da so morale prestati toliko težav, preden so prišle na dan. Resnično: »Mlado drevo naše družbe lepo raste in se z leti utrjuje« — kakor je zapisano v koledarju. Ta ima novo, lično opremo, vsebinsko je izbran, poljudno pisan, da je zares pravi ljudski zbornik, kar mora biti vsak koledar. — Posebna skrb goriških Slovencev je mladina, saj je v njej bodočnost vsakega naroda. Vsako leto poskrbi »Goriška Mohorjeva družba« za kako mladinsko knjigo. Letos jo je spisal Ivan Trinko in se zove Naši paglavci. Mične črtice in zgodbe iz otroškega življenja so v njej in posebej zanimive še zato, ker nam govorijo o čustvovanju in družinskem življenju beneških Slovencev. Pristrčni knjižici je dodan tudi potreben tolmač za besede iz beneškega narečja, krasijo jo pa zelo povedne sličice ilustratorja Franceta Goršeta. Dobrih mladinskih knjig ni nikoli preveč. In tudi mi, ki smo na gorkem v domovini, smo še posebej veseli teh živih Trinkovih »Paglavcev«. — Kakor naša Mohorjeva hoče tudi »Goriška« s strokovnimi knjigami podpirati gospodarsko napredovanje. Zato je izdala »Travnikištvoo«, delo kmetijskega inženjerja Josipa Rustja. Iz knjige se poučiš, kako je umno gojiti travnike, kar je zlasti za Slovence, ki se v pretežni večini bavijo z živinorejo, velikega pomena. — Že lani je izšel pri Goriški Mohorjevi družbi prvi del znamenitega, po vsem svetu znanega in celò v filmu uprizorjenega romana poljskega pisatelja Henrika Sienkiewicza »Quo vadis«, ki ga je na novo prevedel dr. J. Glonar. Letos je izšel drugi del romana, s katerim se tudi zaključuje. — Za doplačilo so prejeli letos udje Goriške Mohorjeve družbe pesmarico z 92 pesmimi za vse dobe cerkvenega leta, od katerih je 89 izvornih. Uredil jih je skladatelj Vinko Vodopivec, liturgično razlago in uvod napisal pa prof. Filip Terčelj. Tako bogate, poljudne zbirke cerkvenih pesmi Slovenci doslej niso še dobili. — Priporočamo tudi Slovincem v Jugoslaviji, da se vpišejo v Goriško Mohorjevo družbo; z malo denarja — 50 dinarjev je udnina — si priskrbiš lepe in koristne knjige in zaeno pomagaš slovenskim bratom onstran laške meje. Dolžnost slehernega Slovenca je, da pomaga bratom v težavnem boju za ohranitev slovenskega jezika med mrkimi tujci. Pošlji udnino na naslov: Goriška Mohorjeva družba, Gorizia, Via Orzoni, 56 A.

Fran Zwitter: Starejša kranjska mesta in meščanstvo. Inavguralna disertacija. Založila Leonova družba. V Ljubljani. 1929. Str. 78. V komisijski zalogi Nove založbe. Cena 28 Din. — Vprašanje postanka, prvih začetkov in razvoja naših mest je znanstveno še prav malo raziskano. Kolikor se je pisalo o tem zanimivem problemu pravnega, socialnega in gospodarskega razvitka našega naroda, je bilo povečini ali znanstveno malo točno ali pa zgrajeno na nezanesljivih virih iz druge roke. Pričujočo razpravo je pa mladi zgodovinar sestavil na podlagi lastnih arhivalnih studij in kritičnih zbirk zgodovinsko važnih listin. Razpravlja o postanku mest in o oblikah državlanskega razmerja meščanov napram mestnim gospodom in o priseljevanju s kmetov. Velezanimivo je poglavje o pravnem položaju meščanstva, o mestnem sodstvu in o meščanskih davščinah. Iz tega in iz sledečega poglavja »Gospodarski položaj mest« nam slika naših mestnih naselj v srednjem in zgodnjem novem veku postane vse

jasnejša. Zelo poučni so doslej deloma še neraziskani podatki o gospodarskem položaju srednjeveškega trgovstva in obrtništva po kranjskih mestih. Na koncu knjige je objavljenih nekaj važnejših listin, ki pojasnjujejo vsebino razprave, katero zaradi tehtne znanstvene vsebine, ki mora zanimati vsakogar, ki mu je mar življenja lastnega naroda v prošlosti, toplo priporočamo. Le narod, ki pozna svojo zgodovino, je krepak in sposoben za življenje, zakaj tudi zanj velja pravilo: spoznavaj se sam! Zato nam je resno znanstveno raziskovanje naše preteklosti tako zelo potrebno. Ta razprava je važen prispevek k naši kulturni zgodovini.

—la.

Dr. Anton Jehart: Iz Kaire v Bagdad. III. in IV. del. Izdanje Družbe sv. Mohorja v Celju. 1929. — O prvi polovici tega lepega dela smo že poročali v lauski Mladiki. Če je bila že prva knjiga, ki je vsebovala v svojem prvem delu potovanje »Tisoč kilometrov ob Nilu«, v drugem pa pot »Iz Gesena na Sinaj« res prav izredno zanimiva, je ta druga polovica knjige, ki je izšla kot letošnji izredni knjižni dar Mohorjeve družbe, še vse bolj pestra in bolj polna novega in zanimivega gradiva. V njenem prvem delu opisuje avtor svoja znanstvena potovanja »Križem po Palestini« in nam o Sveti deželi, katero je popisalo že toliko najrazličnejših, spretnih in nerodnih peres, vé povedati neverjetno mnogo docela novega, res zanimivega in veliki večini bralcev nedvomno docela nepoznanega. V drugi polovici nas pa vodi pisec »Po puščavah Arabije in Mezopotamije« ter nam z živahnim poletom odkriva čisto nov, prastar in velezanimiv svet. Opisi asirskih svetišč in babilonskih mest v ruševinah se menjajo z vprav pesniški podanimi vtisi popotnika iz puščave in nam živo predstavijo to staro zemljo, domovino Abrahamovo. Ne le, da je morda že snov sama zanimivejša, tudi opisovanje je živahnije in gladkejše, nego v prvi knjigi. Zato bo ta spis po svoji bogati in pestri vsebini našel nešteto hvaležnih bralcev, katerim bo odkril mnogo tujega in vendar tako zelo zanimivega sveta. Pridejane ilustracije po pisateljevih lastnih fotografskih posnetkih živo ponazorijo besedilo knjige, katero smemo smelo prištevati med redke potopise, ki so še nekaj več nego zgolj bežni trenutni vtisi pisca-popotnika.

d.

Misijonski koledar za leto 1930. Enajsti letnik. Izdalo misijonišče v Grobljah. Str. 110. Cena 10 Din. — Kakor vsako leto, tako je tudi letos misijonski koledar poln zanimive vsebine. Iz nje se poučiš o trudapolnem, a uspešnem zaslužnem delu naših misijonarjev, o katerem beremo v raznih sestavkih, kakor so: Misijonsko delo Pija XI., Misijonstvo v službi znanosti, Življenjepiš pokojnega vzornega misijonarja p. Engelharda Avblja, Misijoni vzgajajo domačine k delu, Akademski misijonski tečaji na Plitvičkih jezerih, VI. mednarodni akademski misijonski kongres; dalje: Tajfun, Štiri kitajske povesti, Filmska predstava pri ljudožrcih, Film v misijone, Od satana k Bogu, Indijanska imena slovenskih misijonarjev — da naštejemo le nekatere od teh. Koledar ima vse polno lepih slik, zlasti iz Južne Afrike, kot dodatek še slike v bakrotisku in tudi moderno, lepo izraženo naslovno sliko slikarja Porenta. — Koledar sam pa tudi pomen in smoter misijonskega delovanja zasluži, da si, kdor le zmore, nabavi to ceneno knjigo, ki jo bo vsak z užitkom prebral in pregledal. Toplo priporočamo!

Km.

A. Koževnikov: **Jeromkin krog**. Povest za mladino. Ilustriral I. Mročkovski. Iz ruščine: I v. V u k. Izdal in založil konzorcij »Proletarske knjižnice« v Ljubljani. 1929. Str. 46. Cena 10 Din. — Na krasnem papirju je tiskana in z lepimi ilustracijami opremljena ta žalostno-vesela zgodba ubogega Jeromka in njegove družine. S konjem Lisanko je mali Jeromko stopal dan na dan v istem krogu v stiskalnici olja bogatega tovarnarja. Huda beda je trla domače, oče je moral k vojakom, doma nič kruha, nič dela, edini Jeromko je zaslužil in se vdinjal tovarnarju za tri leta za sužnja, da je dobil za svoje malenkostno vsoto na posodo, da je mogla mati z družino na pot, v kraj, kjer jim je oče preskrbel nekaj zemlje in koč, »izbo«, v Sibiriji. Delal in trpel je Jeromko, a po nesreči tovarnarja je odšel iskat staršev — dolga, trnjeva pot! Onemogel in sestradan jih je našel, vračajoče se v stari kraj. Zgodba je popisana prav živo, trpka in bolestna je — z edino svetlo točko: ko Jeromko slednjič najde svoje. Povest je izrazita senčna plat življenja. Nič luči, nič gorkote. Morda, da je res kje tako bilo — danes kaj takega morda ni več ne na Ruskem ne drugod ob res velikih pridobitvah delovnega ljudstva in ob zakoniti zaščiti mladoletnih. — Slovnična napaka v naslovu moti. Jeromka je fantek, torej po slovensko Jeromkov krog. Tudi v povesti ga naziva Jeromko, ne pa rusko Jeromka. Km.

Koledar »Ave Maria« za navadno leto 1950. Sedemnajsti letnik. Tiskala Tiskovna družba »Eдинost«. Chicago, 1950. — Ameriški slovenski mesečnik »Ave Maria« izda vsako leto poseben koledar. Letošnji obsega kar 274 strani, je debela knjiga najrazličnejše, zanimive, pestre vsebine in napolnjen s slikami iz »stare in nove« domovine. Važen in pomemben je dolgi članek »Prvi vseslovenski katoliški shod v Ameriki«, čigar vsebino izpopolnjujejo številne slike (med njimi: ekselence dr. L. Pitamica, jugoslovanskega poslanika v Washingtonu) in ki nas živo povede na ta veliki shod. Zanimivi so sestavki o »Apostolu modernega vele-mesta«, dr. K. Sonnenscheinu; o največjem ameriškem Slovencu škofu Frideriku Baragi; o Ciril-Metodijski ideji; o svetem Benediktu; o K. S. K. Jednoti; o katoliškem tisku, a katoliški akciji med ameriškimi Slovenci, o spominih na katoliški shod, o slovenskem ameriškem časopisju, o katoliški izobrazbi, o delavstvu in veri, o mladini, o razgledu po svetu, o delu narodov za katoliško obnovo itd. itd. »Poročila iz slovenskih naselbin« vsebujejo kar zgodovino naših ameriških Slovencev. Ob koncu je govor o »naših odličnih« — naših rojakov in rojakinj, ki so v Ameriki dovršili višje šole. Med temi je letos najbolj na višku sotrudnica »Ave Marie« miss Albina Wahčič, ki zna igrati na štiri instrumente in je dobila glasbeno diplomu in postala »Bachelor of Music«. — Tudi leposlovje je v koledarju bogato zastopano, zlasti je lepa legenda Meška o sv. Frančišku in lepe so pesmi urš. m. Elizabete, p. Evstahija itd. itd. Ponosno zremo tudi mi na bogato književno delo naših Američanov in koledar »Ave Maria« vsem toplo priporočamo! K.

Dr. Jože Rus: **Napoleon ob Soči**. Izdala in založila založba »Luč«. V Ljubljani, 1929. — Skoraj da Napoleon še takrat, ko je živel, ni bil bolj moderen, kot je zdaj. Vseposod bereš, slišiš o njem, njegovih pohodih, zmagah, delih. V tej drobni knjižici je govor o Napoleonovi poti po slovenskih tleh, o pohodu skozi

Posočje in Celovec v Leoben, o njegovem bivanju v Gradcu, Ljubljani in Trstu — o razmerju Napoleona do Adrije in Soče in o Napoleonu kot največjem praktičnem geografu novega veka. Knjižico sklepa dodatek o ilirskih deželah v luči statistike. Drobna je knjižica, vendar je nje vsebina zelo bogata, pestra in zanimiva. Marsikaj zvemo, česar o Napoleonu doslej še nismo slišali. P.

Ivan Podržaj: **Martin Brbek**. Prva knjiga. Izdala in založila založba »Luč«. V Ljubljani, 1929. — Ta zgodba, najsi bi bila resnična, vendarle ni taka, ne tako obdelana, da bi bila morala in smela iziti: tendenčna vsebina ni nikoli umetnost. »Šundov« imamo pa več ko preveč. Pa tudi »šund« je lahko »fajn« —; tale pa ni. Dolgočasno se vleče. Škoda za lepo zunanje lice knjige! t.

Franjo Lovšin: **Desetnik in Sirotica**. Mladinski igrokaz s petjem v treh dejanjih. Po narodni pravljici. Samozaložba. V Ljubljani, 1950. Str. 46, cena broširani knjižici 20 Din, vezani 22 Din. — Vsebinske igrice je znana: mačeha z lastno hčerko, ki ima vsega v izobilju, in Sirotica — pepelka, reva, povsod v napotje. In dalje vile in pritlikavci in gorski mož, cerkovnik in občinstvo. — Delce je pisano deloma v verzih, v nekakšni ritmični prozi, ki ni posrečeno izbrana. Časih so prilike, kjer bo za kake mladinske slavnosti ta igrokaz dobrodošel, saj jih imamo malo primernih. Kot čtivo pa bo mladino težko zanimala, je preveč osebja za to skromno vsebino. K.

Naše slike.

Charles Cottet: **K večernicam**. Mračna je naša slika. Žene, opravljene v dolge črne plašče do petá, z oglavnici, molče in otožno, kakor redovnice, gredo v siromašno vaško cerkvico. Po nebu se podé sivi, temačni oblaki, ki jih žene veter z oceana. Siromašna bretonska vasica je to, sredi puste, kamenite planjave. Sami revni ribiči živé ob teh negostoljubnih zalivih in skalnih nabrežjih, v večnem boju z mokrim elementom, vedno v smrtni nevarnosti. Po dneve, po tedne ne stopijo na kopno, bore se z valovi, v gosti megli kljubujejo viharjem in skalnim grebenom, lové in se trudijo za vsakdanji kosček suhega, trdega kruha. Doma jih pa čakajo žene in matere, sestre in neveste, otroci in znanci. V cerkev vodi žene pot, da se tam priporoče Mariji — Morski zvezdi, naj varuje, reši in jih zdrave in žive domov pripelje. Turobno je nastrojenje slike: od neplodovite, skalnate pokrajine do hudournih oblakov, ki grozeče zagrinjajo nebeško plan, in do črnih, mrtvaško žalostnih plaščev teh žensk, ki gredo prosit in molit za žive, ki so tam daleč na negotovih deskah ladij, in za pokojne, ki jih pokrivajo morski valovi. — Cottet je znan slikar Bretanje, tega najzapadnejšega dela Francije. Mnogo njegovih značilnih bretonskih pokrajin visi v pariškem Luksemburškem muzeju, kjer se nahajajo tudi njegove globoko občutene, resnično človeški in socialno pojmovane podobe iz težkega življenja in trpljenja teh ubogih ribičev.

Jožef Danhauser: **Bogatin in ubogi Lazar**. Kakor oživljena svetopisemska zgodba o bogatinu in ubogem Lazarju se zdi naša podoba. V razkošno opremljeni sobi je zbrana družba štirih ljudi za bogato obloženo mizo. Zada v sredini sedi hišni gospo-

dar: videti je to po pisani domači halji, v katero je ohlapno zavil, in po tolstem, od zadovoljstva se bleščečem obrazu. Ob strani sedi prijatelj, mlajši gospod, in se razgovarja z žensko, ki ga pazno posluša. Pravkar je prenehal igrati na lutnjo — pred njo leže na mizi še note. Na desno od gostitelja sedi mlajša ženska, ki je edina od družbe opazila nevljubljenega gosta, ki je vstopil skozi vrata, vodeča na vrt. Ves raztrgan je, obvezan, star in nadložen. Z desnico se opira ob palico, v levici moli klobuk predse in prosi vbogajme. Lepa gospa se je od studa in nekakega strahu naglo dvignila in se skuša umekniti h gospodarju, ki pa berača ni opazil. Tako zamaknjen je v vitko čašo, ki jo je nagnil v globok požirek. Edinole zamorski strežaj na levi med vrati je presenečen in ogorčen opazil predrznega vsiljivca, ki moti zbrano družbo. Ne, tudi pes ga je zagledal, zdaj zdaj bo poskočil in zalajal nanj. — To nasprotje lepo oblečenih, sitih in zdravih ljudi in pa ubogega prosjaka, polnega ran in pokritega s capami, je glavna os slike. Umetnik je s tem prizorom skušal povedati nekako tisto, kar pripoveduje sveto pismo o ubogem Lazarju. Pa ni le zgodba predmet te slike, je tudi nekaj več. Pove nam mnogo o slikarjevem stališču do nje: obsodba je. Zato se nam slika, ki je po slikarskem pojmovanju in obdelavi precej starinska (Danhauser je umrl že leta 1845), po svoji vsebini in človečanskem odnošaju slikarjevem zdi čisto sodobna, čisto razumljiva.

Po okrogli zemlji.

Maroški premog. Zgodovinsko pomenljiv dan za Maroko je bil ob koncu januarja, ko so prvi dve toni premoga izkopali na domačih tleh ter jih poslali predsedniku ali takozvanemu generalnemu rezidentu v dar.

Argentinske ovčje črede štejejo nad 36 milijonov glav, zato je Argentina med prvimi izvoznimi državami za volno.

Osrednja Avstralija ima tedaj, ko je pri nas zima, najbolj vroče in suho poletje. Že nekaj let je Avstralija mnogo trpela radi suše, letos pa jo je tako obilno namočilo deževje, da so reke prestopale bregove.

Nevaren predpust. Lovci iz pokrajine Tanganjika v Vzhodni Afriki pripovedujejo, da tamkajšnji čarovniki veselo plešejo med kobrami, najbolj strupenimi kačami. Poznajo namreč zdravilo, ki napravi kačji strup neškodljiv.

Pastirski knezi kakor Abraham so prebivalci Falklandskih otokov blizu južnega roba Južne Amerike. Ljudi je namreč okoli 2000, ovac pa imajo nad 600.000!

Čuden pridelek. Lani so iz Indije izvozili okoli 350.000 centov dračja. Zakaj? Zato, ker žive na njegovih vejah žuželke, ki napravijo nekakšno smolnato skorjo. Ta pa ni drugega ko pristen lak, ki ga uporabljajo za izdelavo firneža.

»Ladja puščave« ali kamela je še vedno važna žival. Zato je vlada Združenih držav Južne Afrike (tudi tam so države združene) poskrbela za posebno farmo, kjer to žival tako uspešno gojijo, da so lahko že 200 glav odprodali.

Neverjetne količine riža pridelava Južna in Vzhodna Azija. Angleška dežela Birma v Zadnji Indiji ga ima letos okoli 5 milijone ton pripravljenega za izvoz! (To znese 300.000 vagonov ali 10.000 vlakov, in to je pridelek enega samega leta!)

Zračna pošta v Arktiki. Pravkar sta se dva monoplana (aeroplana na eno krilo) vrnila v Edmonton v Kanadi, otvorivši zimsko zračno pošto po dolini reke Mekenzi tja gori do mesta Aklavik, ki leži prav malo nad izlivom te reke v Severno Ledeno morje. (Kako vse drugače je po teh krajih potoval Krištof Dimač!)

Vam že pokažemo! Tako si mislijo Maročani, kadar privršijo roji požrešnih kobilic. Pred nedavnim so zopet kar gosti oblaki te nadležne golazni zastrli solnce in nato planili na vse, kar bi se dalo požreti. Vlada pa je domačinom razdelila lepe tisoče vreč, v katere zdaj tlačijo svoje sovražnike, živini v pičo in njivam v gnoj. Deset ton kobilic pa so za poskušnjo poslali na Francosko, da se milarne prepričajo, ako ni morda njihova maščoba uporabna.

Ne iztrebite nam divjačine! To geslo se dandanes pogosto ponavlja. Tudi vzhodno od Velikega Suženjskega jezera v Kanadi je vlada zaščitila muškatno govedo, ki bi bilo že skoraj iztrebljeno, zdaj pa ga je zopet okoli 250 glav in se hitro množi, ker ga v prirodnem parku ne sme nihče streljati.

Ogromne vodovodne cevi so zgradili v Ameriki. Iz reke Detroit teče v Fordove avtomobilске tovarne voda po ceveh, ki imajo v premeru 5 m in so dolge 4 km!

Čehoslovaška sladkorna pesa je tako dobro obrodila, da so sladkorne tovarne napravile iz nje nad en milijon ton sladkorja!

Davkoplačevalci v Maroku v Severni Afriki so kaj srečni ljudje. Ni jim namreč treba plačati niti polovice državnega proračuna z davki, ker več ko polovico svojih stroškov krije država sama iz svojih ogromnih skladišč rude. Samo zaloge fosfatov (za umetna gnojila) ji vržejo na leto okoli 280 milijonov dinarjev.

Težko železnicam! V Avstraliji vozi železnica od lani dalje prav do osrčja, kjer stoji mesto Alice Spring. Pribučijo pa mogočni peščeni viharji, ki progo na take razdalje zasujejo, da je sploh ni mogoče več odkopati, zato položijo po peščenih sipinah kar nove tire.

Indija tekmuje s Kitajsko v izvozu jajec. Samo na Angleško jih izvozi iz luke Bombay vsak teden 72.000!

Limone v Južni Afriki so važen sad v gospodarstvu. Zadnje poletje so jih izvozili nad en milijon zabojev.

Slano jezero izginilo. V Avstraliji je bilo slano jezero Er, veliko za našo bivšo Kranjsko. Letos pa se je popolnoma posušilo in že se podjetni ljudje pripravljajo, da se okoristijo z njegovo soljo, ki je gotovo ni malo, in z neke vrste lugom, ki ga uporabljajo steklarji, svilarji, barvarji.

Reka zavrela. Kakor bajka se sliši in vendar je resnica in še žalostna povrh: v državi Gvatemala v Srednji Ameriki je letos po daljšem presledku zopet zdvijal ognjenik Santa Maria; njegova lava se je razlila po gorskem pobočju in pridrla v dve reki ob vznožju ter ju tako razgrela, da sta zavreli ter poplavi okolico.

Kdo se bo vozil! Avtomobilov zgradijo tovarne po vsem svetu vsako leto ogromno število. Samo v Združenih državah Severne Amerike so v enem samem letu napravili 5 milijonov novih vozil. Tovarne svetovno-znanega Forda v Detroitu jih v enem tednu postavijo na trg 40.000.

O sodobnem gospodinjstvu.

Stefanija Humek, Ljubljana.

V zadnjem članku so bile navedene glavne napake stanovanj, ki nas ovirajo v vsakdanjih gospodinjstkih poslih ter nam kratijo čas, pa včasih tudi denar. Danes pa hočemo na kratko orisati sodobno stanovanje z njegovimi prednostmi in vrlinami, ter ga primerjati s starim. Če pa opišemo kaj novega, s tem nikakor ne trdimo, da moramo to tudi imeti. Potrebno pa je, da poznamo vse novosti, ki jih ob ugodni priliki tudi izkoristimo.

Misel pri ustvarjanju in opremljenosti današnjega stanovanja ni več ne resnično ne navidezno blagostanje, bahanje in razkazovanje, ampak smotrenost, praktičnost in udobnost ter čim večja štedljivosts prostorom, z denarjem, s časom in telesnimi silami. Smotreno in praktično pa je to, kar ustreza našemu sedanjemu življenjskemu načinu. Dandanes zidamo, kurimo in kuhamo drugače, hranimo in oblačimo se na drug način nego smo se v minulih časih. Zato je umevno, da tudi drugače stanujemo. Živeti v letu 1950, stanovati pa v stanovanju iz leta 1880 — to se težko ujema. V majhnem stanovanju ali vili v mestu, opremljeni tako, kot nekdanj, ni mogoče udobno stanovati. Samo grajski gospod lahko stanuje v starinskih prostorih, ker razpolaga s številnimi velikimi sobami in ker je grajsko poslopje že samo na sebi zidano za drugačno življenje.

Važen vzrok za preureditev stanovanja, da bi bilo primerno današnjemu času, je tudi ta, ker dandanes cenjenih delavnih moči za urejanje takega stanovanja ni več, ali pa vsaj neprimerno manj kot prejšnje čase. V tistih časih žene niso bile tako zaposlene kakor so dandanes. Posvetile so se samo domu in družini. Ogromna in poleg tega do zadnjega kotička napolnjena stanovanja so jim dala silno veliko posla. Ne smemo se čuditi, da so iskale takratne gospodinje po časopisnih inseratih »deklice iz boljših hiš za brisanje prahu«. Kam bi prišli s takim delom danes, ko morajo gospodinje večinoma same opravljati vse delo! Ali ni torej nujno potrebno, da začnemo vse drugače urejati hišo in stanovanje, tako da odvezemo gospodinjam težko breme in nudimo družini lepše in udobnejše življenje.

Danes ne smatramo hiše več za skupino prostorov z lepim pročeljem, temveč za eno samo telo z mnogimi

nalogami, ki se raztezajo tudi na okolico, na vrt ali pokrajino okrog nje. Hiša ali stanovanje današnjega časa upošteva vse zahteve stanovalcev in njih razmer ter jih združuje v ubrano celoto. Smotreno je razdeljena in urejena, da jo lahko brez ovir uporabljamo. Če je na zunaj bolj ali manj lepa in če je drugim všeč ali ne, na to se ne oziramo. Mimoidoči nas večinoma ne poznajo, pa tudi mi jih ne poznamo. Tudi če presojojohišo od zunaj celo naši znanci ali sosede, njihova sodba za nas ne more biti merodajna.

Novodobni dom mora učinkovati na stanovalce kot nekakšen sanatorij — pomirjevalno in blažilno.

V njem prevladuje svetloba, zrak, preprostost in mir. Človek sedanje dobe, ki ga utruja in ubija prevelika zaposlenost, potrebuje tako stanovanje, ki je mnogo bolj praktično, nego je bilo prejšnje. V novodobnem stanovanju moramo stanovati udobneje, ker imamo manj časa za počitek.

Zadostuje nam malo prostorov, ki se pa odlikujejo po preprostosti in veliki uporabljivosti. V njih je poleg potrebnega pohištva vedno dovolj praznega prostora, da človek lahko doma uživa svojo, tako zaželeno prostost. Ti preprosti, svetli deli hiše so res prostori, ker nam ni nič v napotje in se nam ni treba več ogibati nepotrebnega pohištva. Ta praznosta je zelo velikega pomena, ker le z njo dosežemo občutek lepe in udobne prostornosti, ki so ga imele prej samo bogate hiše. Jasnost črt in preprostost naj odseva tudi iz pohištva in iz vseh predmetov v stanovanju, kajti odpočiti se mora tudi naše oko. Sodobni dom nima predmetov, ki so značilni za urade ali tovarne. Človek naj res čuti, da je doma in da je prost, in to je mogoče le, ako pride iz urada ali tovarne v popolnoma drugo okolico, kjer se odpočijejo njegove oči in živci in kjer ga nič ne spominja služba. Zaradi tega ne uporabljajmo človek naše dobe ene stvari za vse namene. (N. pr. svetiljka za delo je drugačna nego ona za čitanje, za zabavo; stol za pisanje različen od stola za počivanje in tako naprej.)

Nujnost štedenja spreminja vzporedno z napredujočo tehniko dosedanje navade in načine zidanja ter tudi material. Beton in železo nadomeščata že v precejšnji meri opeko in les. To omogoča delo s stroji in hitrejše sušenje stavbnih sten. Ravne strehe s terasami in strešnimi vrtovi nam nudijo priliko, da moremo biti mnogo na prostem, da lahko delamo zunaj, telo giblremo v čistem zraku in se kopljemo v solncu.

Okna so v primeri s prejšnjimi izredno velika in široka; propuščajo obilico zraka in svetlobe, ter nas družijo z zunanjim svetom. Taka okna nam nudijo nepretrgoma najlepše prirodne slike, nas družijo s narodo ter nadomeščajo rastline po oknih in sobah, za katere včasih ni najti primerne prostora.

Namesto običajnih vrat v okvirju, ki zavzemajo pri odpiranju in zapiranju mnogo prostora, se že uveljavljajo pehalna vrata, ki se premikajo na stran in zavzamejo prav malo prostora. Njihovi robovi niso več nevarni majhnim otrokom. Če uporabljamo še vezan les, dobimo krasne, gladke ploskve, na katerih se ne nabira prah, kar je za gospodinje velike važnosti.

V novodobnem stanovanju potrebujemo malo pohištva. Ne kupujemo predmetov z namenom, da bi služili več rodovom. Pripravna je lahka, preprosta, ne dragocena oprava, ki se da spremeniti, drugače sestaviti, če menjamo stanovanje ali če se spremenijo razmere. Splošna gospodarnost je zdaj pravilo in zato smo dobili majhne hiše in majhna stanovanja, ki zahtevajo zopet le majhno, lahko premakljivo in ne drago opremo.

Vsak predmet bodi iz pristnega gradiva, to se pravi, ne skušajmo ponarejati lesa s pomočjo različnih barv in lakov, temveč ga pustimo takega kot je. Stvar je lepa, ako je pristna, iz lepega materiala in ako ima lepo obliko. Lep les pa ne potrebuje izrezljanih in nalepljenih okraskov.

Namesto težkega pohištva je zelo priporočljivo sestavljeno pohištvo, ki sestoji iz lahkih majhnih delov ter ga moremo poljubno ter z največjo lahkoto razstavljati in sestavljati ali mu dati drugo obliko, kakršno pač zahteva prostor, kamor ga hočemo postaviti. Tako pohištvo moremo kupovati polagoma kos za kosom in ga dodelamo tistim delom, ki jih že imamo. Pohištvo se polagoma izpopolni in ohrani svojo enotnost.

Naj sledi nekaj splošnih opazk o najnavadnejšem pohištvu!

O mi z a h. Ali potrebujemo res toliko raznih miz? Ali mora biti ena okrogla, druga pravokotna in tretja podolgasta? Namesto več različnih miz imejmo rajši nekaj enako širokih in enako visokih, ki jih sestavimo po potrebi v eno veliko. Sodobni stoli so kovinski ali leseni, a vsi narejeni tako, da na njih udobno sedimo in jih z lahkoto premikamo in prenašamo z eno samo roko. Naslonjalo se poljubno premika; predvsem pa je paziti pri njih na to, da jih je mogoče kar najlažje čistiti. Vse na njih je gladko in kolikor mogoče zaokroženo, brez raznih kotov in zarez, kjer bi se nabiral prah. — O m a r e so mnogo manjše nego dosedanje, ker je pri njih vsak najmanjši kotiček zelo dobro izrabljen. Samo nekaj oblek in tenko perilo potrebuje malo prostora. Saj se ne zalagamo več za desetletja, ker bi bil to mrtev kapital in ker se moda kaj hitro spreminja. Prostor v omari je razdeljen tako, da ima vsak predmet svoje mesto. Tu so predali in predalčki za čevlje, nogavice in rokavice in druge stvari, tam zopet obešalniki za obleko, ki so pritrjeni na tak način, da jih lahko potegnemo ven in potisnemo zopet nazaj.

Tudi za take pisalne mize, kot smo jih imeli doslej, je v majhnem stanovanju premalo prostora. Namesto njih vidimo knjižne omare, ki imajo pisalno desko in prostor za vse pisalne potrebščine. Prav tako lepo učinkujejo vzdane

police za knjige, ki dajejo stanovanju posebno udobno obiležje in so zelo priporočljive zaradi svoje priročnosti tudi pri posteljah in divanih. Z njimi koristno uporabimo tudi n. pr. prostor med vrati, ki so vedno zaprta, in ki bi ostal drugače neizrabljen.

V novodobnem stanovanju je povsod poskrbljeno za dobro razsvetljava s prav izbornimi in lepimi svetilkami. Moderna industrija nam jih nudi nešteto vrst v najrazličnejših oblikah; vse so opremljene s kovinskimi, steklenimi, lesenimi ali papirnatimi senčniki.

Stene stanovanja so v primeri s prejšnjimi precej prazne, gladke, enobarvne in svetle; ostali predmeti in tkanine pa živahnih barv, ki poživljajo sicer mrtev prostor. Moderno stanovanje je spet poživilo z misel za barve, ki jih ima po naravi vsako gradivo: kamen, opeka, les, posebno pa še tkanine. Izmed teh se najbolj uporabljata rips in kreton, ker sta higijenska. Mnogo je še novega in vse ustreza svojemu smotru, je praktično, zdravo, resnično uporabno in lepo. Ko bomo govorili o posameznih prostorih stanovanja, se bomo seznanili še bolj temeljito z vsemi vrtilinami poedinih predmetov in celotnega stanovanja.

(Dalje prihodnjič.)

Iz duhovnega življenja družine.

Milica Grafenauerjeva.

3. Ljubezen — blagoslov in življenje.

Prehajam v novo, ljubo poglavje, v poglavje polno lepote. Ljubil nas je Bog, ko nam je snoval življenje; pa ne s kratkovidno človeško, z božjo ljubeznijo nas je ljubil. Poveril nam je nalogo, da naj človeka oblikujemo skupno z Njim, telesno in duhovno. Da se ob tej nalogi tem bolj gotovo razžari v nas velika ljubezen, ki jo je Sam vsejal v naša srca, je dete tako popolnoma navezano na nas in na našo skrb, potrebuje tako dolge in tako nežne, vsestranske pomoči in nege.

Bog je ustvaril tudi živali, nižje in višje vrste jih je ustvaril. Prve izmed njih ne potrebujejo od prvega dne življenja sploh nikake nege. Druge se razvijejo naglo. Po nagonu dozore vse njihove zmožnosti, nagonsko hranijo in urijo stari mladiče. — Človek pa je od vsega početka ves nebogljen, tako popolnoma odvisen od matere in očeta. Le počasi mu rastejo telesne moči! Toliko let mu je treba oblikovati dušo!

V tem počasnem razvoju vidimo in umemo, če hočemo ali nočemo, voljo božjo. Bog noče, da bi bila vez med človekom in človekom, tudi med možem in ženo, samo kratkotrajna, zunanja, samo telesna. Višjo, duhovno vez hoče med starši in otroki in tudi med možem in ženo; ta vez naj vzdrži, nesebična in lepa, dokler živi in zapoveduje v telesu duša. Tudi telesno druženje naj je izraz duhovnosti, tiste popolne notranje vdanosti, tiste duhovne ljubezni, ki noče biti odvisna samo od sile in njenih vnanjih mikov, ampak išče globljega jedra: stika duše z dušo. Le taka ljubezen je res prava ljubezen, močna in neomajna, polna nežne obzirnosti in ljubeče vdanosti moža do žene, žene do moža. Iz vseh človeških sil poganja in je vse kaj bolj močnega, globljega kakor tista čustvena mehkoča prve zaljubljenosti. Po njej se vživi duša v dušo, da si zakonca pomagata tudi preko takih težav, katerih bi samotež ne zmogla. Tako se druga v drugi najlepše izživljuje.

Kal te velike ljubezni nosimo v sebi vsi. Zmožen je je tudi človek, ki ima samo naravno vero. Tudi njemu odpira hrepenenje po notranji duhovni ljubezni pot k prvotni lepi ubranosti razmerja duše do telesa. Takrat, pred prvim grehom, ko se še ni uprl človek Bogu, je nemoteno in zmagovito gospodovala vsej telesnosti duša. Ko pa se je dvignil človek zoper Boga, se je dvignil tudi človekov nižji del, njegova telesnost zoper oblast duše, oslabele radi greha. Če pa zmaguje po ljubezni v človeku iznova duša, če zmaguje človek žival v sebi, tedaj se vrača proti prvotnemu raj. Vroča borba telesa z dušo traja pač še dalje dan za dnem. Vendar pa nam naznanja ljubezen, ki jo je vsadil Stvarnik v naša srca, vedno zopet veselo vest, da nam je ohranil za vse čase svetlo pot nazaj k Sebi. Še so ostala tudi po razdejanju prvega greha naši duši krila, močna dovolj, da nas ponesejo k Bogu, če le res hočemo.

Tako označuje pravo smer naše poti nekoliko že skrivnostni, čudoviti način, kako je osnovano nastajanje in rast človekovega življenja.

Bog pa nam je začrtal to pot še vse jasneje. Videl je, kako malo varna je samo naravna pot nazaj k prvotni vladi duše nad telesom, kako hodi človek po njej le bolj negotovo, slučajno. Videl je dalje, kako je oslabela naša duša, kako se je vzpelo nad njeno oblast telo s prirodno silo svojih nagonov in strasti. Zrl je, kako begamo in blodimo, slepi in nevedni, kako nas mika telesna slast in plaši telesna bolečina, ki pretita zaslužniti dušo; zrl je, kako se nam megli jasna smer, kako izginja pred nami pot. Zato nam je izkazal novo, še večje dobro. Naši ubogi, omahljivi ljubezni je pridružil milost.

Bog je postal človek, da nam je tudi s svojim človeškim življenjem in trpljenjem pokazal, tudi s svojo človeško besedo razodel, kako naj nosimo križ, kako naj ljubimo, kako naj vladamo svoje življenje z dušo, s svobodno voljo — toda uravnano po razodeti — božji volji.

Da bi krenili v to smer, v smer resnične ljubezni, medsebojne posvetitve, zvestobe, požrtvovalnosti in potrpljenja sami s seboj in drug z drugim, v ideji križa Kristusovega in svojega; da bi zopet duša vladala telesnosti, je z zakramentom posvetil človeško ljubezen moža in žene. Njegova lastna ljubezen do Cerkve je zgled naši ljubezni. Taka more biti naša ljubezen pač samo neločljiva, dosmrtna.

Neločljivo, dosmrtno je Gospod res poudaril vez krščanskega zakona. »V začetku pa ni bilo tako!« S to čudovito besedo je zavrnil Jude, ki so kazali na Mozesovo postavo in na pravico razporoke. K temu Jezusovemu odgovoru naj omenim, da navaja sveto pismo imenoma moža, Kajnovoga potomca, ki si je prvi vzel dve ženi. Dvomljivcem bi to ne zadoščalo; ali po največjih raziskovanjih je dognalo tudi zgodovinsko narodoslovje (etnologija), da narodi na prvotni stopnji kulture še danes živé v neločljivem zakonu enega moža z eno ženo. — In še je učil Gospod: »Kdor odpusti svojo ženo, prelomi zakon, in kdor vzame ločeno, prelomi zakon.«

Smotru medsebojne posvetitve in trdnosti doma in družine bi nasprotovala vsaka, še tako majhna možnost razporoke. Slabila bi notranjo moč, slabila bi voljo za neizogibno vzajemno sporazumevanje, kadar se tarata značaja in volji med seboj. Tu in tam bi odprla vrata zlim željam, utihotapljenim iz neurejenega telesnega

poželenja. Le če vlada zgolj telesnost, ki odklanja vsako odgovornost, ki zanika poduhovljeno ljubezen, je umljiva zahteva po takozvani svobodni ljubezni in po »poskusnem« tovariškem zakonu, po opravičevanju nezvestobe in po razporoki. Vse to pa pomenja razkroj človeškega rodu.

Po zakramentalno posvečeni ljubezni pa postaneta družina in dom tista Bogu draga družabna enota, iz katere naj bi se posvetila vsa človeška družba in jo zato Bog prav posebno varuje. Ta velika, sveta ljubezen nas sprijazni z bolečino, zamenja z blagoslovom prekletstvo, ki ga je navalil na delo prvi greh. Pot ne kaplja več z upornega, srditega čela; ljubeče zamišljeno hiti roka in se žene telo, človek pozablja spričo ljubezni na težu dela, iz dela samega pa delo končno vzljubi in vzljubi enako svojo dolžnost s trpljenjem in z bolečino vred.

Pač se upira od kraja samovoljna narava. Saj je nujno, da očetovstvo in posebno materinstvo vso osebnost preobrazi, da zraste iz stare osebnosti nova, druga osebnost, očiščena, ljubeča; vse oče in zlasti vsa mati; ne več šibka, ampak prava svetopisemska močna žena, prav po evangelijski zapovedi: »Če pšenično zrno ne pade v zemljo in ne umrje, ostane samo, če pa umrje, obrodi obilo sadu. Kdor ljubi svoje življenje, ga bo izgubil, in kdor sovraži svoje življenje na tem svetu, ga bo ohranil za večno življenje.« Seveda to vzajemno posvečevanje in moč, ki raste iz njega, ni delo enega dne.

S to nalogo pa se družijo še druga, ne manj lepa, prav tako neizčrpna kakor prva, in kakor prva trajajoča do konca življenja. To je naporno, a tudi lepote in sladkosti polno skupno delo za deco. In prav to delo je, ki ljubezen najbolj očiščuje, da je ne zadušijo sebičnost. Saj je deco tako ljubko nebogljen, tako dolgo vsa odvisna od nas. To delo za deco potisne naše želje v ozadje; sočutje, usmiljenje, vse najplemenitejše sile zdrami v nas. V dejansko ljubezen rasteš po njej iz uboge, človeške sebičnosti, iz nadvlade telesa v oblast duše. V tej ljubezni postane to, kar smatra svet za nadlogo in nesrečo, radi česar nas matere in očete z mnogimi otroki pomiluje, zasmehuje ali celo zaničuje, prav to nam postane blagoslov, kar je dokaz prav posebne ljubezni božje do naših duš. Skrb za številno rodbino nas kar sili, da se živo zavedamo svoje odvisnosti od Boga in da prav do dna srca začutimo Njegovo ljubezen. Ob tej ljubezni se uravnava s skoro nadzemske čudovitostjo naše notranje in zunanje življenje polagoma po volji in zapovedi božji, postaja vedno bolj služba božja, vedno bolj izraz prelepe besede Marijine: »Glej dekla sem Gospodova.« V čaru te ljubezni življenje ni lepo samo takrat, kadar je lahko, srečno in sladko; tudi težavam, trpljenju in odpovedi odkrhne najgorenkejšo ost. In to celo že tedaj, ko je človek še začetnik, še neroden vajenec, novinec v šoli božji; ko sprejema trpljenje zaradi božje volje, dasi še bolj iztežka, posili. Kadar pa postane vdanost v voljo božjo zaupljiva, takrat se notranjost bolj in bolj očiščuje malenkostne sebičnosti. Ne gospodarske skrbi, če so tudi velike, ne težave materinstva, ne stiske, ne bolezni, ne življenje ne smrt ne razdere potem več izlahka otroškega razmerja med Bogom in srci zakoncev, prerojenimi in zvezanimi s to ljubeznijo. Tem manj, če imata dosti otrok, ki polnijo življenje z bogatim delom, srca pa s tako blaženim mirom, da enakega ne okusi nihče izmed tistih, ki se lové za

lahko dosegljivim veseljem, za nepristno srečo, ki jo hočejo doseči brez truda.

Bog pač po nobeni strani in nikoli ne prevara otroškega zaupanja vase. Doživljala sem sama čase, v katerih res nisem videla od skrbi iz dneva v dan. Bilo je v vojni, ko je primanjkovalo vsega. Že opolnoči so se nastavljali v vrste, ki so hoteli kaj dobiti. Pri nas pa sami majhni otroci, odrasli smo pa imeli polne roke dela od ranega jutra do pozne noči. In zgodilo se je, da nisem imela perišča moke več in nisem vedela, kje bi jo dobila. In sem jo dobila drugi dan celo vrečo, od strani, od katere bi je ne bila prav nič pričakovala. Kaj podobnega sem doživela celo večkrat. Ali ni bila to božja pomoč?

Res nas roditelje često begajo skrbi za sedanjost in prihodnost otrok, begajo »dobrohotni«, »prijateljski« opomini, bega tudi posmeh in prezir radi skromnosti in nemodnosti, ki se ji podjarmimo, če imamo mnogo otrok. A tedaj si je treba živo vtisniti v spomin in v srce besede, ki jih je govoril Jezus Kristus vsem v svarilo in tolažbo: Matej 6, 24 sl. »Nihče ne more služiti dvema gospodoma: ali bo namreč enega sovražil in drugega ljubil, ali se bo enega držal in drugega zaničeval. Ne morete služiti Bogu in mamonu. Zato vam pravim: Ne bodite v skrbeh za svoje življenje, kaj boste jedli, ne za svoje telo, kaj boste oblekli. Ali ni življenje več ko jed in telo več ko obleka? Poglejte ptice pod nebom: ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice, in vaš nebeški Oče jih živi. Ali niste vi veliko več vredni ko one? Kdo izmed vas pa more s svojo skrbjo dodati svoji postavi en komolec? In za obleko, kaj ste v skrbeh? Poglejte lilije na polju, kako rastejo; ne trudijo se in ne predejo, a povem vam, da se še Salomon v vsem svojem sijaju ni oblačil kakor katera izmed njih. Če pa travo na polju, ki danes stoji in se jutri v peč vrže, Bog tako oblači, ne bo li mnogo bolj vas, maloverni? Ne skrbite torej in ne povprašujte: Kaj bomo jedli ali kaj bomo pili ali s čim se bomo oblekli? Zakaj po vsem tem povprašujejo pagani. Saj vé vaš nebeški Oče, da vsega tega potrebujete. Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice, in vse to se vam bo navrglo. Ne skrbite torej za jutri; kajti jutrišnji dan bo imel skrb sam zase; zadosti je dnevu njegova lastna težava.«*

Zaupajmo besedi Gospodovi! Nobena družina ne trpi gladu radi velikega števila otrok. Krivda je druga, velikokrat vprav premajhno zaupanje v Boga, ki se pogaja: »Daj najprej Ti meni, kar potrebujem za več otrok, potem pa bom jaz imel več otrok!« Tako se pogajajo med seboj otroci, kadar drug drugemu ne verjamejo: »Najprej mi daj ti pipec, potem ti dam jaz magnet.« So tudi taki, ki določijo točno vsoto, katero naj jim kar vnaprej preskrbi Bog v solidni veljavi, ne premajhno, da ne bodo ogrožene radi otrok nikake, ne majhne ne velike osebne udobnosti.

Preden si še zavijamo rokave in »pljunemo v dlan«, preden se še pošteno ogrejemo v delu, si že odmerjamo plačilo!

Večinoma je kriva bede v družini človeška lahkomišelnost ali zabloda, ali plitvost ali strast enega ali drugega zakonca morebiti v zakonu, morebiti pri sklepanju zakona.

Če pa zaupamo Bogu in storimo svoje, bo storil svoje pravtako gotovo in gotoveje Bog. — Naj bajajo

* Zveličar svari pred pretirano skrbjo za bodočnost.

preroki in vedeži še toliko o prevelikem številu prebivalstva, ki naj bi nastopilo na zemlji v tem ali v onem času; Bog vé za nas in nam je pripravil svoje v polni, zvrhani meri, brez barantanja in malenkostnega skoparjenja. Širokost Njegove ljubezni razberemo lahko iz lepote in bogastva v naravi in iz obilne lepote v svojem življenju.

Ali si mar drznemo samo misliti, da so odkrite že vse skrivnosti v naravi in znanosti, ki krijejo nove vire za preživljanje? Do vsakega velikega koraka k napredku je prisilil človeštvo porast prebivalstva. Moč za to pa je morala izprožiti stiska. Če bi ne bila zemlja že večkrat »premajhna«, bi se človek ne bil povzpел z nižjega lovstva k nomadskemu pastirstvu in višjemu lovstvu z obrtništvom. Nabiralka sadežev se ne bi bila oprijela motike, in iz združitve vseh treh panog se ne bi bila razvila visoka kultura z višjim poljedelstvom (s plugom in živinorejo) in z mestno kulturo. Na tistem prostoru, na katerem je moglo bivati samo nekoliko tisoč Indijancev lovcev, živi zdaj, ko so znani bogatejši viri preživljanja, na milijone ljudi. Stari naš narodni pregovor pravi: »Vsak otrok prinese svoj kos kruha s seboj.«

Otroškega zaupanja v Boga je treba posebno tudi materi za trpljenje in bolečine in nevarnosti materinstva. Bog je naložil vse to ženi v kazen za prvi greh, naložil pa z ljubeznijo. Vsaka božja kazen, če jo voljno vzamemo nase, se spremeni v blagoslov. Tako se spremeni tudi ženina pokora v blagoslov polnega delavnega življenja in po tem v odrešenje (1 Tim 2, 15): »Žena se bo zveličala s tem, da rodi otroke, če s spodbudnostjo ostane v veri in ljubezni in svetosti.« V trpljenju, ki ga nosi mati v času do poroda, v porodnih bolečinah, v nikdar opravljenem delu z detetom in za dete po porodu, v dojenju, v kopianju, v dneh z delom često potrojenih, v nočeh brez počitka, v težkih časih boleznih, v veselju nad otrokovo dobroto, v strahu nad njegovo svojevoljnostjo, povsod, povsod se ji prede zlata nit ljubezni zdaj velike in očiščujoče, zdaj otroške in preproste.

In oče! Iz vihravega mladca, ki mu je bilo mar pred vsem le lastnega veselja, je dozorel cel mož. Vzljubil je delo, ki ga je njemu naložil Bog za pokoro, tudi njegova kazen že prehaja iz prekletstva v blagoslov. Težo skrbi za družino si je vzeli, iz dela in ljubezni zanjo se je poglobil in doživel iz vsega tega razumevanje, sočutje in ljubezen tudi za druge ljudi: za mladino, za revne in zapuščene, za bližnjika sploh in s tem vede ali nevede za vse človeštvo.

Ali ni res čudovito lepa vsebina, s katero nam je Stvarnik napolnil življenje! — V dušah, pretopljenih v ognju velike ljubezni, prebiva mir Gospodov. Ni ne naslade ne razkošja, ki bi odtehtala tisti lepi notranji mir, tisto skrito svetlo radost, ki raste iz soglasja med možem in ženo — seveda ne iz soglasja v zlu. — Iz vzajemnega, skoraj neopaženega in vendar hotenega teženja k vsemu dobremu, se dvigata k Tistemu, ki mogočno priteza k Sebi človeška srca, kadar niso zbegana po zgolj posvetnih mikih.

Kako vse zveni v tvoji duši po težki, a zvesto storjeni dolžnosti — kakor lepa pesem! Neugasljiv sijaj se ukreše tam, luč. Ta notranja ubranost krepi tvojo duhovno moč za novo, še težje delo. Iz vsakega novega napora izideš močnejši, bolj ubran na struno volje Gospodove. In le tako, po božji volji ubrane, pojo lepo strune tvoje duše, le tako se izuri tvoj posluh.

da je občutljiv, ne gluha, za vso ono skrito, neznatno in vendar tako veliko in sladko vsakdanjo lepoto življenja.

V nobeni drugi človeški ustanovi ni tako očitno kakor v družini, kakšna je tista, ki je združena z Bogom, in kakšna ona, ki je brez Njega. Zares trden in varen je le dom, ki je Bog v njem. Kako se prožijo roke, močne iz Njegove milosti, v vedno nova dela ljubezni, pozabivši na utrujenost, kako hite z delom tople in ljubeče iz dneva v dan, iz leta v leto, iz življenja v življenje! Kako segajo sklenjene celo iz časa v večnost! Ljubezen v takem domu je neminljiva. Mož in žena sta že vela in stara, ljubezen pa je še ista, ne, večja kakor prej; zunanja lepota je ob sili notranje čisto pokorena zadeva.

In še one drobne, po vsem našem življenju posejane lepote naj ne pozabim, tiste, ki nas, še začetnike, nas neznanca na novi poti, najlepše in najslajše povede iz prvih nevarnosti te naše poti! Otroške nedolžne oči nam lajšajo skrbi, nas varujejo mnoge zla, varujejo zlasti našo voljo krutega notranjega materializma. Otroška ljubka ličeca se nam naslanjajo na prsi, otroške drobne ročice nas božajo in se sklepaajo v molitvi tudi za nas, otroške neprisiljene kretnje in živo čebljanje: vse to nas vodi, da brez zagrebele nezaupnosti začnemo umevati nazore in delo jasne, polne mladosti, da, zveže nas z mladostjo za vse življenje.

In tisto preprosto neizrazno, nepopisno otroško zaupanje! Smeh in solze ti izvabi v oči!

Drag ti je celo tisti nepodkupni zanos zoreče mladosti, ki je sicer večkrat nezrel, nepremišljen, ki pa razvezuje voljo v dejanja, polna ognja in prekipevaločje sile, dasi izpodnese včasih ugled premalo previdnemu vzgojitelju. Ves siv, z leti polnimi zrelih izkušenj in prevar za seboj, se še vedno iznova ukrešeš ob njem, da snuješ in kuješ načrte za mladimi in najmlajšimi, se z njimi veseliš in z njimi žaluješ. Tako postaneš otrokom prijatelj in zaupnik že v zgodnji mladosti. Ta vez se tudi v pubertetnih letih, »v letih norosti«, ne zrahlja, ampak s skupnim delom utrdi in se ne raztrga nikoli več. Polnoveljaven tovariš, svetovalec in prijatelj jim ostaneš vse življenje.

(Dalje prihodnjč.)

Kuharica.

Smetanova juha.

Razmotaj v lončku $\frac{1}{4}$ l kisle smetane z $\frac{1}{16}$ l moke in žlico vode. Razmotano zlij v 1 l zavrete, osoljene vode, kateri si pridejala velik ščep kumne. Vse skupaj še prav dobro razmotaj in počasi kuhaj 20 do 25 minut (med kuhanjem večkrat premešaj). Juho zlij na opečene krušne rezine.

Polenovka na laški način.

Prevri 1 kg namočene polenovke in odloči kosti in kožo. Olupi 1 kg krompirja, operi ga ter nareži na listke v kozo, ki drži 2 l, eno plast krompirja. Na to plast naloži plast osnažene polenovke in zopet krompir in na to polenovko. Tako delaj, dokler imaš kaj polenovke. Med plasti pa potresi 4 velike stroke drobno zrezanega česna in zelenega peteršilja, stolčenega popra in soli. Na vrh vseh plasti pa nalij $\frac{1}{4}$ l olja in nekoliko manj vode. Nato kozo pokrij in postavi v pečico, da se duši eno uro; med dušenjem jo enkrat narahlo z vilicami premešaj in jo postavi s kislim zeljem na mizo.

Zeljната solata.

Od zeljnate glave odstrani posamezne liste, izreži žile, več listov skupaj zvij ter nareži kolikor mogoče tenke rezance, stresi jih v skledo in obteži za 2 do 5 ure. Nato jih zabeli z oljem in kisom ali limonovim sokom, potresi s soljo in kumno, dobro premešaj in postavi kot prikuho s krompirjem na mizo.

Pečeni slanik.

Slanika olupi in odloči meso od hrbta ter stisni slanika zopet skupaj. Položi ga za 12 ur v mrzlo mleko ali vodo. Nato ga omij še z vodo in obriši s krpo, ga povaljaj v moki in speci na olju. Slanika postavi s kislim zemljem, krompirjevo solato ali s pirejem iz leče na mizo.

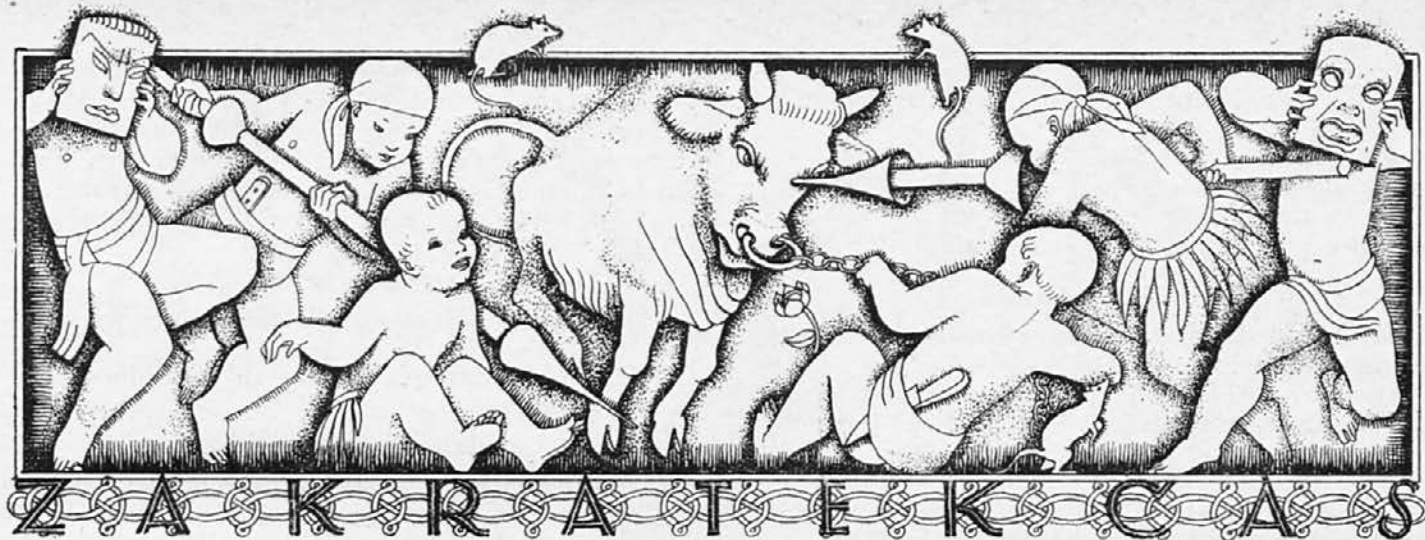
Mešana solata s slanikom.

Skuhaj v slani vodi fižol, kuhanega odcedi in zabeli z oljem in kisom, posebej pa skuhaj celo korenje. Skuhanega ostrgaj in zreži na rezance, prav tako eno zeleno in peso; skuhaj tudi eno jajce v trdo, ki ga olupi, vzemi iz njega rumenjaka, katerega deni v skledico in prideni še en sirov rumenjaka. To prav dobro mešaj 10 minut, nato prilivaj počasi kake 4 žlice olja in še mešaj, prilij še kisa in ko si vse dobro zmešala, prideni fižol, zrezano zeljenad in velik ščep popra. Ko vse skupaj še dobro premešaj, zloži na velik plitev krožnik. V sredo solate naloži kuhano in z oljem in kisom zabeljeno karfijolo ter na kolesca zrezane kisle ali slane kumarice in po vrhu vsega tega naloži očiščen in na rezance zrezan slanik. Pod solato pa postavi slanikovo glavo, tako da ven gleda.

Dobri pustni krofi.

Zmešaj v lončku 2 žlici mlačnega mleka, žličico sladkorja in 2 dkg drožja ter pusti na gorkem, da shaja. Deni v skledo 6 dkg sirovega masla, 4 dkg sladkorja, pol žličice soli, $\frac{1}{4}$ l bolj toplega, a ne zavretega mleka in zamešaj v to mleko $\frac{1}{2}$ kg moko; prideni nato vzhajani kvas, 4 rumenjake, nekoliko drobno zrezane limonove lupine in žlico ruma. Vso to zmes dobro stepaj vsaj četrt ure. Potem potresi testo z moko, ga dobro pokrij in postavi na gorko, da vzide. Vzhajano testo stresi na desko, ki jo potreseš z moko, ga razvaljaj za pol prsta na debelo (ali ga kar z rokami enakomerno razravnaj) in izreži z obodcem polovico testa. Na drugo polovico tusta pa devaj v majhnih kupčiki mezo in ga pokrivaj z izrezanimi hlebčki, in sicer tako, da pritisneš tisto stran, ki je bila zgoraj, na nadev. Ob kraju stisni krog in krog rahlo s prsti, da se po dva in dva hlebčka sprimeta. Zdaj jih izreži še z manjšim obodcem, pokladaj jih na prtič, ki ga z moko potreseš, in je razgrnjen po deski, za dva prsta vsaksebi, pokrij jih in postavi na gorko, da vzhajajo. Medtem deni v kozo masti in masla, vsakega polovico (raztopljene naj bo za dva prsta visoko); ko je mast vroča, jo postavi nekoliko vstran ter pokladaj vzhajane krofe tako, da je zgornja stran krofa najprej v masti. Ne devaj jih preveč naenkrat, ker zelo narastejo. Ko so vsi v kozi, jo pokrij, da se nekoliko vzdignejo in spodaj zarumené; nato jih obrni in jih sedaj več ne pokrivaj; ko se še po drugi strani zarumené, jih pobiraj z lopatico in pokladaj na rešeto na bel papir, da se odtečejo. Še gorke postavi posipane z vaniljevim sladkorjem na mizo.

M. R.

Smešnice.

Kaj premore dober prijatelj.

Kakor vsako leto je prišel gospod Franc Zagorec iz Zagore tudi letos na velesesjem, nekaj, da bi malo poveseležil, nekaj pa, da bi kaj vredno kupil. Ko kolovrati tako po veseliškem prostoru, pride do šotora, kjer so točili sadni šampanjec. Za Zagorca je bilo to nekaj novega in zato naroči iz samega zanimanja steklenico. Toda že pri prvem požirku ga je pijača presenetila; sadni šampanjec ga je res pihnil. In pa ta cena: cela steklenica dvajset dinarjev! V svojem neizmernem veselju naroči takoj pet sto steklenic tega slastnega šampanjca; kajti on je hotelir in si obeta sijajen dobiček.

Vesel radi dobre kupčije gre naprej in naleti kmalu nato na prijatelja Lojzeta. Seveda mu takoj pove o dobri kupčiji, ki jo je pravkar sklenil, in kaj vse pričakuje od nje.

Prijatelj Lojze pa je ostal neobičajno hladen.

»Poznam to robo,« je rekel slednjič, »dobra je in vredna, toda ne za vsak okus. Tebi je šampanjec teknil, kakemu drugemu bo morda tudi, tretji pa ga že ne bo več maral. Če bi bil v mestu — že, toda kako boš v Zagori razpečal vseh pet sto steklenic? Preden jih boš dvajset prodal, se ti bo ostanek skisal, potem ga pa lahko izliješ ali pa prodaš za jesih, če bo za kaj.«

Fran Zagorec se je silno prestrašil. Uvidel je, da ima prijatelj Lojze prav, in da se je le prenaglil pri kupčiji, ki ga spravi lahko v občutno škodo.

»Kaj naj storim,« vpraša malodušno, »kupčija je že sklenjena.«

»Če ni drugega, ti lahko pomorem,« odgovori Lojze. »Ako se zavežeš, da daš jutri za pošten zajtrk s pravim šampanjcem, pa ti zadevo uredim.«

Fran Zagorec je bil zadovoljen. Rad bi dal za zajtrk s pravim šampanjcem, samo da se iznebi sadnega. In tako sta se domenila za drugi dan in se ločila.

Prijatelj Lojze pa je šel naravnost v šotor k trgovcu s sadjcem in si je naročil, kakor prej prijatelj Zagorec, steklenico slavnega šampanjca.

»Ta kapljica je pa zares izborna,« nagovori prodajalca prijazno.

»Hvala za priznanje,« odgovori le-ta in se muza. »Pravkar je hotelir iz Zagore naročil pet sto steklenic.«

»Rad verjamem! Vino bo že vzel, ampak denar boste težko kdaj dobili!«

Zdaj je bil pa prodajalec tisti, ki mu je stopil strah v ude.

»Kaj pa naj napravim?« je jecljal.

»Če daste pojutrišnjem za zajtrk s pravim šampanjcem, pa Vam pomagam iz vode.«

»Ali res to lahko napravite?« vzklikne veselo trgovec z vinom.

In prijatelj Lojze je res mogel to napraviti. Pil je dvakrat pravi šampanjec, jedel izborne stvari in kadil najboljše cigare.

Vinski trgovec in hotelir pa sta bila presrečna, da imata tako blagonaklonjenega prijatelja.

Omedlevica.

Mož: »Ta, zadnja tvoja novelica je pa prav čedna!«

Žena-pisateljica: »Pa veš, kdaj mi je ta snov na misel prišla? — Zadnjič, ko sem zaradi nove obleke pol ure v omedlevici ležala!«

Usmiljen snubec.

»Lejte, gospa! Vi žalujete ves čas za svojim mozem, jaz pa za ženo! Ali ne bi bilo bolj pripravno, če bi skupaj žalovala?«

Otroška.

»Ti, Slavko, Noetu je moralo biti pa strašno dolgočas v barki!«

»Saj je lahko ribe lovill!«

»Že, pa ne dolgo!«

»Kako to, da ne?«

»Zato, ker je imel samo dva črva!«

Na tržiški železnici.

Potnik: »I, kaj pa je danes vlak, da vozi tako prekvato počasi in previdno?«

Sprevodnik: »Veste, gospod, danes imamo nekaj košar jajec s seboj.«

Na razstavi pitane živine.

»Zakaj so pa pazniki na tej razstavi tako silno dolgi in suhi?«

»Take je odbor nalašč izbral, zato da pride opitnost živine bolj do veljave.«

Kako bi drugače odgovoril!

Primarij (visokošolec v bolnišnici): »Mišica na nogi tega bolnika se je s časom tako skrčila, da je desna noga postala krajša in bolnik radi tega šepa. Kaj bi Vi storili v takem slučaju, gospod Kadunc?«

Visokošolec Kadunc: »Tudi bi šepal.«

Gospodarna bo.

Učiteljica je prinesla v šolo zlato ribico ter vprašala Minko, da li ve, kaj je to.

»O vem,« je odvrnila učenka, »to je sardina, ki je pa zelo bogata.«

Mojster nad mojstri.

»Slikar Skaza je zimsko pokrajino tako nazorno naslikal, da te začne v noge zebsti, če jo gledaš.«

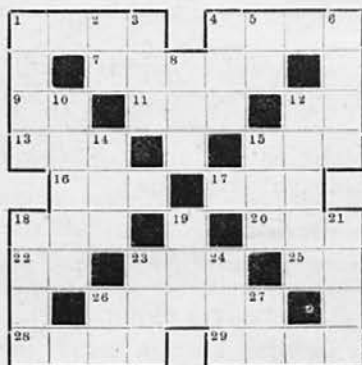
»To ni nič. Kaj, ko bi videl šele »Ubežnega kralja« slikarja Zmaza! Ta je tako naravno naslikan, da na prvi pogled zbežiš.«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič - Domen, Sgonico, p. Prosecco, Trieste, Italia.

Križanica.

(Edi. Celje. — 13 točk.)

Vodoravno: 1. geometrijski lik, 4. prometno sredstvo, 7. grško mesto, 9. osebni zaimek, 11. pijača, 12. ploskovna mera, 13. morska žival, 15. podzemska žival, 16. obrtnik, 17. prometno sredstvo, 18. orožje, 20. žival v tropičnih krajih, 22. veznik, 23. zdravilo, 25. nikalnica, 26. vodna ptica, 28. prerok, 29. mesto ob Vzhodnem morju. — Navpično: 1. oseba v Finžgarjevem romanu, 2. del voza, 3. ptica, 4. ptica, 5. osebni zaimek, 6. del bedra, 8. sesalec, 10. japonski otok, 12. strupen plin, 14. rečni pojem, 15. kos lesa, 18. reka na Hrvaškem, 19. grški otok, 21. krstno ime, 23. evropski narod, 24. veznik, 26. osebni zaimek, 27. pomožni glagol.

Sejalec.

(Herman, Št. Vid nad Ljubljano. — 19 točk.)

Črkovnica.

(France, Središče. — 16 točk.)

MMJDOVAEAOŽGKRORGAUZ
IAGDOLAAZZEMKRČIMAA N

Križ.

(Vinko, Tolmin. — 15 točk.)

A A A A A
A A A A A
C C C C E E E E
I I I I I I I I
K K L L L N N N N
N N N N O O O O P
P P P P R R R R
Š Š T V V
V V V Z Z

Vodoravno in navpično enako: 1. za pijance, 2. za kleparje, 3. za sirote, 4. za oblasti, urade itd., 5. za norce.

Črkovna podobnica.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 17 točk.)

I I I
G O S
T E I

Izločevalnica.

(M. R., Stari trg. — 20 točk.)

Izloči iz vsake naslednje besede po 2 ali 3 črke in dobil boš iz njih, v gotov red postavljenih, lep izrek: Riž, val, Knin, kvota, Split, roč, pot, miza, oksid, idila, rov, mesec, cink, biser, potop.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Št. Vid nad Ljubljano.

Rešitev ugank v februarski številki.

Črkovna podobnica. Pengov: Podobe iz narave.

Podobnica. Ivan Cankar, Križ na gori.

Računska šaljivka. Sodnik prida še 1 kamelo, da jih je 18. Prvemu da 9 kamel ($\frac{1}{2}$), drugemu 6 ($\frac{1}{3}$) in tretjemu 2 ($\frac{1}{6}$). — $9+6+2=17$ kamel. Svojo pa vzame zopet nazaj.

Številnica. Ključ: Verdi: Moč usode; Dostojevski: Bratje Karamazovi; Ibsen: Strahovi; Foerster: Gorenjski slavček; Schiller: Kovarstvo in ljubezen; Linhart: Veseli dan ali Matiček se ženi. Ljubezen meč je, ki hladi in reže, in kdor je kdaj okusil ost njegovo, ko v luč metulj, tako on sili v mreže. (Levstik.)

Dopisnica. Kmetiški delavec, Celje. Srebrnjak zapravljiivcem. Črke na novcu dajo pregovor: Denar ima polzek rep.

Vprašaji. Razdeli abecedo na pet skupin! Število vprašajev pomeni skupino, namesto močnejše tiskanega vprašaja pa črko dotične skupine, ali obratno. Dobiš: Krpa hišo drži.